

Kl. 13.00–16.00

18.00–19.22

---

§ 1 Justering av protokoll

Protokollen för den 9–12 och 16 mars justerades.

§ 2 Anmälan om återtagande av plats i riksdagen

Tredje vice talmannen meddelade att *Emil Källström* (C) återtagit sin plats i riksdagen från och med den 1 april, varigenom uppdraget som ersättare upphört för *Anne-Li Sjölund* (C).

§ 3 Avsägelse

Tredje vice talmannen meddelade att *Tina Ackefo* (L) avsagt sig uppdraget som ledamot i EU-nämnden.

Kammaren biföll denna avsägelse.

§ 4 Anmälan om ersättare för statsministern vid regeringssammanträde

Tredje vice talmannen meddelade att statsministern informerat riksdagen om att hans ersättare vid regeringssammanträde i första hand skulle vara statsrådet *Morgan Johansson* och i andra hand statsrådet *Ibrahim Baylan*.

§ 5 Meddelande om frågestund

Tredje vice talmannen meddelade att frågestund skulle äga rum *torsdagen den 8 april kl. 14.00*.

§ 6 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Följande skrivelser hade kommit in:

Interpellation 2020/21:509

Till riksdagen

Interpellation 2020/21:509 Regeringens narkotikapolitik
av Niels Paarup-Petersen (C)

Interpellationen kommer att besvaras längre fram.

Skälet till dröjsmålet är sent uppstått förhinder.

Stockholm den 1 april 2021

Socialdepartementet

Lena Hallengren (S)

Enligt uppdrag

Lars Hedengran

Rättschef

Interpellation 2020/21:532

Till riksdagen

Interpellation 2020/21:532 Förseningen av digitaliserade nationella
prov

av Kristina Axén Olin (M)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 9 april 2021.

Skälet till dröjsmålet är tidigare inbokade arrangemang.

Stockholm den 26 mars 2021

Utbildningsdepartementet

Anna Ekström

Interpellation 2020/21:550

Till riksdagen

Interpellation 2020/21:550 Regelförenklingar för näringslivet
av Camilla Brodin (KD)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 16 april 2021.

Skälet till dröjsmålet är sjukdom.

Stockholm den 30 mars 2021

Näringsdepartementet

Ibrahim Baylan (S)

Enligt uppdrag

Annica Sandberg

Expeditionschef

Interpellation 2020/21:560

Till riksdagen

Interpellation 2020/21:560 Bromma flygplats framtid
av Thomas Morell (SD)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 20 april 2021 i ett
gemensamt svar med interpellationen 2020/21:574.

Skälet till dröjsmålet är att beredning av svaret på interpellationerna pågår.

Stockholm den 26 mars 2021
Infrastrukturdepartementet
Tomas Eneroth (S)
Enligt uppdrag
Fredrik Ahlén
Expeditionschef

Prot. 2020/21:102

6 april

Interpellation 2020/21:571

Till riksdagen

Interpellation 2020/21:571 Mobilitetspaketets framtid
av Thomas Morell (SD)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 20 april 2021.

Skälet till dröjsmålet är att beredning av svaret på interpellationen pågår.

Stockholm den 26 mars 2021
Infrastrukturdepartementet
Tomas Eneroth (S)
Enligt uppdrag
Fredrik Ahlén
Expeditionschef

Interpellation 2020/21:572

Till riksdagen

Interpellation 2020/21:572 Bostäder i strandnära lägen
av Carl-Oskar Bohlin (M)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 16 april 2021.

Statsrådet har inte möjlighet att besvara interpellationen inom anvisad tid på grund av redan inbokade engagemang.

Stockholm den 30 mars 2021
Miljödepartementet
Per Bolund (MP)
Enligt uppdrag
Egon Abresparr
Expeditionschef

Interpellation 2020/21:573

Till riksdagen

Interpellation 2020/21:573 SJ och Mälardalstrafik
av Magnus Ek (C)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 16 april 2021.

Skälet till dröjsmålet är tidigare inbokade arrangemang.

Stockholm den 30 mars 2021
Näringsdepartementet
Ibrahim Baylan (S)
Enligt uppdrag
Annica Sandberg
Expeditionschef

Prot. 2020/21:102
6 april

Interpellation 2020/21:574

Till riksdagen

Interpellation 2020/21:574 Ett överlåtande av Bromma flygplats av Thomas Morell (SD)

Interpellationen har överlämnats till sr Eneroth och kommer att besvaras tisdagen den 20 april 2021 i ett gemensamt svar med interpellationen 2020/21:560.

Skälet till dröjsmålet är att beredning av svaret på interpellationerna pågår.

Stockholm den 26 mars 2021

Infrastrukturdepartementet

Tomas Eneroth (S)

Enligt uppdrag

Fredrik Ahlén

Expeditionschef

Interpellation 2020/21:579

Till riksdagen

Interpellation 2020/21:579 Avbyttjänst för animalieproducenter av Staffan Eklöf (SD)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 20 april 2021.

Skälet till dröjsmålet är tidigare inbokade arrangemang.

Stockholm den 29 mars 2021

Näringsdepartementet

Jennie Nilsson (S)

Enligt uppdrag

Annica Sandberg

Expeditionschef

Interpellation 2020/21:592

Till riksdagen

Interpellation 2020/21:592 Förordnande som vägtransportledare av Thomas Morell (SD)

Interpellationen kommer inte hinna besvaras inom tidsfristen.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresor och andra sedan tidigare inbokade arrangemang.

Interpellationen kommer att besvaras den 20 april 2021.

Stockholm den 26 mars 2021

Justitiedepartementet

Mikael Damberg (S)

Enligt uppdrag

Jenny Kvarnholt

Expeditionschef

Till riksdagen

Interpellation 2020/21:598 Resultatet av gymnasielagen
av Emma Ahlström Köster (M)

Interpellationen kommer inte hinna besvaras inom tidsfristen.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresor och andra sedan tidigare inbokade arrangemang.

Interpellationen kommer att besvaras den 16 april 2021.

Stockholm den 26 mars 2021

Justitiedepartementet

Morgan Johansson (S)

Enligt uppdrag

Jenny Kvarnholt

Expeditionschef

Interpellation 2020/21:603

Till riksdagen

Interpellation 2020/21:603 Förslaget om nya förmånsregler för tjänstebilar

av Thomas Morell (SD)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 7 maj 2021.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 30 mars 2021

Finansdepartementet

Magdalena Andersson (S)

Enligt uppdrag

Johan Ndure

Departementsråd

§ 7 Anmälan om faktapromemorior

Tredje vice talmannen anmälde att följande faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen hade kommit in och överlämnats till utskott:

2020/21:FPM86 Översyn av EU:s handelspolitik *COM(2021) 66* till näringsutskottet

2020/21:FPM87 Gemensamma företag inom ramen för Horisont Europa *COM(2021) 87* till utbildningsutskottet

2020/21:FPM88 Den nya EU-strategin för klimatanpassning *COM(2021) 82* till miljö- och jordbruksutskottet

2020/21:FPM89 Förordning om ändringar beträffande Ecris-TCN till följd av förslag om screening för tredjelandsmedborgare vid yttre gräns *COM(2021) 96* till justitieutskottet

2020/21:FPM90 En jämlikhetsunion: EU:s strategi för rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2021–2030 *COM(2021) 101* till socialutskottet

2020/21:FPM91 Direktiv om åtgärder för transparens i lönesättningen *SWD(2021) 41, COM(2021) 93* till arbetsmarknadsutskottet

§ 8 Anmälan om återkallelse av proposition

Tredje vice talmannen meddelade att regeringen genom skrivelse 2020/21:164 återkallat prop. 2020/21:64 *En konsultationsordning i frågor som rör det samiska folket*.

Skrivelsen lades till handlingarna.

§ 9 Anmälan om granskningsrapport

Tredje vice talmannen anmälde att följande granskningsrapport hade kommit in från Riksrevisionen och överlämnats till arbetsmarknadsutskottet:

RiR 2021:6 Arbetssökande över 55 år – regeringens och Arbetsförmedlingens styrning och prioriteringar

§ 10 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Justitieutskottets betänkanden

2020/21:JuU17 Redovisning av åtgärder i enlighet med målsättningarna i det nationella brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott
2020/21:JuU20 Riksrevisionens rapport om effektiviteten vid Kriminalvårdens anstalter

2020/21:JuU43 Effektivare hantering av häktningar och minskad isolering

Socialutskottets betänkanden och utlåtande

2020/21:SoU20 Alkohol-, narkotika-, dopnings-, tobaks- och spelfrågor

2020/21:SoU35 Grönbok om åldrande – Främja solidaritet och ansvar mellan generationerna

2020/21:SoU36 Livmoderhalscancer

Skatteutskottets betänkanden

2020/21:SkU20 Punktskatt

2020/21:SkU22 Skatteförfarande och folkbokföring

Utbildningsutskottets betänkande

2020/21:UbU10 Övergripande skolfrågor

Svar på
interpellationer

§ 11 Svar på interpellation 2020/21:553 om kurderna och den svenska säkerhetspolisens praktik och inriktning

Anf. 1 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S):

Fru talman! Amineh Kakabaveh har frågat justitie- och migrationsministern hur ministern och regeringen säkerställer att politiska aktivister och flyktingar inte skickas till auktoritära länders säkerhetstjänster, om ministern avser att se till att Säkerhetspolisens antiterroristiska praktik riktar sig

mot dem som är de verkliga fienderna till freden, demokratin och de mänskliga rättigheterna, om ministern avser att se till att Säkerhetspolisens antiterroristiska praktik moderniseras och anpassas till verkliga maktförhållanden i Mellanöstern, vad ministern avser att göra så att vår terroristbekämpning inte fungerar diskriminerande samt om ministern avser att granska den snedvridning som inträffat när det gäller inriktningen av Säkerhetspolisens terroristbekämpning.

Interpellationen har överlämnats till mig.

Det är av stor vikt att förhindra att personer som är eller kan bli säkerhetshot mot Sverige uppehåller sig eller etablerar sig i landet. Samtidigt vill jag understryka att alla personer som söker asyl eller uppehållstillstånd på annan grund i Sverige ska få en rättssäker och individuell prövning. En person får inte utvisas till ett land där han eller hon riskerar att utsättas för dödsstraff, tortyr, förföljelse eller annan förnedrande eller omänsklig behandling eller bestraffning. Jag har fullt förtroende för Säkerhetspolisens arbete med dessa ärenden och den prövning av riskerna vid ett återvändande som Migrationsverket och domstolarna gör.

Säkerhetspolisen får inte registrera uppgifter om en person enbart på grund av personens etniska ursprung, politiska åsikter, religion, hälsa eller sexuella läggning. Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden gör bland annat inspektioner för att kontrollera hur Säkerhetspolisen behandlar personuppgifter.

Säkerhetspolisens kontraterrorarbete utgår från den hotbedömning som myndigheten och Nationellt centrum för terrorhotbedömning, NCT, gör när det gäller terrorism i Sverige och utomlands. Arbetet är både kortsiktigt, med fokus på attentat och andra våldshandlingar, och långsiktigt förebyggande. Såväl Säkerhetspolisen som NCT bedömer att attentatshoten mot Sverige primärt kommer från aktörer som har en våldsbejakande islamistisk eller högerextrem ideologi. Liknande bedömningar görs av majoriteten av de utländska tjänster som myndigheterna samverkar med. Säkerhetspolisen arbetar också långsiktigt förebyggande genom att motverka finansiering, rekrytering och radikaliserings.

För ett framgångsrikt kontraterrorarbete är samverkan nationellt och internationellt av stor vikt. Internationellt samverkar Säkerhetspolisen tätast med de nordiska tjänsterna, med länder inom EU och med andra västländer. I sammanhanget bör även framhållas att EU:s medlemsstater, inklusive Sverige, genomför FN:s säkerhetsråds sanktioner i syfte att motverka internationell terrorism. Inom ramen för dessa har EU också infört egna riktade åtgärder mot personer och enheter involverade i terrorism.

Jag har fullt förtroende för att Säkerhetspolisen och NCT gör en väl genomarbetad analys av hotbilden från terrorism och att Säkerhetspolisen inriktar sitt arbete med utgångspunkt i denna bedömning. Med det sagt har jag inte för avsikt att initiera en granskning av Säkerhetspolisens kontraterrorverksamhet. Jag kommer däremot att fortsätta att följa denna fråga noga.

Anf. 2 AMINEH KAKABAVEH (-):

Fru talman! Jag tackar statsrådet Mikael Damberg för svaret. Dessvärre ser inte verkligheten ut så som ministern beskriver: att flyktingar och asylsökande ska kunna få rätt att på ett säkert sätt söka asyl eller vistas i det

här landet. Tyvärr drabbar de här nya lagarna alltmer människor som är oskyldiga.

Unga Zozan Büyük har varit ett fall i medierna som hos väldigt många journalister och riksdagspolitiker har väckt oro och rädsla för vad det egentligen är man håller på med. Säkerhetslagar används mot den oskyldiga tvåbarnsmamman Zozan, som är född i Belgien och är medborgare där och har gift sig med en svensk kurd här. Jag blir väldigt skräckslagen när jag läser förhørsprotokollet, som jag sedan vill lämna till ministern. Jag trodde på allvar att åsiktsregistrens tid passerat. Jag trodde på allvar att man i Sverige kunde delta på ideella föreningsmöten. Jag ska citera en del av protokollet från förhöret med henne. Det är också sekretessbelagt.

– Jag har tittat på din Facebookprofil. Du, Zozan Büyük, gillar HDP.

– Ja.

– Är du intresserad av politik?

– Faktiskt inte, men jag gillar människor som kämpar för kurdernas frihet.

– Men du står ändå HDP nära?

Jag kan inflika att över 10 miljoner turkar och kurder har röstat på partiet HDP. De har över 10 procent.

Jag fortsätter citera ur förhørsprotokollet:

– Du är sympatisör med HDP?

– Nej, jag har bara gillat dem.

– Men du har också gillat – jag utelämnar här namnet på en man – som också är medlem i BDP.

– Ja, men han är faktiskt min pappas vän, och han kämpar också för kurderna.

– Men du har ju lajkat hans Facebook?

– Ja, därför att HDP var en del av BDP.

Turkiet har hindrat dem från att vistas där. Nu kommer de att stänga även HDP.

Förhöret fortsätter:

– Men du gillar ändå HDP? Du gillar att kämpa för kurdernas rättigheter?

– Jag tycker att HDP är väldigt bra. De kämpar för kvinnors rättigheter.

– Men du lajkar ändå deras hemsida. Är du engagerad i kurdiska föreningar?

– Nej.

– Men du har dansat eller varit engagerad i en ideell förening?

– Ja, jag har dansat och varit med i en matkulturförening, men det var i Belgien, inte i Sverige, och det var för tio år sedan.

– Men om du ska engagera dig för kurdernas sak, vilken förening ska du vända dig till?

(TREDJE VICE TALMANNEN: Jag måste påminna ledamoten om att vi inte får debattera enskilda fall i kammaren.)

Jag har nio andra fall där man har vänt sig till mig. Det är flera enskilda människors liv som står på spel. De är inte bara enskilda. De är över tio, och ett trettiotal är på Säpos lista. Varken Amnesty, advokaterna eller någon annan vet varför, förutom att man i detta fall har ett protokoll som jag har kunnat få tag i.

Är det åsiktsregistrering? Är det IS-terrorister eller rasister som man jagar, eller är det vanliga asylsökande? Det är min fråga.

Prot. 2020/21:102

6 april

Svar på
interpellationer

Anf. 3 TREDJE VICE TALMANNEN:

Enskilda ärenden får inte debatteras i kammaren.

Anf. 4 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S):

Fru talman! Det är en svår interpellation att diskutera eftersom den nästan helt utgår från enskilda ärenden. Jag ska som minister inte kommentera enskilda ärenden. Då måste jag försöka att zooma ut.

Jag har försökt att förklara hur processer ser ut. Det gäller hur man inom Säkerhetspolisen gör de olika bedömningarna av terrorhot mot Sverige och hur de uppdateras över tid. Men det gäller också att man har ett bredare ansvar att förebygga till exempel terrorism i vårt land och internationellt.

Jag har också försökt att förklara, utan att gå in på det i detalj, att när det gäller migrationsfrågorna finns det ett system där människor har rätt att få sin sak prövad. Det är också domstolsförhandlingar i detta, och man har möjlighet att överklaga om man inte känner att det går ens väg.

Jag menar att det i stort är en rättssäker process. Sedan kan det fortfarande vara så att det i enskilda ärenden kan uppfattas som orättvist eller att man inte blev lyssnad på i processerna. Men det är ändå därför vi har byggt ett system där oberoende myndigheter och domstolar ska fatta de flesta besluten i de frågorna.

Det finns viss information när det gäller till exempel icke-svenska medborgare. Vi har en lagstiftning som ger Säkerhetspolisen ytterligare maktbefogenheter. En del av det underlaget kan man inte helt ut sprida eftersom det avslöjar Säkerhetspolisens arbetsmetoder.

Det har riksdagen tyckt är en okej modell. Riksdagen har röstat och genomfört lagstiftningen som har möjliggjort detta för icke-svenska medborgare. Det gäller att man kan göra en säkerhetsbedömning och att Säpo har ett ord med i laget när det gäller vissa personer.

Jag tycker att det är rimligt att ha det. Det är viktigt att man gör det. Det är naturligtvis inte så att all information i ärendena är hemlig. Men det kan vara sådant som Säkerhetspolisen inte kan gå vidare med.

Det är ytterst domstolen som prövar om den tycker att det föreligger tillräckligt goda skäl från Säkerhetspolisen. Det är fortfarande myndigheter och domstolar som baserar sina beslut på ett underlag från en annan myndighet.

Jag menar att det är en rättssäker prövning av detta som genomförs. Jag tycker att det är fullt rimligt att inte Säkerhetspolisen i alla delar behöver publicera allting. Då röjer man också deras metoder och deras viktiga arbete för att hålla Sverige säkert.

Anf. 5 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill än en gång säga att innehållet i myndigheters beslut i enskilda ärenden inte får kritiseras eller debatteras i kammaren. Vi har heller inte den ordningen att vi överlämnar handlingar, utan det är det talade ordet som gäller i kammaren. Eventuella handlingar får i sådant fall överlämnas utanför kammaren.

Anf. 6 AMINEH KAKABAVEH (-):

Fru talman! Det är väldigt märkligt att vi riksdagsledamöter inte ens får granska eller kritisera myndigheten. Efter tolv år som riksdagsledamot är det första gången jag mottar ett sådant budskap.

Vi ska självklart kritisera. Det är inte ett enskilt fall. Det är ett trettiotal människor som har drabbats av detta. Det är nio fall jag har med mig. Det är personer som är födda i det här landet och har sökt ett arbete men som inte får arbeta på grund av Säpo.

Ministern säger att beslutet kommer till domstol. Nej, Säkerhetspolisens handlingar kommer inte till någon annan för beslut. Regeringen har också varit med i enskilda fall. Det var tre islamistiska terrorimamer som inte fick skickas tillbaka för att regeringen tyckte att de inte skulle utvisas.

Varför går det att göra för terrorister? Varför går det inte att göra för vanliga människor? Varför går det inte för Zozan Büyüik och de andra som är medborgare och gör rätt för sig, jobbar, betalar skatt och bidrar till utvecklingen i samhället?

De som är säkerhetsrisker är de som Säpo missar. De får hjälp av samhället och UD för att komma hem. Det är IS/Daish-kvinnorna, det är ett femtiotal eller hundratals Daishterrorister eller vitmaktrörelser som är farliga för vår säkerhet.

Visst ska vi diskutera. Det är åsiktsregistrering. När kan man inte delta i samhället eller i etniska grupper? Regeringen satsar många hundra miljoner kronor för etniska gruppers föreningar och verksamheter. När får man inte delta? Jag vill faktiskt veta det och vad man har för ansvar.

Özdemir Resul var 20 år och utvisades för inte ens drygt ett år sedan från Sverige till Turkiet. Han sitter i turkiskt fängelse, och han blev torterad. Jag har pratat med hans advokater. Han har två advokater.

Vad har man för ansvar för dessa människor? Bara för att de inte är Daishterrorister eller imamer har de inte rätt att få sin sak prövad. Varför har Säpo blivit turkiska statens springpojkar?

Det är bara i Turkiet man jagar kurder, HDP och andra människor som är oppositionella. Helt plötsligt gör man också det i Sverige. I Sverige gör Säpo exakt som Turkiet gör.

Här ser man exakt vad hon har sagt. Hon har sagt: Jag har bara gillat HDP:s hemsida, och det räcker. I så fall är vi alla potentiella terrorister.

Det är etniska svenskar som har demonstrerat i kampen mot Daish. Vad ska vi säga om dem? Ska Säpo stämpla miljoner människor över världen som är hjältar, kvinnor och män, som Sverige understöder med vapen och mycket annat? Det gör man med all rätt både i Irak och i Syrien.

De handlingarna är också kriminella enligt Säpo och våra lagar, eller hur? Det är inte enskilda ärenden. Det är väldigt viktigt att även fru talmannen får veta: Sverige hjälper kurderna i Syrien och i Irak i kampen mot Daish.

Här handlar det om människor som inte får jobba för att de har demonstrerat eller lajkat någon sida. Tre av de människor som inte fått jobb har mejlat mig och sagt: Vi är födda här. Jag har råkat lajka en demonstration eller en artikel som är för JOIPG i kampen mot Daish. Det är det enda jag gör. Jag har varit en vanlig liberal människa. Jag har aldrig varit politiskt aktiv.

Frågan är: Hur garanterar ministern och Sverige att dessa människor, vilkas föräldrar har flytt, får sina rättigheter tillgodosedda här som alla andra?

Prot. 2020/21:102

6 april

Svar på
interpellationer

Anf. 7 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S):

Fru talman! I det senaste inlägget kom riksdagsledamoten med en lång rad felaktiga påståenden.

Det första jag behöver rätta till handlar om att regeringen inte har beslutat om att några imamer som har fått utvisningsbeslut ska vara kvar i Sverige. Sveriges regering har beslutat om utvisning i alla de fall som har varit uppe medialt.

Däremot är regeringen förhindrad när en domstol fattar beslut om att det finns verkställighetshinder. En svensk regering får inte bryta mot lagen och utvisa när det finns verkställighetshinder.

Vi har beslutat om utvisning. Men eftersom det finns verkställighetshinder får det inte genomföras. Det gäller alla människor där domstolarna fattar beslut om att det finns verkställighetshinder.

Det är också felaktigt att påstå att den svenska regeringen hjälper hem vuxna människor och repatrierar dem. Det finns en allmän debatt om att man borde göra det och ta hem dem. Det är människor som har rest ned för att strida eller hjälpa Daish i regionen.

Vi förespråkar inte någon sådan linje. Vi har sagt att vi ska försöka hjälpa hem barnen som har det väldigt svårt i lägren. Vi har också sagt att vi ska göra det om det är möjligt. Vi har hämtat hem sju föräldralösa barn. Det är fullt rimligt, för barn är inte förövare. De är offer i de här konflikterna.

Däremot har vi ingen uppfattning om att vi ska hjälpa dessa vuxna människor, som har rest ned mot Utrikesdepartementets anmodan och rekommendationer – den skarpaste rekommendation man har haft – tillbaka till Sverige på det sättet. Det är inte regeringens politik.

Däremot är det regeringens politik att försöka utkräva ansvar. Regionalt ser vi om vi kan få till stånd en internationell mekanism som dömer personer som deltagit i dessa fruktansvärda terrororganisationer i Syrien och Irak. Vi är också en av de stora bidragsgivarna för att man ska komma vidare efter Syrienkrisen och förbättra levnadsförhållandena för människor i regionen, och vi har öronmärkt specifika satsningar på östra Syrien.

Den svenska regeringen jobbar väldigt hårt och är en av dem som har försökt få andra att involvera de kurdiska organisationerna i processerna i Syrien för att det ska gå att komma vidare. Den svenska regeringen anser inte att man kan sätta likhetstecken mellan exempelvis PKK och organisationer som SDC eller PYD. Däremot finns det vissa organisationer inom den kurdiska familjen, om man säger så, som är terrorklassade av EU – och det är ju PKK. Det är alltså otroligt viktigt att man drar gränser och gör det seriöst.

Jag har stort förtroende för att myndigheterna tar de här frågorna på allvar men också att domstolar dömer på de underlag som de facto finns. Känner domstolar att det underlag som finns inte är tillräckligt finns det alla möjligheter för en domstol att fatta andra beslut. På samma sätt vill jag för protokollets skull få sagt att jag aldrig har hört talas om ett enskilt ärende där någon har råkat ut för det som har beskrivits här i kammaren efter att ha klickat på en hemsida. Det är min generella bild att det inte är

ett tillräckligt underlag i någon av dessa processer. Att sprida den bilden i Sveriges riksdag och avsluta med att jämställa Sverige och Turkiet när det gäller rättssäkerhet och synen på terrorism är faktiskt ett fruktansvärt uttalande.

Anf. 8 AMINEH KAKABAVEH (-):

Fru talman! Det står ärligt talat i dessa 21 sidor. Jag blev också chockad i går natt; jag kunde inte sova. Jag trodde att det var ett skämt, men det stämmer. Säpo säger själva att hon inte är klassad som terrorist, men ändå utvisas hon. Hon har ett barn här och ett barn med sig. Det är ingenting annat än splittring.

Vare sig ministern vill eller inte har många kurder hört av sig. De är väldigt oroliga, för på samma grunder – att de har lajkat eller delat någonting mot Daish – har de blivit föremål för Säkerhetspolisens granskning. Några har inte fått jobb som de har sökt, och en del har sökt asyl men kan inte få uppehållstillstånd. En del har utreseförbud i tio år. Ministern rättar mig och säger att detta inte är beslut. Jo, regeringen har tagit ställning. Dessa personer, som utgör en risk för rikets säkerhet, ska inte utvisas på grund av verkställighetshinder.

Det stämmer att man har hjälpt – med rätta – sju föräldralösa barn hit, men det är faktiskt 30 kvinnor med barn som har tagit sig hem och som UD och myndigheterna har hjälpt. De kanske inte har fått hjälp på plats, men de har ändå smugglat sig in och tagit sig tillbaka via Turkiet. När de har kommit till Arlanda eller varit på plats i Turkiet har man hjälpt dem. Det är inte bara mina påståenden, utan det stämmer.

Avslutningsvis önskar jag att det inte vore sant, men Säkerhetspolisen samarbetar dessvärre med dem i Europa, och i Europa samarbetar man med Turkiet. Det var exakt det som skedde i Resuls fall: Han utvisades med stöd av vår säkerhetspolis – och turkisk. Jo, det går att jämställa med att vara Erdoğans springpojke.

Anf. 9 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S):

Fru talman! Det är bra att vi har rätt ut att regeringen är förhindrad att fatta beslut om att verkställa en utvisning om domstolar har fattat beslut om det. Regeringen kan inte fatta något annat beslut. Det var bra att vi redde ut det. Det är också bra att vi redde ut att vi inte repatrierar vuxna människor från de här områdena. Har människor tagit sig till gränsen eller kommit till Sverige måste vi naturligtvis hantera dem precis som alla andra människor, men svensk regering hjälper inte till med det arbetet.

När det gäller frågan om Turkiet och Sverige är det få länder som har varit så tydliga gällande kränkningar av mänskliga rättigheter och i kritiken av hur rättssystemet har hanterats, liksom vissa politiska grupperingar. Jag vet inte hur många beslut jag varit med om att fatta i regeringen där vi har nekat rättslig hjälp till Turkiet därför att de använder lagstiftning som vi inte har i Sverige och som vi inte anser uppfyller de krav som gäller. Sverige går inte att jämföra med Turkiet, och jag tycker att man ska passa sig för att göra det.

Det går inte heller att i den här debatten å ena sidan hävda att det underlag som läses upp visar att enskilda personer har fått ett beslut för att de har gillat en hemsida och å andra sidan säga att alla underlag inte har redovisats öppet. Om det är så att det finns annan information och kunskap hos

Säkerhetspolisen är det väl den som är den viktiga kunskapen i ärendet. Jag har fullt förtroende för att domstolar och myndigheter har förmåga att värdera den informationen och fatta kloka beslut.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Prot. 2020/21:102

6 april

Svar på
interpellationer

§ 12 Svar på interpellation 2020/21:578 om investerarskyddet i energistadgefördraget

Anf. 10 Statsrådet ANDERS YGEMAN (S):

Fru talman! Jens Holm har frågat miljö- och klimatministern samt vice statsministern om det är rimligt att storbolag får stämna stater utanför det ordinarie rättsväsendet för att de vill skärpa sin klimat- och miljöpolitik, vilket är fallet med energistadgefördragets investerarklausul, liksom om regeringen stöder de förslag som handlar om att reformera energistadgefördraget genom att ta bort investerarskyddet, ISDS, så att bolag inte ska kunna stämna stater utanför det ordinarie rättsväsendet. Han har också frågat vilka förändringar som enligt regeringen krävs för att energistadgefördraget ska kunna medverka positivt till den förnybara energiomställning som är nödvändig för att Parisavtalets klimatmål ska uppnås samt om Sverige är berett att lämna energistadgefördraget om förhandlingarna inte faller väl ut och säkerställer att avtalet lever upp till globala klimat- och miljökrav, bland annat genom att det nuvarande investerarskyddet för fossila bränslen tas bort.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som ska svara på interpellationen.

Jag kan försäkra Jens Holm om att regeringen står helt bakom EU:s samtliga textförslag i revideringen, liksom dess strävan att reformera i synnerhet regleringen av investeringsskyddet. Just målet att tydligt slå fast och bekräfta staters rätt att reglera för att uppnå legitima policymål, exempelvis Parisavtalet, lyftes särskilt fram i det förhandlingsmandat som regeringen förankrade i riksdagen i juli 2019. Att Sverige och övriga EU-medlemsstater gemensamt talar med en röst är helt nödvändigt för att våra argument ska få tyngd i de internationella förhandlingarna.

Förhandlingarna har tyvärr gått långsammare än vad regeringen och Europeiska unionen önskat, och vi är ännu i en fas där parterna redogör för sina initiala förslag. Förhoppningsvis går vi nu in i ett skede där man kan diskutera gemensamma förhandlingstexter. Det är ännu för tidigt att spekulera i hur det slutliga förhandlingsresultatet kan se ut, och det är därför inte meningsfullt att spekulera i hur regeringen skulle ställa sig till olika framtida utfall.

Rent principiellt kan jag konstatera att investeringsskyddsavtal är en viktig komponent i Sveriges och EU:s utrikes- och handelspolitik. I detta ligger också att det måste finnas en regelstyrd mekanism för internationell tvistlösning.

Jag kommer självklart att fortsätta verka för att energistadgefördraget revideras så att det inte finns tolkningsutrymme vad gäller staters rätt att reglera för att uppnå Parisavtalet och andra miljömål.

Anf. 11 JENS HOLM (V):

Fru talman! Jag vill tacka Anders Ygeman för svaret på min interpellation.

Detta är en viktig debatt, för den handlar i grunden om våra möjligheter att lagstifta för att nå våra klimatmål och andra viktiga politiska målsättningar som vi varje dag debatterar och klubbar i riksdagens kammare.

I februari i år kom det en stämning från det tyska energibolaget RWE mot den nederländska regeringen för Nederländernas, tycker jag, väldigt framsynta och bra beslut att avveckla kolkraften i landet. Prislappen som det tyska energibolaget sätter är 1,4 miljarder euro, ungefär 15 miljarder svenska kronor, i kompensation från Nederländerna.

Det finns många fler liknande exempel där storbolag stämmer stater för att dessa vill reglera utsläpp, möjligheter att extrahera fossil energi och annat. Vi är väl bekanta med vårt eget statliga bolag Vattenfall, som vid två tillfällen har stämt Tyskland av miljöskäl – en gång för att man ville avveckla kärnkraften, en gång tidigare för att man lokalt ställde hårdare krav på det då av Vattenfall ägda bolaget Moorburg i Hamburg.

Gemensamt för dessa och många andra stämningar – jag känner till ungefär 130 – är att de görs med stöd av det internationella energistadgefördraget. I detta fördrag finns en investerarklausul där bolagen har rätt att stämna stater. Stater har omvänt inga möjligheter att ställa krav på bolag med stöd av klausulen.

Stämningarna, fru talman, görs inte i det ordinarie rättsväsendet utan i privata domstolar. En av dessa är baserad här i Stockholm, hos Stockholms Handelskammare. Det kan förefalla märkligt, men det är faktiskt så det går till. I Stockholms Handelskammare finns det ingen som helst insyn, så vi vet inte hur många sådana här bolag–stat–stämningssärenden som pågår där.

Glädjande nog har allt fler dragit öronen åt sig och tycker att detta är ett konstigt förfarande och att det försvårar för länder att gå före på miljöområdet.

Nu pågår, precis som ministern var inne på, en process där man ska reformera det internationella energistadgefördraget. Jag vill välkomna, fru talman, att energiministern säger att den svenska linjen är att man ska kunna vara fri att lagstifta, inte minst på miljöområdet. Men då ska vi komma ihåg att lagstifta kan vi redan nu. Det är vad vi gör varje dag i den här kammaren. Problemet med investerarskyddet i det internationella energistadgefördraget är att det med denna reglering kan komma en prislapp, eftersom bolag har rätt att stämna stater för förväntat bortfall i intäkter.

Jag vill fråga energiministern: Är den svenska linjen också att bolag inte längre ska kunna stämna stater med stöd av energistadgefördraget, ECT? Jag vill också fråga om ministern tycker att det förfarande som sker nu är rimligt, nämligen att bolagen stämmer staterna inom ramen för privata domstolar, tribunaler, och inte i det ordinarie rättsväsendet. Är inte alla EU:s medlemmar rättsstater? I så fall borde man väl tillämpa det ordinarie rättsväsendet, inte privata domstolar.

Anf. 12 LORENA DELGADO VARAS (V):

Fru talman! Jag vill tacka min partikamrat Jens Holm för att han har ställt denna viktiga fråga. Jag vill också tacka ministern för svaret. Av svaret blir jag dock orolig. Regeringen vacklar angående investerarskyddet. Det har redan haft implikationer i länders klimat- och miljömål.

Vi har länge varnat angående investerarskyddet. Vad innebär investerarskyddet egentligen? Jo, att bolag kan stämma stater i investerarringar utanför det ordinarie rättsväsendet. Stater kan däremot inte stämma bolag. Förfarandet brukar gå under bokstavsförkortningen ISDS och har blivit en allt vanligare grund för bolag att stämma stater på. Det är alltså en rättsmekanism som går vid sidan om rättsväsendet, med noll transparens. Hittills har energistadgefördragets ISDS-mekanism använts i ett flertal skiljeförfaranden, väldigt många fler än något annat investeringsavtal i världen.

Detta är ett intressant sätt att se på företagande, tycker jag. Man skapar stödsystem så att företagen inte på något sätt behöver ta ansvar för sin dåliga framtidsanalys. Att energiföretaget RWE år 2015 bygger ett kolkraftverk utan att ha tagit i beaktande att branschen inte längre har några framtidsutsikter är dåligt företagande, helt enkelt. Att sedan ha ett system som tillåter att ett sådant företag kan stämma en stat, Nederländerna, för att denna bestämt sig för att sluta använda kolkraft 2030 visar hur skadligt systemet är.

Investeringsstämningarna är ett hot mot demokratin och försvårar länders rätt att agera för miljön, hälsan, välfärden och klimatet. Det är inte små summor vi pratar om utan summor som kan underminera länders budgetar. Det här innebär att företaget får enormt mycket makt över länder.

Vi måste ta mer ansvar. Vi kan inte ge företagen den här typen av makt, varken att diktera vårt lands samhällsutveckling eller att riskera att snabba på klimatkrisen. Därför är det märkligt att ministern svarar att man säkerställer rätten att lagstifta. Det är ju vår uppgift här i kammaren. Problemet är att när vi gör det kan företagen stämma oss för att vi fattar demokratiska beslut om förändringar som vårt samhälle kräver.

Jag skulle vilja höra av ministern om man tänker fortsätta att gå i linje med investerarskyddet.

Anf. 13 Statsrådet ANDERS YGEMAN (S):

Fru talman! Jag vill börja med att säga att jag är glad att vi är överens om huvuddragen i investeringsskyddet framöver och att det inte ska kunna användas för att hindra den gröna omställningen och klimatomställningen. På den punkten är vi överens.

Sedan verkar det finnas en viss grumlighet i analysen från Vänsterpartiet. Det är inte investeringsskyddsavtalet som möjliggör att stater kan stämmas av företag. Den möjligheten finns i alla EU:s länder. Om man en dag investerar under de lagar som gäller och regering och riksdag sedan ändrar sig dagen efter finns det en möjlighet till ersättning för den som drabbas av ett sådant beslut, oavsett vilka bevekelsegrunderna för beslutet skulle vara. Det är rimligt i en rättsstat.

Det är också därför stater självklart inte kan stämma investerare i enlighet med investeringsskyddsavtalet. Vi har ju lagstiftningsmakten. Precis som både Lorena Delgado Varas och Jens Holm sa stiftar vi lagar varje dag och kan göra det även på det här området.

I motsats till Vänsterpartiet – här vill jag vara tydlig – bejakar vi skiljedomsförfarandet. Det är ett enklare, snabbare och billigare sätt att få länders och staters villkor prövade. Jag är ganska stolt över att en av dem som är flitigt anlitade i detta är just Stockholms Handelskammare, som Jens Holm var inne på.

Det går naturligtvis att som politiskt parti eller politisk kraft säga att vi inte ska ha några investeringskyddsavtal. Det går naturligtvis också att som nation välja att inte biträda något av de investeringskyddsavtal som finns. Men dessa är ju ömsesidigt gynnande på så sätt att svenska företag som råkar i kläm i andra länder kan få sin rätt prövad i enlighet med investeringskyddsavtalen. Det är en ömsesidig rätt för att underlätta investeringar i andra länder, eftersom rättsförhållandena – vi är nästan 200 länder på planeten nu – skiljer sig väldigt mycket åt från land till land. Då bidrar de här internationella avtalen till en trygghet för den som ska investera, vilket underlättar utländska investeringar. De länder som väljer att inte vara del i det här kommer naturligtvis att få betala en premie för det eftersom investerarna inte kan vara säkra på vilka villkor som gäller.

Med det sagt är det naturligtvis av yttersta vikt att se till att Sverige inte biträder några sådana här avtal som skulle kunna vara ett hinder för den gröna omställningen i Sverige eller Europa. Där förstod jag det som att jag och interpellanten och även Lorena Delgado Varas var överens.

Anf. 14 JENS HOLM (V):

Fru talman! Nu tycker jag att det är lite viktigt att hålla tungan rätt i mun. Ministern vill inte att progressiv miljölagstiftning ska förhindras av ett internationellt avtal, i det här fallet det internationella energistadgefördraget, och det är bra. Men om det kommer en prislapp med miljölagstiftningen på 10 miljarder kronor, kanske 20 miljarder kronor eller, som när Vattenfall stämde Tyskland, 62 miljarder kronor förstår vem som helst att man drar sig för att införa den miljölagen – om man måste betala en så hög kompensation till ett internationellt bolag som stämmer en stat.

Jag vill därför, fru talman, upprepa min fråga: Innebär den svenska positionen bara att man ska förtydliga i det internationella energistadgefördraget att medlemsstaterna i detta fördrag ska kunna lagstifta? Eller innebär den svenska positionen att medlemsstaterna ska kunna lagstifta utan rädsla för miljardstämningar i privata domstolar? Det är precis det som den här debatten handlar om.

Fru talman! Det blir lite märkligt när Anders Ygeman säger att det finns en möjlighet i alla EU:s länder att stämma en stat om man anser att ens framtida vinster äventyras. Italien har lämnat det internationella energistadgefördraget just av det här skälet. De vill inte ha sådana här miljardstämningar mot sig längre. Men Italien fortsätter att vara en rättsstat. Man kan gå till domstol i Italien om man känner sig diskriminerad eller dåligt behandlad.

Fru talman! Det var precis så svenska Vattenfall gjorde då Tyskland 2011 beslutade att man skulle avveckla kärnkraften i det landet. Vattenfall ägde ju ett antal reaktorer i Tyskland och gick till tysk domstol. Man drev processen i tysk domstol, vann och blev utlovad kompensation. Men det Vattenfall gjorde samtidigt var att man även gick till en privat domstol med stöd av det internationella energistadgefördraget.

Jag skulle vilja höra från Anders Ygeman om han verkligen anser att man som internationellt bolag både ska kunna använda sig av det ordinarie rättsväsendet och samtidigt ha en extrachans att gå till en privat domstol och stämma en stat för tiotals miljarder kronor. Det är det som den här debatten handlar om.

Alla EU:s medlemsstater är rättsstater. Man gör just nu den här revideringen av det internationella energistadgefördraget för att EU-domstolen för ett par år sedan beslutade att sådana här ISDS-mekanismer, alltså där bolag kan stämma stater, är obsoleta i en rättsstat. Men nu verkar den socialdemokratiska regeringen anse att det är helt i sin ordning att bolagen ska ha en extrachans att stämma stater. Här är det viktigt att vi får ett tydligt besked från ministern. Vad är det som gäller?

Fru talman! I de här fallen går man inte till en allmän domstol, utan man går till en privat tribunal. En av de mest frekvent anlitade är Stockholms Handelskammars tribunal, som kallas SCC. Där finns ingen som helst insyn, utan det råder total sekretess om allting. Jag har personligen försökt få ut information därifrån, och jag har varit där på plats, men allting är slutet. Det fungerar inte som en vanlig domstol.

Jag vill höra från Anders Ygeman om regeringen anser att det är i sin ordning med ett förfarande där bolag kan stämma stater i privata tribunaler där det inte råder någon som helst insyn.

Anf. 15 LORENA DELGADO VARAS (V):

Fru talman! Ett billigare sätt, talade ministern om, och jag skulle vilja veta: Billigare för vem? Jag skulle vilja se en regering som säger nej till ISDS. Investeringar kan prövas inom vårt rättssystem.

Få frågor i global ekonomisk styrning har väckt mer kontrovers eller offentlig reaktion än det här systemet mellan investerare och stater. Investerare har lämnat in mer än 1 000 ISDS-fordringar baserade på det globala nätverket av 3 000 investeringsavtal.

År 2017 utarbetade Frankrike en lag för att stoppa utvinning av fossila bränslen på alla franska territorier fram till 2040. Ingen mer olja eller gas skulle extraheras från marken efter det året. Ambitionen var att omvandla orden i Parisavtalet till verklighet. Lagförslaget uppkallades efter Hulot, som var den minister som drivit frågan. Men efter att lagförslaget formats kom hoten från bland annat Vermilion, som är ett kanadensiskt fossilbolag.

Rädslan var att ISDS-mekanismen skulle medföra enorma bötessummor för Frankrike. Den rädslan gjorde att lagen urvattnades så pass mycket att slutprodukten blev att exploateringstillstånd kunde förnyas *efter* tidsfristen 2040. Lagen fick alltså motsatt effekt jämfört med det mål som man ville uppnå. Och än värre var att när den nya lagen antogs undertecknade miljöministern Hulot fler tillstånd för fossila bränslen än vad hans föregångare i miljödepartementet hade gjort.

Jag tror att listan kan göras lång när det gäller hur ISDS påverkar, och man behöver inte ens gå till rättegång för att påverka.

Anf. 16 Statsrådet ANDERS YGEMAN (S):

Fru talman! Jag blir lite brydd när det gäller vad som egentligen är Vänsterpartiets position. Först skriver Jens Holm en interpellation om en massa synpunkter på hur det här investeringsavtalet ska vara utformat, och nu säger Lorena Delgado Varas att vi inte ska ha något sådant här avtal över huvud taget och att hon önskar en regering som säger nej. Om det är en regering med eller utan Vänsterpartiets stöd framgår inte riktigt av Jens Holms argumentation. Han får gärna reda ut i sin sista replik om ni vill ha

en sådan mekanism eller inte. Vill ni inte ha det är det inte speciellt intressant vilken linje som regeringen ska driva.

Jag tror att det är viktigt att komma ihåg att det här inte är någonting som bara rör vad som händer här. Det är ett viktigt skydd för dem som ska investera i förnybar energi. Det handlar om likabehandling av de inhemska företagen och de utländska företagen. Det finns ett antal exempel på hur den här och andra liknande mekanismer har skyddat den förnybara energin.

Frågan är om Lorena Delgado Varas, och eventuellt Vänsterpartiet, tycker att det här skyddet inte ska finnas för den förnybara energin och att man inte ska ha samma skydd som nationella företag i de respektive länderna.

Lorena Delgado Varas ställde också frågan till mig: Billigare för vem? Svaret är att det blir billigare för parterna. Det blir snabbare och enklare att avgöra det här för parterna.

Jens Holm ställde en fråga om ett förtydligande. Den svenska positionen, som såvitt jag har förstått det var förankrad i riksdagen så tidigt som 2019, är att investeringsskyddet inte ska inkludera energiproduktion från fossila bränslen. Det har jag förstått att vi, åtminstone med hälften av dem som debatterar här i dag, är överens om.

Jens Holm hade en fråga om forumval. Såvitt jag förstår kan man visserligen stämma någon i olika forum, men sedan måste man välja i vilket forum den rättsliga tvisten ska avgöras. Vi har ett motsvarande fall där Huawei har stämt Sverige då de menar att de är diskriminerade. Samtidigt har de stämt staten i domstol. Huawei måste då välja i vilket forum de vill att tvisten ska avgöras. De kan välja domstolsvägen eller skiljedomsförfarandevägen. Så ligger det till med Huawei. De kommer att bli tvungna att välja mellan detta. Så här tror jag att det ser ut i de flesta avtal. Det verkar vara en rimlig väg att gå, tycker jag.

Jag tror att jag därmed har svarat på de frågor som Jens Holm och Lorena Delgado Varas har ställt.

Anf. 17 JENS HOLM (V):

Fru talman! Jag vill korrigera energiministern. Bolagen kan både använda sig av det ordinarie rättsväsendet och göra som Vattenfall och ha ett skiljedomsförfarande, som jag beskrev i mitt tidigare inlägg. Det har många exempelvis i Stockholms Handelskammare, som är ett av de säten där man helt enkelt stämmer stater.

Min fråga till Ygeman, som han inte svarade på, var om han tycker att det är rimligt att det fungerar så som det gör i Stockholms Handelskammare. Där råder total sekretess.

Vänsterpartiets linje är densamma som när vi för två år sedan tog upp frågan i EU-nämnden. Vi vill att Sverige ska verka för att investerarskyddet tas bort helt och hållet. Om det inte fungerar ska Sverige lämna det internationella energistadgefördraget, precis som till exempel Italien gjorde för ett par år sedan.

Man ska komma ihåg att i det internationella energistadgefördraget är vi i sällskap med länder som Kazakstan, Turkmenistan, Uzbekistan, Ryssland, Vitryssland – det vill säga Belarus –, Turkiet och så vidare. Man kan tycka att det här är ett lite speciellt sällskap. Det gör hela processen svårreformerad. Jag vill fråga ministern hur man egentligen reformerar det

internationella energistadgefördraget. Råder inte enhällighet där? Alla länder måste väl vara överens? Det gäller i så fall även Kazakstan, Belarus och Uzbekistan.

Tror inte ministern att det kan vara svårt att driva igenom dessa förändringar? Det är därför jag, Lorena Delgado Varas och hela Vänsterpartiet vill veta vad nästa steg i den svenska linjen är om man inte får igenom en total reformering. Det borde vara att man ska lämna det internationella energistadgefördraget.

Anf. 18 Statsrådet ANDERS YGEMAN (S):

Fru talman! Typiskt sett är skiljedomsförfaranden något som sker mellan företag, vilket förmodligen är bakgrunden till den sekretess som finns vid Stockholms Handelskammare och andra skiljedomsförfaranden. Jag skulle inte ha något emot om det var mindre sekretess när det gäller frågor där stater är inblandade.

Jens Holm frågade vad som skulle hända om Europeiska unionen – vi förhandlar ju gemensamt – förlorar. Det vore inte särskilt mycket till energistadgefördrag om Europeiska unionen inte är med. Vi planerar naturligtvis inte för fiasko, utan vi planerar för framgång. Vår ambition är att driva igenom dessa ändringar så att vi får nytta av den förnybara energin och en grön omställning i hela världen. Det är vårt mål.

Det spelar ingen roll var på planeten koldioxiden släpps ut. Den har den egenheten att den är lika skadlig för klimatet oavsett. Därför är det viktigt att vi är med och driver på för förändringar som dessa i alla de forum som påverkar klimatet. Det skulle vara negativt för våra möjligheter att nå framgång i förhandlingarna om vi började planera för förlust, ett fiasko, och för att vi inte skulle kunna nå framgång.

I internationella avtal finns naturligtvis en massa länder med som har svaga rättssystem. Tyvärr är det en av poängen med skiljedomsförfaranden. Även i dessa länder ska investerare kunna garanteras sina rättigheter. Sveriges företag ska kunna vara med och investera även i fattigare länder med sämre rättstradition och ändå vara säkra på att deras rättigheter inte åsidosätts. Det gäller oavsett om det är svensk vindkraft, solkraft eller andra kraftslag.

Avslutningsvis kan jag konstatera, fru talman, att vi i grunden är överens om vilken linje Sverige ska driva i förhandlingarna. Det har vi varit under de tre senaste åren, vilket är en styrka för Sverige.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 13 Svar på interpellation 2020/21:528 om Afghanistanens konsulat

Anf. 19 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Ida Drougge har frågat mig om jag avser att agera för att komma till rätta med problemen med Afghanistanens ambassads konsulat på Lidingö.

Jag känner till att det har förekommit ordningsstörningar i och kring Afghanistanens ambassads konsulära avdelning på Lidingö. Mina medarbetare på Utrikesdepartementet har en löpande dialog med Afghanistanens

ambassad och ambassadsäkerhetspolisen, och de träffade nyligen företrädare för Lidingö stad för att diskutera situationen.

Utländska ambassader väljer själva var de vill förlägga sin verksamhet, och de hyr eller köper lokaler för detta ändamål. Det krävs inte något särskilt tillstånd från Utrikesdepartementet för detta så länge verksamheten förläggs till Stockholmsområdet.

Alla utländska ambassader i Sverige har ett ansvar att se till att den verksamhet de bedriver här sker på ett ändamålsenligt sätt och i enlighet med rådande lagar och regler. Det gäller även Afghanistans ambassad, som har ett ansvar att se till att den konsulära avdelningens verksamhet bedrivs i ändamålsenliga lokaler och på ett sådant sätt att ordningsstörningar inte uppkommer. I den mån ordningsstörningar utgör lagbrott är det en fråga för Polismyndigheten och andra rättsvårdande myndigheter att utreda och lagföra.

Utrikesdepartementet kommer att fortsätta att följa utvecklingen i denna fråga. Jag hoppas att situationen kan lösas på bästa sätt, både för ambassaden, för staden, för de boende i området och för alla dem som besöker den konsulära avdelningen.

Anf. 20 IDA DROUGGE (M):

Fru talman! Ända sedan Afghanistans ambassad för fyra fem år sedan öppnade konsulatet på Näset på Lidingö har dessa problem pågått. Jag instämmer givetvis i den del av utrikesministerns svar som hänvisar till konsulatets eget ansvar för situationen. Det ställs dock på sin spets när det efter alla dessa år, efter Lidingö stads otaliga möten med ambassaden och efter insatser av väktare och polis inte har gett tillräckliga resultat.

Kommunen i fråga har finansierat och ställt dit bajamajor och utökat ordningspersonal på plats. Ambassaden säger sig ha ett kösystem i dag, vilket man inte hade tidigare. Men problemen kvarstår, som sagt. Konsulatet har vid flertalet tillfällen stormats. Det har varit knivbråk. Grannar till konsulatet berättar att de hör genom väggarna till ambassaden. De näringsverksamheter som ligger dikt an säger att de hör återkommande bråk och våldsamheter inne på konsulatet. Det låter som om man kastar in människor i väggarna.

Besökare får inte hjälp och har ingenstans att sova, utan de är hänvisade till den i Sverige ganska många gånger bistra kylan utomhus. De får vänta i dagar på att få hjälp.

Konsulatet har enligt sina egna uppgifter 90 000 besökare om året på en yta som är så liten att man själv anger att konsulatets medarbetare ofta får äta stående i köket på grund av platsbrist.

Det finns en förskola i det här området. De vågar ibland inte släppa ut barnen på gården för att det är så mycket oroligheter, och de hittar återkommande avföring och kanyler i parken och på förskolans område.

Problemen har alltså, trots otaliga möten, inte blivit lösta.

Det kom *ett* positivt besked nyligen, som handlar om att ambassaden efter möte med kommunstyrelsens ordförande i Lidingö har sagt att de vill flytta. De vill inte vara kvar i de här lokalerna, och de erkänner att de inte kan få bukt med problemen på den här platsen. Men de säger också att de behöver hjälp med att hitta nya lokaler och att de inte har kunnat göra det på egen hand.

Oavsett ambassadens ansvar och oavsett att kommunen och polisen har försökt jobba med frågan i flera år nu hamnar den här frågan, dragen till sin spets, i Wienkonventionens artikel 30. Den stadgar en skyldighet hos mottagande stat, i detta fall Sverige, att antingen underlätta för den sändande staten att förvärva nödvändiga lokaler eller på annat sätt bistå den sändande staten med att anskaffa lokaler. Det vill jag fråga ministern om.

Anf. 21 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Tack, Ida Drougge, för frågan!

Utrikesdepartementet för som sagt en löpande dialog med ambassaden genom återkommande möten och telefonsamtal. I den dialogen har det framkommit att ambassaden verkar genuint angelägen om att komma till rätta med problemen.

Ambassaden har meddelat att man på senare tid har vidtagit åtgärder för att begränsa antalet besökare, bland annat genom att kräva att de förbokat besök och genom att tillhandahålla vissa tjänster elektroniskt. Man har också anställt extra personal.

Ambassaden har också meddelat departementet att man aktivt letar efter nya lokaler. Dock menar ambassaden att det medieuppbud som varit den senaste tiden har bidragit till att presumtiva hyresvärdar tyvärr har dragit sig ur.

Jag har full förståelse för att boende i området och andra besökare upplever situationen som otillfredsställande. Jag kan samtidigt konstatera att även om den konsulära avdelningen flyttar kommer det även i fortsättningen att krävas att lokalerna är ändamålsenliga och att verksamheten bedrivs på ett sådant sätt att ordningen kan upprätthållas. Från ambassadens sida verkar man genuint mån om att detta ska ske.

Det är min förhoppning att de åtgärder som ambassaden har vidtagit och planerar att vidta kommer att leda till att situationen förbättras, både för Lidingö stad och de boende i området och för ambassaden och dess besökare. Vi följer utvecklingen.

Ida Drougge åberopar nu Wienkonventionen om konsulära förbindelser. Men eftersom Afghanistan har en ambassad här och den konsulära avdelningen är en del av ambassaden är det Wienkonventionen om *diplomatiska* förbindelser som är tillämplig, inte Wienkonventionen om konsulära förbindelser. Wienkonventionen om konsulära förbindelser hade varit tillämplig om det hade rört sig om ett fristående konsulat med ett eget så kallat konsulatdistrikt, men egentligen spelar det ingen roll – det är i princip samma bestämmelser som finns i båda konventionerna.

Jag hoppas att den här frågan ska lösa sig för alla parter.

Anf. 22 IDA DROUGGE (M):

Fru talman! Det är såklart relevant även för andra hyresgäster och andra platser och kommuner hur staten Sverige lyckas upprätthålla lag och ordning även i områden kring konsulat som tar emot stora grupper människor varje år och som i detta fall har ett stort inneboende problem med konflikter mellan ambassaden och de besökare som vill ha konsulatets och ambassadens hjälp.

När de här besökarna inte får hjälp bygger det många gånger på att man har olika syn på om de är medborgare och har rätt till hjälp av Afghanistans ambassad över huvud taget. Ytterst hänger det också ihop med den migrationspolitik som Sverige bedrivit under många år och att vi har många människor i Sverige som inte får uppehållstillstånd här och som heller inte får hjälp av ambassaden i fråga.

För att åstadkomma en lösning på problemen är det viktigt att man tar sig an dessa grundproblem och att man behåller en strikt migrationspolitik och skärper den ytterligare i framtiden så att problemen inte blir ännu större.

När det gäller ordningen har polisen nu meddelat att man inte har resurser att särskilt bevaka det här området. I stället uppmanar man kommunen att finansiera ordningsvakter. Utöver de kostnader som kommunen redan har för sanering och extra städning av det här området skulle sådana kostnader ligga på upp mot 1,2 miljoner kronor ytterligare per år, detta för att säkerställa en ordning som ytterst kan tyckas vara statens ansvar att upprätthålla i och med att staten har ansvaret för polisen.

Jag förstår att ministern är utrikesminister och inte har ansvar för polisen. Men ambassadpolisen jobbar ändå aktivt med ambassaderna, och eftersom ministern själv tog upp att det är viktigt att få bukt med ordningsproblemen oavsett var ambassaden finns skulle jag vilja fråga hur man arbetar med den här frågan. De här problemen har ju pågått i fyra fem år vid det här laget. Åtgärder har vidtagits, men det har inte avsevärt förbättrat situationen. Tvärtom kvarstår den.

Jag tänker framför allt på åtgärder utöver en ny lokal. En ny, större lokal med bättre plats skulle såklart hjälpa till, men det är inte säkert att det hjälper helt och hållet.

Jag undrar också om ministern kan utveckla sitt förra svar. Vi fick höra att Wienkonventionen om ambassader är tillämplig och har formuleringar liknande de i Wienkonventionen om konsulära förbindelser. Men jag hörde faktiskt inget tydligt svar på frågan hur långt utrikesministern anser att Sveriges skyldighet sträcker sig att bistå med hjälp att hitta lämpliga lokaler. Hur långt sträcker sig den skyldigheten?

Anf. 23 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Frågor om hur polisen sköter sig eller inte i fråga om migrationspolitiken är det andra ministrar som ansvarar för, så jag hänvisar Ida Drougge till dem.

För att klargöra en sak: Afghanistans närvaro är väldigt viktig för att vi ska kunna upprätthålla de goda relationer som vi har, för att utveckla ett nära samarbete med Afghanistan och för att möjliggöra för personer med afghanskt ursprung att få den konsulära hjälp som de behöver, till exempel med passhandlingar och id-kort. Det är av dessa skäl också viktigt att verksamheten bedrivs på ett effektivt sätt.

Mina medarbetare har som sagt haft flera kontakter med företrädare för Lidingö stad om situationen på Afghanistans konsulat. Vi har varit väldigt tydliga med vilka kontakter och rättsliga skyldigheter som UD har och vad UD rent konkret kan göra och inte göra.

Det finns som jag sagt tidigare ingen rättslig skyldighet för UD att tillhandahålla lokaler för utländska ambassader. Det faller på sin egen orimlighet att UD skulle ha praktisk möjlighet att förse alla de 107 ambassader som finns i Stockholm med lokaler. Några sådana resurser har vi inte.

Vi upplever att Lidingö stad har fått förståelse för UD:s roll. Mina medarbetare kommer naturligtvis att fortsätta dialogen med Lidingö stad, och jag hoppas att de åtgärder som redan har vidtagits och som planeras kommer att leda till en förbättring för alla berörda.

Anf. 24 IDA DROUGGE (M):

Fru talman! Afghanistan är det enskilda land i världen som Sverige ger mest bistånd till. Fram till 2024 ger vi 8–8,5 miljarder svenska kronor i bistånd till Afghanistan.

Samtidigt har vi här i Sverige en situation med personer som anser sig ha rätt till hjälp från Afghanistans ambassad men inte får det, och på grund av detta uppstår stora ordningsstörningar – våld, bråk, otrygghet, osäkerhet och sanitära problem. Näringsidkare vittnar om att de får skura bort urin som rinner från gatan in i deras lokaler. Förskolor kan inte bedriva sin verksamhet ordentligt alla dagar i veckan, året om, på grund av dessa stora ordningsstörningar.

Det svar som ministern ger i dag kan inte, givet situationens allvar och fram till dess att den är löst, vara nog. Jag förstår, och jag tror att alla kan instämma i, att det är fullt rimligt att ambassader själva hittar och ordnar med egna lokaler. Jag har väldigt svårt att tro att samtliga utländska ambassader i Sverige skulle vilja ha den hjälpen. Men nu har vi en ambassad som vill det och som uttryckligen och upprepat säger att de vill ha hjälp med att hitta lokaler.

Anf. 25 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Jag kan konstatera att Ida Drougge inte har korrekt information. Ambassaden har inte vänt sig till UD för att få hjälp att hitta nya lokaler. Det är inte heller korrekt att ambassaden skulle ha hävdat att UD enligt Wienkonventionen har skyldighet att hjälpa till med detta. I de samtal som mina medarbetare har haft med ambassaden och med Lidingö stad i frågan om UD:s möjligheter och skyldigheter att hjälpa till med att finna nya lokaler har det inte någonstans påståtts att UD skulle ha åsidosatt sina skyldigheter eller inte skulle ha gjort vad man har kunnat.

Det ligger i alla parterns intresse att bidra till att denna situation förbättras och att störningar för de boende i området undviks; självklart är det så. Därför måste vi alla utifrån våra olika roller hjälpas åt i denna fråga. UD kommer att fortsätta sin dialog med ambassaden och med Lidingö stad i frågan, men – återigen – det är inte UD:s roll att tillhandahålla lokaler för utländska ambassader i Stockholm.

De besked som UD har fått från ambassaden om att man aktivt arbetar med frågan och ser över möjligheten att hitta bättre lokaler gör att jag bedömer utsikterna till en förbättrad situation framöver som goda. Vi kommer att fortsätta följa denna fråga.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 14 Svar på interpellation 2020/21:533 om kvinnorrättsaktivisters situation och massavrättningarna i Iran

Anf. 26 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Amineh Kakabaveh har frågat mig om jag och regeringen har vidtagit konkreta åtgärder för att förmå den iranska regimen att avskaffa dödsstraffet och för att Iran ska respektera mänskliga rättigheter. Hon undrar om jag och regeringen sökt kontakt med demokratiska krafter i Iran som verkar för kvinnors fackliga rättigheter och minoriteters mänskliga rättigheter.

Vidare undrar hon vilka konkreta insatser som regeringen avser att vidta för att stödja de krafter som verkar för kvinnors fulla åtnjutande av mänskliga rättigheter och bekämpar regimen i Iran. Amineh Kakabaveh undrar om jag i mina kontakter med USA kommer att försöka förmå den nya administrationen att uppmärksamma inte bara Irans kärntekniska verksamhet utan också den iranska regimen kränkningar av mänskliga rättigheter. Hon frågar om den svenska regeringen kommer att kräva frigivning av samtliga politiska fångar och samvetsfångar, inklusive några nämnda fängslade kvinnor, liksom Ahmadreza Djalali och Hamid Chaab.

Slutligen undrar hon även om regeringen kommer att fördöma regimen i Teheran för beskjutningar av tiotals människor i Baluchistan och massarresteringar av hundratals kurdiska miljö- och människorättsaktivister.

Jag delar Amineh Kakabavehs oro över den fortsatt svåra situationen för mänskliga rättigheter i Iran, bland annat avseende den omfattande tillämpningen av dödsstraffet i landet. Sveriges hållning när det gäller dödsstraffet är väl känd. Det är ett omänskligt, grymt och oåterkalleligt straff, som kränker de mänskliga rättigheterna. Vi, liksom övriga EU, fördömer dödsstraffets tillämpning i alla dess former och under alla omständigheter. I våra bilaterala kontakter med Iran framför vi konsekvent vår oro över landets bristande respekt för mänskliga rättigheter och vår ståndpunkt gällande tillämpning av dödsstraffet.

Inom EU bidrar Sverige till gemensamma uttalanden om situationen för mänskliga rättigheter i Iran, inklusive kvinnors och flickors rättigheter, senast i samband med FN:s råd för mänskliga rättigheter i början av mars. Sverige deltar även i EU:s gemensamma uppvaktningar av de iranska myndigheterna om mänskliga rättigheter, ofta till stöd för enskilda dömda fångar.

UD för en kontinuerlig dialog med olika typer av civilsamhällesorganisationer som verkar för respekt för demokrati och mänskliga rättigheter i Iran. Jag delade i december 2020 ut Right Livelihood-priset till den iranska människorättsförsvararen Nasrin Sotoudeh, som bland annat verkar för kvinnors och flickors fulla åtnjutande av mänskliga rättigheter i Iran. Jag har tagit upp Sotoudehs specifika situation direkt med iranska företrädare. Jag har också uttalat mig offentligt i detta fall och även mot fängslandet av andra som står upp för demokrati och mänskliga rättigheter.

Vi noterar att Bidenadministrationens hållning i Iranfrågan omfattar flera dimensioner utöver den kärntekniska överenskommelsen JCPOA, inklusive kränkningar av mänskliga rättigheter. USA har bland annat, liksom EU, infört sanktioner mot iranska företrädare på grund av kränkningar av mänskliga rättigheter.

Regeringen står i fortsatt nära och kontinuerlig kontakt med företrädare för Iran om Ahmadreza Djalalis och Habib Chaabs fall. Jag kan bekräfta att våra ansträngningar fortsätter med oförminskad styrka. Sverige kräver att dödsdomen mot Ahmadreza Djalali inte verkställs, och vi har tillsammans med övriga EU protesterat mot dödsstraffet vid upprepade tillfällen. Det är samtidigt uppenbart att de omständigheter under vilka Djalali hålls fängslad är ett allvarligt hot mot hans hälsa. Det är därför mycket angeläget att han omedelbart får lämna den isolering han enligt uppgift hålls i.

Utrikesdepartementet följer noga situationen för personer som tillhör etniska och religiösa minoriteter i Iran. Sveriges ambassadör för mänskliga rättigheter har via sociala medier uttalat sin oro över hur bland annat kurder och bahaier behandlas i Iran och krävt att deras rättigheter respekteras.

Regeringens röst är tydlig i kraven gentemot Iran. Jag kan försäkra att Sverige kommer att fortsätta att ta upp mänskliga rättigheter i vår bilaterala dialog med Iran och även genom EU och FN.

Anf. 27 AMINEH KAKABAVEH (-):

Fru talman! Tack, utrikesministern, för svaret! Den här sortens debatt förekommer ofta här, och det finns en väldigt god anledning till att både jag och utrikesministern är engagerade. Kvinnors och minoriteters rättigheter och mänskliga rättigheter kränks nämligen i många länder.

Den 8 mars publicerade Javid Rehman, FN:s specialrapportör för mänskliga rättigheter i Iran, en rapport där han menar att systematiska kränkningar av mänskliga rättigheter förekommer. Han skriver uttryckligen att den islamiska regimen behandlar landets kvinnor som andra klassens medborgare.

Vidare skriver han att 16 000 barnäktenskap, med flickor mellan 10 och 14 år, registrerats bara under 2019. Mörkertalet är mycket stort.

Vidare skriver han i rapporten, som också utrikesministern hänvisade till, att etniska och religiösa minoriteter, särskilt kurder, bahaier och balucher med flera, systematiskt diskrimineras.

De senaste månaderna har vi hört – och vi har blivit kontaktade av många – att flera hundra kurdiska civilsamhällsaktivister och kulturutövare, till exempel hemspråksläraren Zara Mohamadi, fått långa fängelsestraff. Även många andra, som är miljöaktivister och fackliga aktivister, har blivit fängslade.

Vi har också fått den fruktansvärda rapporten om att Zahra Esmaili, en 42-årig kvinna, och 16 andra skulle hängas i lyftkranar. När Zahra Esmaili såg detta fick hon hjärtinfarkt och dog, men hennes döda kropp hängdes. Jag kunde själv inte sova på natten. Vilka grymheter! Vad är det för människor som gör sådana saker? Man skulle inte heller vilja att detta hände ens fiende.

Men detta händer, och det är inte bara dessa exempel. Den 22 februari öppnade Islamiska revolutionsgardet eld mot grupper av balucher. Det var arbetare som transporterade olja mellan Iran och Pakistan. Ett tiotal mördades, bland dem en 17-åring. Det här pågår hela tiden. Under 42 år har vi fått ta del av rapporter om detta. Under 80-talet mördades 30 000 människor. Under 2018 till 2020 mördades 1 500 demonstrerande studenter. 7 000 människor är fortfarande fängslade. Det finns många exempel på detta.

Jag förstår att utrikesministern verkligen vill göra saker och göra rätt, men frågan är: Varför har Sverige inte försökt att skicka en delegation, till exempel via FN, till fängelserna i Iran för att inspektera dem? Hur är det för de kvinnor som är politiska fångar? Hur har Ahmadreza det? Det är en fråga som hans fru och barn ville att jag skulle ställa till utrikesministern. Han sitter fortfarande isolerad i Evinfängelsets avdelning 209. Vad gör regeringen när det gäller detta? Varför vill utrikesministern och Sverige inte uttryckligen ha en frigivning av Ahmadreza? Det är bra att hans dödsdom upphävs.

Anf. 28 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Det är så många frågor att man naturligtvis inte hinner med alla. Låt mig ta några i taget!

Jag ska börja med att kort säga att Sveriges diplomater har varit och besökt fängelser tillsammans med andra EU-diplomater. Det är något som jag också har tagit upp tidigare i kammaren. Det stämmer alltså inte att vi inte har gjort det. Då har vi klarat av det.

Sedan handlar inlägget mycket om hur vi stöder kvinnorna och om de förfärliga saker som har hänt. Det gäller bland annat de konkreta fall som Amineh Kakabaveh tar upp. Jag måste säga: Det finns ingen som helst skillnad i hur Amineh Kakabaveh och jag och regeringen ser på detta. Vi tycker att det är precis lika förfärligt som Amineh Kakabaveh tycker.

Hur kan vi då stödja de krafter som verkar för mänskliga rättigheter och för kvinnors fulla åtnjutande av mänskliga rättigheter?

För det första gäller det att ha kontakt med de organisationer i Iran som jobbar med detta och att lyssna på dem och höra vilket stöd de behöver.

För det andra är det viktigt att vi föder in de kunskaper som vi får genom de kontakter som vi har på policynivå med dessa organisationer och enskilda kvinnor. Därför lyfter jag och svenska diplomater upp kvinnors och flickors situation i alla uttalanden i multilaterala sammanhang. Och vi försöker få in det så mycket som möjligt i gemensamma uttalanden från EU, till exempel, och FN.

För det tredje kan man på ministernivå visa politiskt stöd för viktiga förebilder. Just människorättsförsvararen Nasrin Sotoudeh är en sådan förebild, givet hennes kamp för flickors och kvinnors fulla åtnjutande av mänskliga rättigheter och också för att förbättra minoriteters och andra utsatta gruppers situation. Därför var det naturligtvis en särskild ära för mig och extra viktigt att överlämna Right Livelihood-priset till Sotoudeh i december 2020. Vi har haft kontakt med varandra också efter det.

Det handlar inte bara om att lyfta fram och hylla Sotoudeh själv och hennes stora mod, utan det handlar också om att rikta internationell uppmärksamhet mot föremålen för hennes kamp – andra utsatta individer vars rättigheter har kränkts i Iran, i regionen och i hela världen.

I detta sammanhang och i annan offentlig kommunikation kring Sotoudehs öde har jag varit tydlig. Ingen, vare sig Sotoudeh själv eller andra i liknande situationer, förtjänar fängelsestraff för att ha stått upp för demokrati och mänskliga rättigheter.

En fjärde aspekt av arbetet har varit att bidra med konkret stöd när det gäller kvinnors och flickors påverkansmöjligheter och aktörskap i Iran. Ett sådant stöd ges till exempel genom Svenska institutets ledarskapsprogram för kvinnliga entreprenörer i ett antal länder i MENA-regionen, inklusive

Iran. UD har en nära dialog med ambassaden så att urvalsprocessen blir transparent och rättvis.

Fru talman! Det ska inte råda någon som helst oklarhet kring den svenska positionen. Jag har tydligt fördömt våld från de iranska myndigheternas sida mot iranska demonstranter och mot människorättsförsvarare. Jag har stått upp för yttrande-, förenings- och församlingsfriheten och tagit upp det ständigt.

Mitt avståndstagande från myndigheternas våldsutövning när det gäller händelser i Iran, till exempel demonstrationerna 2019 och 2020, har varit mycket tydligt. Det gäller fortfarande. Men vi behöver ha en dialog. En dialog är en förutsättning för att motparten ska ta till sig dessa budskap.

Anf. 29 AMINEH KAKABAVEH (-):

Fru talman! Det gläder mig att ministern har denna raka position och ställning också i talarstolen. Jag betvivlar inte detta. Men problemet är att denna regim i 42 år totalt har ignorerat vad vi i Sverige säger. Det är en brutal regim vi har att göra med.

Problemet är att man tyvärr inte har kommit någonbart med dialogen. Jag har aldrig hyllat USA:s ställningstagande när det gäller Mellanöstern. Jag kommer inte heller att göra det. Men på en punkt tycker jag att Bidens administration är bra. Man förbinder de diplomatiska kontakterna och särskilt sanktionerna med att Iran ska frisläppa politiska fångar men också de fångar som har dubbelt medborgarskap.

Det borde vara EU:s position och också Sveriges position, framför allt när det gäller våra svenska medborgare. Både Ahmadreza Djalali och Habib Chaab har tagits som gisslan av Iran.

Jag vill fråga ännu en gång: Kräver vi frigivning av dem eller bara att dödsdomen mot Ahmadreza ska upphävas? Det är faktiskt väldigt viktigt att göra det.

Beträffande fängelserna var min mening att man till exempel skulle skicka en grupp som skulle utreda kvinnors situation i fängelse. Det är faktiskt hjärtskärande att som kvinna få ta del av Zeynabs brev om hur fruktansvärt förövarna torterar henne och våldtar henne, och hon är absolut inte ensam. Hon skriver själv ett brev till den islamiska ledaren. Det brevet har kommit ut, och jag har citerat det i min interpellation. Jag hoppas att alla läser det, även utrikesministern.

När man läser det ryser man i hela kroppen. Det är så illa att detta görs mot kvinnorna. Eftersom man inte pratar om våldtäkter i sådana kulturer pratar man inte så mycket om detaljerna, inte ens när man är fängslad. I de filmer som har gjorts är det väldigt få kvinnor som pratar om detta.

Detta innebär att vi för en dialog med ett barbari. Jag har inget emot att vi ska ha dialog med regimen i Iran och andra diktaturer, men problemet är att de inte lyssnar på oss. De vill ha sina egna behov tillgodosedda. Irans ekonomi är i dag i botten, och de har behov av att sanktionerna lyfts när det gäller till exempel människohandel, ekonomi och så vidare.

Det är väldigt glädjande att omvärlden lyfter Nasrin Sotoudeh. Det har vi gjort många gånger sedan hon fick 38 års fängelse och 148 piskrapp för att hon företräder kvinnors rättigheter. Det handlar också om Nargis, Nazanin, Yasaman Aryani, Spideh, Monireh och Samaneh. Alla dessa är kvinnorrättsaktivister. En är 24 år och ska sitta i fängelse tills hon är 48 för att hon inte har respekterat påbudet om slöja. Så är det under den regimen.

Prot. 2020/21:102

6 april

Svar på
interpellationer

Anf. 30 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Jag delar Amineh Kakabaveh stora oro över situationen i Iran. Vi följer den noga, och det finns ingen tvekan om att den är svår. Utrikesdepartementet har regelbundna kontakter med civilsamhället och organisationer som företräder utsatta grupper i Iran. Den dialogen är mycket värdefull och bidrar till att vi kan skapa oss en tydligare bild av situationen.

Vi har från Utrikesdepartementet rapporter om mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer, och rapporten om Iran lyfter fram just de allvarliga brister som finns, inte minst den omfattande tillämpningen av dödsstraffet. Rapporten beskriver också kvinnors, flickors och inte minst människorättsförsvarares utsatta situation och den diskriminering som upplevs av kurder och andra religiösa och etniska minoriteter. Den nämner särskilt att kurdiska aktiviteter under de senaste åren har gripits, fängslats och avrättats. Den lyfter också fram att ett antal kurdiska organisationer är förbjudna i Iran och att utövare av bahairörelsen är en särskilt utsatt religiös minoritet som trakasseras och frihetsberövas.

Regeringen svävar alltså inte i okunnighet om det som pågår i Iran.

Situationen för Ahmadreza Djalali är mycket allvarlig, och våra ansträngningar för honom fortsätter med oförminskad styrka. Vår bedömning är att det mest akuta i nuläget är att tydligt och konsekvent kräva att påföljden inte verkställs. Detta har vi vid upprepade tillfällen framfört till företrädare för Iran. Det är samtidigt uppenbart att de omständigheter under vilka Djalali hålls fängslad är ett allvarligt hot mot hans hälsa. Därför är det mycket angeläget att han omedelbart får lämna den isolering som han enligt uppgift hålls fången i.

Anf. 31 AMINEH KAKABAVEH (-):

Fru talman! I breven till statsministern och utrikesministern och i en del FN-rapporter finns uttalanden om att Ahmadreza Djalali omedelbart ska frigges, att hans hälsa är i fara och att han riskerar att dö. Han hinner kanske dö på grund av fängelseförhållandena innan de dödar honom. Det är väldigt viktigt att Sverige kräver frigivning av honom och alla politiska fångar, och det är bra att för en gångs skull kunna hålla med Bidens administration på den punkten.

Jag betvivlar inte att både jag och utrikesministern är väldigt oroliga, och vi måste ställa krav när det gäller ekonomiska relationer och mänskliga rättigheter. Sverige och omvärlden stod upp för de svarta i Sydafrika när det var apartheid – det ansågs farligt för både landets och omvärldens säkerhet.

Det är exakt likadant när det gäller Iran. Halva befolkningen är kvinnor som lever under apartheid. Minoriteter som kurder, bahaiier, balucher och så vidare räknas som andra klassens medborgare.

Det måste bli ett slut på det här någon gång, och jag hoppas att Sverige kräver att FN skickar en delegation för att besöka kvinnorna och andra politiska fångar som sitter i fängelse. Det vore också bra för Ahmadrezas familj att få ett klart besked.

Anf. 32 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Jag har flera gånger i den här kammaren varit väldigt tydlig i min kritik mot Iran och iranska företrädare. Vår position är glasklar.

Vår utrikespolitik har dock som mål att göra skillnad på riktigt. Det är inte realistiskt att tro att Sverige på egen hand ska åstadkomma en förbättring av läget i Iran. Det gäller att samarbeta med andra och vara långsiktig.

En av de konkreta åtgärder som regeringen vidtar är att verka för ett samfällt agerande från EU:s sida. Vi bidrar till gemensamma uttalanden, senast nu i samband med FN:s råd för mänskliga rättigheter i början av mars. Vi deltar också i gemensamma uppvaktningar i Teheran, inklusive till stöd för enskilda fall och dödsdömda fångar.

Som ytterligare en konkret åtgärd och för att underlätta dialogen mellan EU och Iran om bland annat mänskliga rättigheter har Sverige argumenterat starkt för att en EU-delegation ska upprättas i Teheran.

Som jag tidigare har tagit upp här i kammaren tillämpar även EU restriktiva åtgärder – sanktioner, som vi säger – när det gäller allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter i Iran. Personer som är ansvariga för allvarliga kränkningar och enheter med anknytning till dem kan därmed bli föremål för fryssning av tillgångar och ekonomiska resurser och rese-restriktioner. Åtgärderna innefattar också ett embargo mot försäljning till Iran av utrustning som kan användas för internt förtryck eller som den iranska regimen huvudsakligen avser att använda för övervakning eller avlyssning.

Det här är exempel på konkreta åtgärder som vi har vidtagit. Jag kan bara upprepa att våra ansträngningar för att häva dödsstraffet mot Ahmadreza Djalali och få bort honom från den hemska isolering han är i fortsätter.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 15 Svar på interpellation 2020/21:542 om den politiska krisen i Georgien

Anf. 33 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Hans Wallmark har frågat mig vilka åtgärder som jag har vidtagit med anledning av det försämrade läget i Georgien givet landets betydelsefulla roll i EU:s östliga partnerskap, hur jag markerade Sveriges och EU:s stöd till de demokratiska och proeuropeiska krafterna under mitt besök i Georgien samt hur jag har agerat inom NB8-gruppen för att driva på för ett starkt europeiskt engagemang till följd av krisen i Georgien.

Jag delar Hans Wallmarks uppfattning att den politiska krisen i Georgien efter höstens parlamentsval måste tas på stort allvar. Georgien behöver ett välfungerande parlament där regeringspartiet och oppositionen kan arbeta tillsammans på ett konstruktivt sätt, särskilt i en tid då Georgien möter både interna och externa utmaningar.

Mot denna bakgrund följer regeringen noggrant den inrikespolitiska utvecklingen i Georgien. Under mitt senaste besök i Tbilisi den 16 februari underströk jag i alla möten vikten av minskad politisk polarisering för att värna de demokratiska framsteg som landet har gjort. Jag betonade vikten av konstruktiv dialog mellan regeringen och oppositionen och gav mitt stöd till den dialogprocess som faciliterades av chefen för EU-delegationen och USA:s ambassadör i landet. Jag återbekräftade också Sveriges fortsatta starka stöd för Georgiens EU-närmande.

I egenskap av ordförande för Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa har jag vid två tillfällen efter upptrappningen av den politiska krisen uppmanat båda sidor till en deeskalering av situationen och återupptagande av dialog i linje med OSSE:s principer.

Georgien diskuterades under det senaste NB8-mötet i utrikesministerkrets den 26 mars, där jag välkomnade EU:s engagemang i den politiska dialogen och underströk att den politiska polariseringen behöver åtgärdas.

Det finns ett mycket starkt EU-engagemang i Georgien. Efter höstens parlamentsval har, som jag nämnde tidigare, chefen för EU-delegationen i Georgien tillsammans med USA:s ambassadör i landet faciliterat den dialog som förts mellan opposition och regering.

Europeiska rådets ordförande Charles Michel besökte Tbilisi den 1 mars, varefter dialogen mellan parterna återupptogs. Han utsåg sedermera Christian Danielsson, chefen för EU-kommissionens kontor i Sverige, till särskilt sändebud och medlare i dialogen mellan regering och opposition. Danielsson tillbringade inom ramen för sitt medlingsuppdrag en dryg vecka i Tbilisi den 11–19 mars och återvände för en andra runda av samtal den 28 mars. Under medlingen gjordes framsteg på många punkter, men i slutändan valde inget politiskt parti att ställa sig bakom Danielssons förslag i dess helhet. Det slutgiltiga ansvaret för en lösning på de politiska låsningarna ligger hos parterna själva.

Regeringen ser mycket positivt på att EU tagit en aktiv roll i dialogprocessen mellan regering och opposition. Det är vår förhoppning att Georgien ska fortsätta att göra framsteg i sin demokratiska utveckling och sitt EU-närmande. Regeringen kommer att följa utvecklingen i landet noggrant, uppmana sidorna till fortsatt dialog och göra vad vi kan för att stötta Georgien i detta kritiska skede.

Anf. 34 HANS WALLMARK (M):

Fru talman och utrikesministern! Georgien är på många sätt ett viktigt land för resten av Europa. Jag tror att vi som är kvar i kammaren delar den synpunkten. Landet har också genomgått en intressant utveckling mot ett medlemskap i Europeiska unionen och mot ett Natomedlemskap, men det är absolut inte där än. Landet har genomfört stora reformer, inte minst av polisväsendet, som har gjort att Georgien på många sätt har varit ett föredöme i det östliga partnerskapet.

För dem som inte känner till världskartan och världspolitiken brukar jag ibland förklara att Georgien ligger geografiskt öster om Turkiet, men tidigare i många värderingar väster om Balkan. Det gör Georgien till ett viktigt land.

Det som nu sker är inte riktigt fullt ut den bild som jag tycker att utrikesministern ger sken av. Kanske kan en del förklaras av att hon också axlar uppgiften som OSSE:s ordförande och då får vara lite mer försiktig när hon går över glasbitarna. Det är inte så att alla parter har lika mycket fel eller lika mycket rätt, utan det finns de som har mer fel än andra. Det som har skett de senaste åren är en tilltagande försämring av den demokratiska statusen i Georgien. Det måste man säga.

Man måste också fastslå att det val som genomfördes i Georgien 2020 på många goda grunder inte kan sägas ha varit fullgott. Därför är det ett rimligt krav att ställa mot Georgien att genomföra nya, rättvisa och korrekta demokratiska val. Detta illustrerades också av att när det nya parla-

mentet åter öppnades i Tbilisi i december 2020 närvarade bara maktpartiets 90 ledamöter. 60 platser som hörde till de olika oppositionspartierna stod i protest tomma. När en opposition på det sättet markerar med tomma platser ska man ta det på största allvar.

Fru talman! Det är sorgligt att utrikesministern inte nämner den fängslade oppositionsledaren vid namn, Nika Melia, som på oriktiga grunder hålls fängslad. Ett land på väg in i vår gemenskap, ett land som tidigare värderingsmässigt legat långt in i den europeiska kulturkretsen, uppträder inte så mot sin opposition att man håller den fängslad. Man uppträder inte på ett sådant sätt att man får som motreaktion att oppositionen inte vill inta sina platser när väl det nya parlamentet ska öppnas. Därför, fru talman, har jag inga problem med att nämna Nika Melias namn från riksdagens talarstol. Det bör göras. Det gäller på samma sätt för Giorgi Rurua, en företrädare för ett fritt tv-bolag, som också sitter falskeligen inspärrad. Därför är det viktigt att öka trycket mot Georgien.

Fru talman! Jag tycker också att det är beklagligt att utrikesministern när hon var på besök i Georgien inte synliggjorde hur viktigt det är att involvera oppositionen genom att träffa den. Det är precis som sägs att Christian Danielsson från Sverige har EU:s uppdrag att försöka medla. Det har gjorts försök, men man har inte kommit fram. Mitt intryck är att det inte är oppositionens fel utan den sittande maktens. En sittande makt som spärrar in oppositionens främsta företrädare har att bevisa sin legitimitet.

Anf. 35 KERSTIN LUNGGREN (C):

Fru talman! Georgien är ett viktigt land för det östliga partnerskapet. Landet är viktigt för invånarna i Georgien, men det är också viktigt för oss alla som tror på en fungerande rättsstat och som vill se människor delta i styret av landet, som vill se fria medier och ett välmående land i närheten av EU – kanske till och med som medlem.

Det är bra att utrikesministern besökt Georgien som OSSE-ordförande. Det var bra att utrikesministern fick tillfälle att träffa dem hon mötte, men jag delar bedömningen att det hade varit värdefullt att också möta oppositionen – eller delar av oppositionen om inte alla kunde mötas samtidigt.

Den politiska krisen har pågått rätt länge i Georgien. Den startade inte med valet, utan man kan säga att den eskalerade efter sommaren 2019 när georgierna såg ryska dumans vice talman i talmansstolen i parlamentet. Det ledde till kraftfulla protester på gatorna utanför parlamentet i hela Tbilisi. Bakgrunden är känd, nämligen att Ryssland alltjämt ockuperar stora delar av det georgiska territoriet. Det är klart att man såg det som då var på väg att hända som en stor kris.

Många fängslades, och många sitter fortfarande kvar i fängelse. De borde naturligtvis släppas fria. Man borde söka lösningar. Det gjorde det sittande maktpartiet Georgian Dream efter konflikten sommaren 2019. Man utlovade en reformering av valsystemet. Men innan förra årets val hade man backat tillbaka. Den reform som var utlovad genomfördes inte. Det är naturligtvis en del av den underliggande konflikt som finns i Georgien och de protester som oppositionen har gett uttryck för efter valet.

Det är inte första gången vi ser detta – men förhoppningsvis är det den sista, men jag tvivlar om man inte tar en annan väg – att man väljer att fängsla en ledande oppositionsföreträdare. I det här fallet nämns Nika Melia. Det var på nytt en attack mot en ledande oppositionspolitiker. På den

grunden kommer man inte fram. Det fanns ett förslag från EU:s medlare som hade kunnat öppna för lösningar. Här borde EU sätta ett starkt tryck på Georgiens ledande aktörer för att leva upp till förslaget.

När ledningen då säger att det här bara var oppositionens fel borde man svara tillbaka och sätta tryck på den ledning som finns i Tbilisi i dag. För det vi ser är att andra nu agerar. När vi har sett hur SVR, det ryska utrikesministeriets säkerhetstjänst, nu blandar sig i och talar om att man i princip stöttar Ivanisjvili och Georgian Dream är det varningssignaler, fru talman.

Se upp och utnyttja läget nu, utrikesministern! Vänta inte!

Anf. 36 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Georgien är ett prioriterat land för regeringen, och det är mot denna bakgrund jag har besökt landet två gånger de senaste sex månaderna. Man ser det lite grann annorlunda på plats jämfört med när man sitter här i kammaren.

Vid varje möte har jag träffat georgiska regeringsrepresentanter, parlamentariker och civilsamhället. Jag har tydligt uttryckt Sveriges stöd för och förväntningar på den fortsatta demokratiska utvecklingen.

Jag delar Hans Wallmarks syn på att det finns en hel del när det gäller valet som kunde göras bättre. Det var nämligen det som ODIHR sa: Valet har blivit genomfört på ett competitive and efficient way despite the very strong challenges. Men man har 30 olika rekommendationer där saker måste göras bättre. ODIHR säger alltså inte att det var ett val som behöver göras om, men man säger att det finns en lång rad förbättringsmöjligheter. Dessa förbättringar måste man naturligtvis kräva att regeringen gör.

Det är inte på något sätt så att jag inte kan nämna oppositionsledaren och er partikamrat Nika Melia. Det är inga som helst problem att göra det. Men vad är det som ligger bakom det här? Jo, de massprotester som utbröt 2019 skedde med anledning av att en rysk dumaledamot under en session i den interparlamentariska församlingen för ortodoxa länder fick sitta i talmannens stol. Det bidrog till ett stort missnöje med regeringen. Ni vet ju att man i samband med Nordiska rådet och så vidare i andra parlament tillåter folk att sitta i talmannens stol, men detta ville man inte från oppositionens sida acceptera.

Nika Melia anklagades då för att ha uppmanat till och deltagit i det gruppvåld som ägde rum när demonstranterna, precis som vid Kapitolium, försökte forcera polisens led runt parlamentet för att ta sig in i byggnaden. Han häktades på grund av detta, och parlamentet beslutade att hans parlamentariska immunitet skulle upphävas. Han släpptes mot borgen och fick fotboja, som han sedan under en demonstration tog av sig. Han vägrade erkänna rättsväsendets legitimitet, och han betalade inte borgen. Då hävdes han parlamentariska immunitet igen, och han greps den 23 februari.

Jag har både gångerna jag har varit i Georgien sagt att vi, så att säga, måste klättra ned från träden. Man måste få till stånd en dialog, och man måste från båda sidor se till att man får en sådan. Georgian Dream har självklart ett särskilt ansvar för att visa kompromissvilja och hitta vägar framåt eftersom de sitter i regeringsställning.

Detta tycker jag alltså är självklart, men samtidigt måste båda sidor undvika att agera som man gör när man spår på sådant som inte leder till

vägar framåt. Det är en syn som delas av EU på plats och av USA på plats. Därför måste man försöka att förhandla mer i god tro.

Det är beklagligt att inget parti valde att ställa sig bakom Christian Danielssons förslag fullt ut, för det innehöll konkreta åtgärder och reformer för bland annat rätts- och valsysteem.

Prot. 2020/21:102

6 april

Svar på
interpellationer

Anf. 37 HANS WALLMARK (M):

Fru talman och utrikesministern! Självfallet är det så att alla aktörer, som utrikesministern säger i sitt interpellationssvar, måste arbeta på ett konstruktivt sätt.

Fru talman! Jag vänder mig ändå emot att utrikesministern använder ungefär två tredjedelar av sitt inlägg till att kritisera eller försöka förklara varför oppositionsledaren Nika Melia sitter inspärrad. Hon gör detta i stället för att faktiskt angripa makten som har utövats under överinseende av oligarken Ivanisjvili, som inte heller nämns i något av svaren.

Det tycker jag är problemet, för det vi ser har varit ett gradvis urartande och en gradvis urgröpfung av demokratin i Georgien från något ganska hoppfullt och intressant. Precis som Kerstin Lundgren säger är Georgien ett viktigt land för EU och det östliga partnerskapet.

Fru talman! Varför bryr vi oss över huvud taget om detta? Georgien ligger ändå ganska långt bort. Jo, vi gör det därför att vi som svenskar ändå står upp för mänskliga rättigheter. Vi ogillar tanken på att oppositionsledare hamnar i fängelse, även om det kan förklaras med olika former av administrativa åtgärder och att man har tagit av sig en fotboja makten har satt på en. Vi ogillar tanken på det vi ser i vår omvärld av att demokratier urgröps av dem som har tagit makten och på olika sätt nekar oppositionen dess möjligheter att verka.

Utrikesministern har rätt på en punkt: Nika Melia och hans parti UNM står Moderaterna nära. Jag vill inte hävda att det är den primära anledningen till engagemanget och i någon mån vreden, utan det handlar om det principiella: Man gör inte så i en demokrati.

Det är detta som är så otroligt viktigt utifrån ett svenskt och ett europeiskt perspektiv. Det handlar om att få länder som Georgien, som inget hellre vill än att långsiktigt bli EU- och Natomedlemmar, att bli stabila partner och allierade. Då är det som nu sker steg för steg i fel riktning.

Precis som Kerstin Lundgren påpekade ska vi också se det som nu sker i Georgien som en del av det bredare tecknet, nämligen de slitningar som finns i fler länder i vårt närområde där Ryssland och Folkrepubliken Kina blandar sig i. Det är därför det också är centralt att ett land som Sverige inom gemenskaper som EU och OSSE försöker förhindra den här typen av manipulering och utnyttjande.

Därför tycker jag att det är fullt rimligt att parter ska komma samman. Men jag skulle nog ändå använda två tredjedelar av min talartid till att påpeka att makten i Tbilisi – de som sitter just nu på de 90 mandatet i det georgiska parlamentet och som ytterst styrs av oligarken Ivanisjvili – har ett större ansvar för att försöka läka och hela.

Med det sagt önskar jag naturligtvis utrikesministern också i hennes egenskap av OSSE:s ordförande just nu välgång tillsammans med Christian Danielsson. Men om detta ska bli framgångsrikt gäller det att inte bara betona allas ansvar för konstruktivitet utan ytterst den nuvarande

maktens och att den måste visa anständighet i Georgien. För Georgien behövs i den europeiska familjen.

Anf. 38 KERSTIN LUNDGREN (C):

Fru talman! Jag måste säga att jag blev lite förvånad när jag hörde utrikesministern beröra händelserna i Tbilisi sommaren 2019. Jag vet inte hur många månader, eller kanske år, jag har tillbringat i Georgien under den tid jag som rapportör har följt utvecklingen i Georgien. Jag har samtalat med civilsamhälle, medier och rättssystem men också med de olika politiska företrädarna.

Det som hände sommaren 2019 var ju någonting helt exceptionellt. I ett land som var ockuperat av Ryssland fick människor uppleva att talmansstolen i parlamentet intogs av den ryska dumans vice talman, Gavrilov. Människor gick man ur huse. Protesterna var jättestora; jag var där och såg det. Jag talade med dem som hade varit med hela nätterna för att så att säga försöka säkra vad som höll på att hända.

Det övervåld som användes tvingade fram kravet på det sittande styret att göra någonting. Georgian Dream sa då att man skulle förändra valsystemet. Det var ett löfte. Man sa att man skulle låta straffa dem som använde övervåld. Det var ett löfte. Människor såg vilka som blev fängslade; det var de som stod upp för sitt land mot vad som hände. Många av dem som använde övervåld fick inget straff. Valsystemet ändrades inte som utlovat.

Denna bild måste utrikesministern vara tydlig med, för annars går hon Ivanisjvilis ärenden.

Anf. 39 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Ingen ska tvivla på att vi vet vad Ryssland har gjort när det gäller Georgien. Som internationell sekreterare i Socialdemokraterna besökte jag också flera gånger Georgien, framför allt tillsammans med mitt europeiska parti.

Naturligtvis är det så att det finns olika syn på vilken framtid som Georgien ska ha. Man lovade förändringar i valet, och ODIHR:s rapport säger att det också har förekommit förbättringar – bland annat har fler partier kommit in. Men med detta sagt finns det oerhört mycket mer för Georgiens regering att göra för att få till ytterligare reformer, för att demokratisera, för att få en vettig relation med oppositionen och för att respektera alla möjligheter att bedriva valkampanj och politisk verksamhet mellan valen. Det finns ingen som helst skillnad i syn på detta.

Det är dock väldigt viktigt att vi har ett större perspektiv när det gäller den demokratiska utvecklingen och ser de stabila demokratiska institutionerna i Georgien som viktiga för samhällets motståndskraft mot yttre hot.

Det är heller ingen som inte ser hur Georgien har drabbats av kriget mellan Armenien och Azerbajdzjan. Georgien har hamnat i en oerhört problematisk situation. Därför försöker vi också, vill jag passa på att säga, att få ett samarbete mellan Georgien, Armenien och Azerbajdzjan, så att de inte ska skjutas åt sidan i uppgörelserna mellan Turkiet och Ryssland. Detta tror jag också är positivt för att få ett större tryck på reformering, som Georgien behöver.

Man ska också veta att Sverige är en av de största enskilda bilaterala biståndsgivarna till landet. Där är reformstödet för en demokratisk utveck-

ling i Georgien en av de absoluta huvuduppgifterna, och vår ambassad i Tbilisi jobbar väldigt mycket med detta.

En annan sak som jag tror är viktig att säga är att vi tror att EU:s östliga partnerskap, där Georgien ingår, är en huvudfråga för att få ett mer demokratiskt, jämställt och välfungerande samhällsstyre i Georgien. Därför arbetar vi väldigt mycket med detta och hoppas också att det ska bli ett toppmöte där Georgien kan delta fullt ut.

Jag väljer ändå att vara mer positiv. Med det som Christian Danielsson gör och den energi som EU nu visar, både från rådet och från kommissionen, tror jag att det finns ljus i det mörker som för tillfället ligger över Georgien.

Anf. 40 HANS WALLMARK (M):

Fru talman och utrikesministern! Utöver det politiska och parlamentariska mörker som gradvis har sänkt sig över Georgien efter de händelser 2019 som redogjordes för finns det all anledning att påminna sig att ungefär en tredjedel av landets territorium i praktiken är satt under ockupation. Sydossetien och Abchazien, där det finns rysk trupp, kallar vi utbrytarrepubliker, men de är ju ingenting annat än av Ryssland kontrollerade områden.

Det är också därför, och i ljuset av allt detta, man måste se omvärldens, Sveriges och EU:s starka engagemang för Georgien. Jag tror att det är viktigt att den georgiska allmänheten nu inte får uppfattningen att EU och mycket vänligt sinnade länder som Sverige inte tar detta på allvar och att vi sviker dem. Det skulle göra att kraften mot Europaintegration, mot EU och mot Nato riskerar att smulas sönder därför att vi inte motsvarar de förväntningar som ställs på oss.

Därför har jag några uppmaningar till utrikesministern samt till Christian Danielsson, som förhandlar å EU:s vägnar, och till det svenska ordförandeskapet i OSSE.

Det finns villkor som måste uppfyllas. Man kan inte i en demokrati ha oppositionsledaren inspärrad på dubiösa grunder. Jag tror också att det är rimligt att man har en färdplan mot fria, öppna och demokratiska val där partier kan verka på rimliga villkor. När dessa två villkor är uppfyllda tror jag att det finns förutsättningar för Georgien att ta rätt väg i stället för den felaktiga väg som landet är inne på.

Det styrande partiet heter Georgisk dröm; det här är på väg mot en georgisk mardröm.

Anf. 41 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Det gläder mig att Hans Wallmark tar upp Sydossetien och Abchazien, som jag själv har besökt flera gånger, senast bara för ett par månader sedan. Det är viktigt att framhålla i kammaren att vår linje är att Rysslands aggressiva agerande mot Georgien, som började 2008 och som har fortsatt, och den ryska militära närvaron i båda utbrytarregionerna strider mot folkrätten. Vår linje ligger fast. Detta utmanar den europeiska säkerhetsordningen.

Det finns stora brister när det gäller mänskliga rättigheter i utbrytarregionerna. Det är också helt oacceptabelt att den så kallade administrativa linjen, ABL, går rätt igenom trädgårdar, så att familjer på olika sidor inte kan träffa varandra. Jag träffade lärarinnan i den by vi besökte senast, för

Prot. 2020/21:102

6 april

Svar på
interpellationer

ett par månader sedan, som talade om hur det är att undervisa barn som har skolan på ena sidan taggträden och mormor och morfar på andra sidan taggträden. De har inte kunnat mötas sedan 2008. Det är ett vardagsliv som är förfärligt, och detta är någonting som vi måste försöka att lösa.

Det är av största vikt, fru talman, att den politiska polariseringen i Georgien minskar. Det var bra att man tog ett steg framåt för att förbättra valet, vilket ODIHR skrev i sin rapport, men det finns väldigt mycket kvar att göra. Det finns över 30 rekommendationer för att förbättra valet. Till nästa val hoppas jag verkligen att regeringen tar detta på allvar och för landet i en bättre riktning för befolkningens bästa intresse. Sverige kommer att vara en pålitlig partner.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 16 Svar på interpellation 2020/21:549 om situationen i Belarus

Anf. 42 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Kerstin Lundgren har frågat mig om jag är beredd att kräva att sanktionerna mot Belarus breddas för att tydligare träffa direkt ansvariga för det illegitima valet och det överväld mot fredliga protester som dagligen drabbar det belarusiska folket, om jag är beredd att kräva att EU:s Magnitskijregelverk breddas för att träffa systematisk korruption och penningtvätt samt vilka åtgärder jag anser kan vidtas för att öka trycket på regimen att släppa de politiska fångarna.

Det förfalskade valet och de brutala övergrepp som regimen i Belarus har begått är oacceptabla. Jag följer utvecklingen i landet noggrant och noterar med stor oro fortsatta allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter. Regeringen fortsätter att fördöma godtyckliga och politiskt motiverade frihetsberövanden i Belarus. Vi kommer att fortsätta kräva att politiska fångar frigges. Alla personer som blev godtyckligt frihetsberövade i samband med presidentvalet och efterföljande protester måste släppas omedelbart och villkorslöst. De politiskt motiverade åtalerna måste läggas ned.

Regeringen har även bedrivit en konsekvent politik för ett enigt och principfast EU-agerande. I tre omgångar har EU infört riktade sanktioner mot sammanlagt 84 individer och 7 företag. Senast vid utrikesrådet den 22 februari uttryckte EU beredskap att fortsätta utöka sanktionerna mot Belarus. Jag anser att utvecklingen i landet motiverar en sådan utökning.

Vad gäller EU:s globala sanktionsregim mot allvarliga kränkningar av och övergrepp mot mänskliga rättigheter, som ibland kallas Magnitskij-sanktioner, har EU valt att lägga fokus på just mänskliga rättigheter, och det finns en styrka i detta. Sanktionsregimen möjliggör för EU att agera mot allvarliga kränkningar av och övergrepp mot MR, oavsett var i världen de begås. Detta innebär en helt ny möjlighet för EU att agera skarpt mot sådana gärningar. Det har varit en lång och svår förhandling för att enas om utformningen av denna sanktionsregim. Det tog över två år att skapa samsyn. Fokus bör nu vara på tillämpningen och genomförandet av sanktionsregimen i dess nuvarande form och att utforma listningar, snarare än att utvidga sanktionsregimens omfattning.

EU har redan en särskild sanktionsregim för Belarus som ger möjlighet att lista personer och företag som drar nytta av eller stöder regimen. De

fortsatta kränkningarna och övergreppen i Belarus gör att det är viktigare att reagera så snabbt som EU:s beslutsprocesser medger med nya sanktionslistningar än att inleda diskussioner om tillämpning av en ny sanktionsregim.

Våra åtgärder mot Belarus får samtidigt inte leda till att landets befolkning isoleras. Sanktioner måste kombineras med andra verktyg såsom diplomatiska insatser, uppmaningar till dialog för en långsiktig lösning av krisen och stöd till civilsamhället och medierna. Europeiska rådet har givit kommissionen i uppdrag att ta fram en långsiktig ekonomisk stödplan till ett framtida demokratiskt Belarus. Denna plan är avsedd att skicka en tydlig signal till det belarusiska samhället om att EU är berett att stödja demokratiska reformer i Belarus och därmed uppmana till steg i positiv riktning.

Endast en fredlig och demokratisk process som understöds av ett starkt civilsamhälle och bevakas av oberoende och fria medier ger hållbara lösningar på den situation som nu råder i Belarus. Redan i höstas erbjöd vi oss, tillsammans med det tidigare albanska OSSE-ordförandeskapet, att bistå Belarus med att facilitera en genuin dialog mellan regeringen och oppositionen för att hitta en väg ut ur den nuvarande krisen. Vi har ännu inte fått något officiellt svar på detta erbjudande.

Anf. 43 KERSTIN LUNDGREN (C):

Fru talman! Tack, utrikesministern, för svaret!

Den här interpellationen ställdes, fru talman, för ungefär en månad sedan. Den ställdes med perspektivet att försöka signalera till regeringen att agera, att agera själv och tillsammans i EU, inför frihetsdagen den 25 mars. Utrikesrådet möttes måndagen den 22 mars, tror jag att det var, och Europeiska rådet hade sitt möte, som blev digitalt, den 25 mars, precis den dag då människor sökte hylla den korta stund av frihet som belarusierna har upplevt.

Frihetsdagen är en stor dag för många i Belarus. Den här gången fängslades 200 av dem som vågade sig ut efter att under snart åtta månader ha upplevt trakasserier, förtryck, fängslanden och allmänna provokationer från Omonpolis och andra för att Lukasjenko ska kunna fortsätta sin resa och sitta kvar i presidentpalatset, där han alltjämt bor.

Fru talman! När man tittar på EU:s lista finner man personer som har varit listade sedan 2004. Och det är en lång resa som vi har gjort för att försöka vända utvecklingen i vårt nära grannland Belarus, men vi har så här långt inte lyckats.

Det är beklagligt, tycker jag, fru talman, att vi alltjämt ser 299 – det är den senaste siffran som jag sett – politiska fångar och att 400 journalister har gripits, varav jag uppfattar att 11 nu är fängslade. Vi ser hur man nu attackerar och försöker gripa minoriteter, nu senast en polsk minoritet, som ett hot mot Lukasjenko. Maria Kolesnikova, som stannade kvar och inte lät sig deporteras, har varit fängslad länge. Hon är en av de modiga kvinnliga ledarna för oppositionen mot Lukasjenko.

Fru talman! Nu är det viktigt att EU håller i och är effektivt i sitt arbete. Då handlar det bland annat om att vara tydlig med förstärkta sanktioner.

Modiga kvinnor i 65–75-årsåldern vågade läsa belarusiska författare på pendeltåget. Några av dem greps varav en fängslades. Det är inte rimligt att sådant sker utan att man ökar trycket. Ett sätt att öka trycket vore också

att ta upp frågan och kräva att Magnitskijlistningen också ska omfattas av systematisk korruption och penningtvätt, för om det är någonting som göder systemen är det just korruption, fru talman. Om det är någonting som är förtryckarnas blodomlopp i systemen är det korruption. Jag hoppas att ett eventuellt korruptionsintresse i EU inte skulle hindra EU från att agera här.

Därför är min fråga: Är ministern beredd att driva kravet på att också träffa dem som ägnar sig åt systematisk korruption?

Anf. 44 HANS WALLMARK (M):

Fru talman! Utrikesministern! Den tråkiga bieffekten av att vara utrikesminister är väl att man får möta parlamentariker som tar upp den ena konflikthärden och det andra sorgliga exemplet efter det andra. Det är ju sällan som vi kan komma med muntra saker.

Vi diskuterade nyss Georgien, där mycket indikerar att det går i fel riktning, i Belarus ännu mer. Om Georgien ligger oss nära värderingsmässigt ligger det långt borta geografiskt.

Nu, fru talman, pratar vi Belarus. Nu är vi precis hemma. Det här är i det omedelbara närområdet.

Det var så många svenskar, så många politiska företrädare inklusive undertecknad och utrikesministern, som glädde sig åt den frihetstörst som synliggjordes på Minsks gator – det röda, det vita, det hoppfulla och det glada – och inte minst också de många kvinnor som stod i täten för kampen för rättfärdighet i Belarus.

Men månad har adderats till månad, och allt har blivit glåmigare, tristare, mörkare och brutalare med övergrepp, våldtäkter och förföljelse. Människor tvingas i exil eller går i frivillig exil.

Jag började lite glåmigt med att säga att en utrikesminister har mycket hårt framför sig men, håll i er nu, Ann Linde ska ha beröm. Det är under hennes tid som utrikesminister vi har fått Magnitskijlagstiftningen på plats i Europa. Jag kan märka en förändrad attityd från Utrikesdepartementets sida till utrikesminister Lindes fördel. Det är bra.

Låt mig också understryka det jag har gjort gentemot Kerstin Lundgren ett antal gånger: Jag tror att regeringen ska bereda sig på att det i de fortsatta processerna nog finns en majoritet för det Kerstin Lundgren är ute efter, vilket är att till regelverket för den europeiska Magnitskijlagstiftningen addera den omfattande korruptionen och penningtvätten. Kerstin Lundgrens beskrivning är passande. Detta är blodomloppet i förtryckarnas ådror, och då kan det här behövas som nästa steg.

Jag tror att det är centralt att man kan komma till val i Belarus under året. Vilken bedömning gör utrikesministern? Kan vi förmå de politiska processerna i Belarus att landa i det?

Det är bra om vi kan sända ett budskap till alla de frihetskämpar som nästan har hyvlats ned av Lukasjenko och hans mördarmaskiner och kan erbjuda något som är hoppfullt. Tanken på fria och öppna val skulle vara en sådan sak.

Jag undrar också hur vi på olika sätt kan hjälpa och bistå de belarusiska grupper som frivilligt eller ofrivilligt har behövt omgruppera. Huvudsakligen finns de i Litauen, men de finns även i Polen. Jag vet att den litauiska regeringen ser hur man kan ge exilbelarusierna någon form av diplomatisk status och vikta upp deras närvaro i Vilnius. Jag tror att det är en väsentlig

symbol att visa att vi står på de förtrycktas sida och inte på förtryckarens, Lukasjenkos, sida.

Belarus och Venezuela har här en stor likhet, och det är att tiden är diktatorns bästa bundsförvant.

Anf. 45 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Jag tackar för interpellationen. Det är viktigt att i Sveriges riksdag hela tiden ta upp situationen i Belarus.

Den 25 mars är ett viktigt datum i Belarus historia, för då har oppositionen hållit fredliga manifestationer. Inför årets manifestation försökte man kraftsamla och få mer folk att gå ut, men oppositionen möttes av trassler och gripanden.

Den 21 mars frihetsberövades Ihar Barysau, som är ordförande för det socialdemokratiska partiet Hramada. Jag träffade honom senast i Minsk i slutet av 2019, och jag har kontinuerligt talat med honom i telefon sedan allt hände. Han var en av de få personer som lämnade in en officiell ansökan om demonstrationstillstånd för den 25 mars. Han blev ytterligare en i raden som fängslades. Han satt i sin bil med sin fyraåriga dotter och sin fru.

Han släpptes i går, och Inger Näslund, som är Belarushandläggare på Palmecentret, har översatt den långa intervjun med honom om vad som hände.

Jag ska läsa upp lite ur den: När jag har dömts överförs jag till en annan byggnad. Där har de en egen metod. Alla utsätts för klorförgiftning. Varje morgon slänger de undan alla grejer, håller en hink med blekmedel över golvet och går omedelbart därifrån. En kille som suttit länge sa att detta händer varje dag. Du bör snabbt andas genom en trasa eller t-shirt. Alla har huvudvärk. Det är helt enkelt outhärdligt. Högtalarna spelar ständigt *Lyssna på lillefar* och hela jordbrukslagen så att huvudet spricker. Man får sova med ljuset tänt, och det är ständiga nattliga upprop, ibland flera gånger. Det psykiska och fysiska trycket är konstant. Det är tortyr.

Alla som vill kan läsa denna långa och mycket detaljerade intervju om denna på ett sätt förfärligt vardagliga situation för alla de tusentals politiker, människorättsförsvarare och kvinnor som har berövats sin frihet för att de kräver ett demokratiskt Belarus. Det är helt förfärligt.

Jag kan säkert återkomma mer detaljerat till sanktionerna i nästa svar. Det är dock viktigt att säga att de särskilda sanktionerna för Belarus inte går på MR-sanktionsregimen utan på en särskild regim som har funnits länge och som är bredare. Denna regim tillåter att man listar personer som drar nytta av eller stöder Lukasjenkoregeringen. Frysningen för företag och viktiga affärsmän som står nära regimen är en allvarlig skärpning av sanktionerna och skickar en stark politisk signal till regimen om att den måste ändra på sitt agerande.

Anf. 46 KERSTIN LUNDGREN (C):

Fru talman! Jag ser att det finns ett tydligt engagemang för människorna i Belarus, de modiga som månad efter månad i ur och skur fredligt stått upp mot regimen övervåld. Det väcker nog starka sympatier hos alla i Sverige att se hur de agerar. Det har varit en inspirationskälla för människor nära Belarus, i Ryssland till exempel, som ser att detta är ett sätt att agera.

Förtrycket ökar, och dess råhet har blivit alltmer synlig. En del är dock inte synligt, och det hör vi också om i många berättelser. Även om jag inte ägnar mig åt att läsa partiföreträdares texter har jag både hört och sett dylikt.

Det är viktigt att vi agerar och gör det gemensamt. Det handlar också om att visa våra baltiska grannar ett starkt stöd, inte minst Litauen. Litauen ligger nära både Belarus och Ryssland men är ändå modigt och står upp för frihet och människornas krav på demokrati.

Att Lukasjenkoregimen kräver att Svetlana Tichanovskaja ska utlämnas är häpnadsväckande, och givetvis ska vi stå upp för skyddet av henne och säkra hennes möjligheter att verka.

Fru talman! Utrikesministern säger att det finns beredskap att utöka sanktionerna. Är det utrikesministerns krav på kommande utrikesråd att frågan lyfts upp och är beredd? Sedan den senast behandlades, den 22 februari, har det hänt ytterligare saker.

Som jag uppfattar det finns det ett litet fönster nu under våren. Även i Belarus hoppas man på en vår, och man hoppas att den våren ska innebära en möjlighet att flytta fram positionerna, inte för Lukasjenko utan för människorna som har kämpat för att deras röst ska höras och räknas. De vill ha frihet, demokrati och Belarus för sig själva.

De behöver vårt stöd, och då måste man visa att man taggar upp och också träffar med sanktionsregimer. När det gäller det entourage som Lukasjenko omger sig med finns det saker kvar att göra. Det gäller också de stora företagen, inte minst inom industrin för pottaska, som är stor och ger staten stora inkomster. Belaruskalij är ett av de företag som borde stå i fokus för ytterligare sanktioner.

Jag hoppas att utrikesministern är beredd att göra ytterligare förberedelser inför kommande utrikesråd så att man inte hamnar i ett läge där det inte finns något förberett eller upptaget på agendan, för detta är det svar vi vanligen får när vi kräver mer vid utrikesrådets möten.

Anf. 47 HANS WALLMARK (M):

Fru talman! Jag tror precis som de föregående att vi alla i denna kammar är röda och vita i dessa frågor. Jag kan inte hitta någon i Sveriges riksdag som inte tar parti för den belarusiska motståndsrörelsens frihetskämpar.

Fru talman! Jag tycker att det är glädjande att det Socialdemokraterna närstående Palmecentret och den Moderaterna närstående Jarl Hjalmarson-stiftelsen har arbetat nära under många år och uppmärksammat olika former av samvetsfångar och politiskt förföljda. Därför är det rätt av utrikesministern att citera ur en fångad persons beskrivning av sin tillvaro. Och, fru talman, den som kan sin historia känner igen det. Så har mördarregimer och diktaturer uppträtt i decennier, oavsett om det varit fascistkuppjuntaledare eller kommunistiskt förtryck.

Det är det här som gör att det är oerhört väsentligt att vi står sida vid sida och att EU förmår att driva på för att inte knäcka den utsträckta rödvita ros som kommer från Belarus. Jag vill upprepa mina frågor, nämligen: Kan vi förmå detta och hoppas att det går att organisera riktiga och rättvisa val som bekräftar att det är demokratianhängarna som i grunden har det belarusiska folkets förtroende och inte Lukasjenko? Och: Kan vi göra mer för att stärka och uppmärksamma frihetskämparnas ställning utanför Bela-

rus, till exempel de som befinner sig i Litauen och Polen, genom att förstärka deras diplomatiska status?

Jag delar Kerstin Lundgrens bedömning att det är de baltiska länderna, särskilt Litauen, som har varit pådrivande här. Jag är glad över att min partivän Gabrielius Landsbergis kan jobba med Sveriges utrikesminister i dessa frågor.

Anf. 48 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Jag delar verkligen Hans Wallmarks syn på att det är jättebra att hans partivän Gabrielius Landsbergis, som jag har en väldigt bra relation med, fortsätter det fantastiska arbete som Linas Linkevičius och hans socialdemokrater har gjort i nio år när det gäller Belarus, vilket han nu har fått ett av de högsta MR-priserna som finns för. Jag är väldigt glad att de från era partier fortsätter med detta i Litauen.

Vi fortsätter att driva en konsekvent politik i EU och OSSE för demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer i Belarus. Som ledamöterna känner till har vi arbetat aktivt för att komma ur de låsningar som funnits och som till viss del finns när det gäller att ha restriktiva åtgärder, det vill säga sanktioner, mot Belarus. Vi fick – alldeles för sent, men ändå – det första sanktionspaketet mot ansvariga i Belarus. Vi har tagit upp detta på varje utrikesråd sedan situationen började, och i februari enades utrikesministrarna om att överväga ytterligare sanktioner. Det är alltså en linje som vi har.

EU stöder precis som Sverige det belarusiska folkets legitima krav på demokrati och stöd till civilsamhället. Hans Wallmark frågade om det finns en chans att uppnå det som vi kräver, nämligen att välja ledare i fria och demokratiska val. Jag kan inte svara på den frågan nu. Vi har i OSSE erbjudit oss att facilitera en genuin dialog mellan regimen och oppositionen som skulle leda till bland annat fria val.

Från regimen sida har man sagt att man ska ha konstitutionella förändringar som man har gjort way back och som man återkommer till hela tiden, men det blir ingenting av det. När man verkligen kommer fram till hur det ska se ut och vad det ska bli så har det inte blivit något, trots att man har sagt det. Jag tror att jag skulle vara lite för optimistisk om jag sa att det nog kommer att bli så, men däremot utesluter jag det inte. Vi har sagt att vi är beredda att delta i och facilitera en sådan dialog och göra allt vi kan. Och vi gör allt vi kan också nu för att detta ska bli verklighet.

Anf. 49 KERSTIN LUNDGREN (C):

Fru talman! Jag hoppas att belarusierna, när vi möter den 25 mars nästa år, ska få gå ut på gatorna och fira sin frihet. Jag hoppas att EU då ska ses som en del av lösningen och inte som en del av problemet. Det handlar om att EU vågar göra mer än att överväga att känna oro. Jag tycker att det måste komma till utvidgade sanktioner, som måste träffa korrupcion och Lukasjenkos entourage. Detta bör göras tydligt.

Ryssland har dumaval i september. Det är viktigt att agera innan dess för att komma fram. Lokalval ska hållas i Belarus senast den 18 januari 2022, tror jag. Man pratar om att samordna en konstitutionell folkomröstning. Låt oss inte hamna i en rysk lösning, som Putin gjorde när han gav sig själv evinnerlig presidentmakt. EU måste agera under det fönster som vi har nu, fram till sommaren i princip.

Det är bra om man kan facilitera en dialog, om man visar att en dialog verkligen är meningsfull och att man kan föra den med oppositionens tydliga närvaro och inte med Lukasjenkos val av opposition. Politiska fångar måste naturligtvis vara fria. Det är inte rimligt att kräva dialog med dem som sitter i fängelse. Detta har Lukasjenko har fått en fin bild på, men det är inte en väg om man vill acceptera en dialog, fru talman. Den typen av fototillfälle får EU eller Sverige inte ställa sig bakom.

Anf. 50 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Regeringen har gjort demokrati till en av sina huvudprioriteringar under denna mandatperiod. Det förfalskade valet och de brutala övergrepp som regimen i Belarus har begått är oacceptabla. Som ordförande i OSSE under 2021 fortsätter Sverige att verka för att alla deltagande stater, inklusive Belarus, ska leva upp till våra gemensamma åtaganden och principer.

Inom OSSE görs en tydlig koppling mellan respekt för demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstatens principer och säkerheten inom och mellan stater. Med anledning av rapporter om allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter vid presidentvalet aktiverade 17 deltagande stater inom OSSE den så kallade Moskvamekanismen för att låta en expertkommission undersöka situationen.

Denna expertkommission som tillsattes presenterade en rapport som slår fast att det förekommer allvarliga brister i hur presidentvalet genomförts och att valet inte levt upp till etablerad standard. Man pekade på allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter och att Belarus har brutit i att följa sina internationella förpliktelser, däribland OSSE-åtaganden. 88 rekommendationer gavs i rapporten till Belarus, OSSE:s deltagande stater och det internationella samfundet. Sverige välkomnar detta.

Vi har nu en dialog om hur man ska följa upp detta, och vi kommer att fortsätta att stå upp för mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer inom OSSE, i Belarus och i världen.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 17 Svar på interpellation 2020/21:555 om en europeisk strategisk autonomi

Anf. 51 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Pål Jonson har frågat mig om jag instämmer i statsministerns uttalande att EU:s säkerhets- och försvarssamarbete kan riskera att hota andra länder och i så fall vilka länder. Pål Jonson har vidare frågat hur jag vill att EU ska verka för att minska spänningarna i Europas närområde, och om EU därvidlag bör ha en annan uppgift än Nato. Pål Jonson har även frågat om jag instämmer i statsministerns uttalande att målsättningen måste vara gemensam säkerhet i ett globalt perspektiv, och i så fall vad detta innebär. Avslutningsvis har Pål Jonsson frågat om jag anser att EU ska utveckla en strategisk autonomi inom EU:s säkerhets- och försvarspolitik.

Regeringens hållning är tydlig: Hot mot freden och vår säkerhet avvärjs bäst i gemenskap och samverkan med andra länder.

EU är vår viktigaste utrikes- och säkerhetspolitiska plattform. Genom ett starkt EU som bidrar till säkerheten i vår del av världen och globalt stärks också Sveriges säkerhet. Regeringen bejakar arbetet med att stärka den samlade europeiska försvarsförmågan och att EU:s förmåga att agera stärks.

Utgångspunkten är att Europa, i ljuset av rådande omvärldsläge, behöver ta ett större ansvar för sin egen säkerhet på ett sätt som stärker både EU och dess medlemsstater, samtidigt som samarbetet med strategiska partner främjas. Som statsministern uttalat och jag själv anfört många gånger, bland annat i denna kammare, behöver EU till exempel kunna samarbeta med både FN, Nato och USA. Likaså välkomnar regeringen att EU utvecklar samarbetet med europeiska partner såsom Norge och Storbritannien.

Den transatlantiska länken är avgörande för Europas säkerhet. Regeringen betonar därför att EU:s säkerhets- och försvarssamarbete bör utformas på ett sådant sätt att det europeiska och det transatlantiska samarbetet blir ömsesidigt förstärkande. EU-samarbetet utgör en solidarisk gemenskap men är till skillnad från Nato inte en militär allians med ömsesidiga försvarsförpliktelser.

Som konstaterats i regeringens totalförsvarsproposition är det samtidigt tydligt att ingen europeisk stat på egen hand kan möta alla dagens allvarliga och komplexa säkerhetspolitiska utmaningar, eller få genomslag som global aktör. Att stärka EU:s handlingsförmåga som säkerhetspolitisk aktör och därmed unionens förmåga att ta ansvar för sin egen säkerhet och säkerheten i dess grannskap är avgörande.

Låt mig också understryka: ett stärkt säkerhets- och försvarspolitiskt samarbete inom EU står inte i motsatsförhållande till andra multilaterala, regionala och bilaterala samarbeten. Regeringen understryker kontinuerligt att användandet av begreppet strategisk autonomi inte ska uttolkas som att EU nu sluter sig mot omvärlden. Begreppet strategisk autonomi har inget egenvärde i sig. Fokus behöver läggas på att uppnå väl avvägda och ändamålsenliga åtgärder som bidrar till att stärka EU som global utrikes- och säkerhetspolitisk aktör, en ökad konkurrenskraft och minskade sårbarheter. Inom det säkerhets- och försvarspolitiska området innebär det att vi gemensamt behöver agera för att öka EU:s handlingsförmåga samtidigt som samarbetet med partner stärks. Regeringen understryker också att det är av största vikt att EU inte hemfaller åt protektionism. Framtagandet av innovativa och kostnadseffektiva produkter på teknikens framkant – som är nödvändiga för att Europa och dess medlemsstater ska kunna möta dagens och framtidens hot – förutsätter globala leveranskedjor.

Anf. 52 PÅL JONSON (M):

Fru talman! Jag tackar utrikesministern för ett långt och utförligt svar. Det innehöll en hel del rätt så välkända positioner kopplade till regeringens syn på utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiken. Många av dem har vi en bred politisk samsyn kring i denna kammare. Men det var inte fullt ut ett svar just på de explicita frågor som jag ställde i min interpellation.

Jag ställde två tydliga frågor som jag ställde till statsministerns uttalande om EU:s strategiska autonomi. Han har bland annat sagt att EU inte får bygga

upp en militär förmåga som blir hotfull. Han har även sagt att målet för EU ska vara gemensam säkerhet i en global kontext. Jag ställer mig mycket frågande till vad statsministern egentligen verkligen menar med dessa uttalanden. Jag hörde inte i det mycket omfattande svaret att man refererar till begreppet gemensam säkerhet och inte heller till statsministerns resonemang om att EU:s militära förmåga skulle kunna hota andra länder. I grunden kan naturligtvis inte en regering och en statsminister ha två olika positioner. Men jag ser fram emot att utrikesministern kan förtydliga och vägleda mig här.

Fru talman! Ända sedan EU presenterade sin globala strategi 2016 har begreppet strategisk autonomi florerat. Det har växt i styrka och omfattning efter att britterna lämnade EU. I grunden handlar det om att EU ska göra sig mer oberoende och autonom i förhållande till andra internationella partner. Det är klart att den som man har närmast internationellt partnerskap med i dag är framför allt USA.

Jag tror att det i grunden ligger i allas intresse att EU har bättre militära resurser för att kunna ta ett större politiskt och militärt ansvar för säkerheten i och kring Europa. Men jag tror också att vi noga behöver tänka igenom implikationerna och de långsiktiga konsekvenserna av den strategiska autonomin. Framför allt får vi inte landa i en situation där EU:s ambitioner på något sätt skulle hota eller duplicera Natos roll och inte heller hota det mycket viktiga försvarspolitiska samarbetet över Atlanten. Det är ändå så att Nato och den transatlantiska länken är oersättliga på det försvarspolitiska området och sannolikt kommer att vara så under överskådlig tid i grunden, eftersom de europeiska länderna inte har den nödvändiga militära förmågan och en stark krigsavhållande förmåga gentemot Ryssland. Jag vågar påstå att Natos roll för både Europas och Sveriges säkerhet nu är viktigare än den kanske någonsin har varit efter kalla krigets slut. Det tror jag är ett faktum som kommer att bestå.

En annan sak som är viktig är vi snarast behöver mer och inte mindre transatlantiskt samarbete för att ta oss an de globala utmaningarna. Det handlar givetvis om att hantera klimatförändringarna och om att möta hot mot frihandeln men också om att stå upp mot auktoritära och aggressiva stater som Ryssland och Kina. Världen tenderar helt enkelt att bli bättre när Europa och Nordamerika samarbetar.

Fru talman! Jag har inget behov av att vare sig märka ord, vantolka eller misstolka någon. Men jag lyssnar mycket noga på när statsministern pratar om utrikes- och säkerhetspolitik. Sådana uttalanden kräver en hög grad av precision.

I *Ekot* den 26 februari sa statsministern när han kommenterade strategisk autonomi att vi inte i vår iver får skapa ett så starkt försvar som bygger upp en situation som blir mer hotfull.

Jag har svårt att se att EU på något sätt skulle hota andra länder. Jag tror att de som arbetar med militära frågor oftast landar i synpunkten att problemet med EU inte är att man är för stark på det militära området utan för svag.

Därför skulle jag vilja ha ett förtydligande av utrikesministern. Vad är det egentligen statsministern menar när han är orolig inför att EU ska bygga upp en militär förmåga?

Anf. 53 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Jag tror att Pål Jonson förstår att jag inte kommer att stå här i kammarens talarstol och tolka vad statsministern säger. Det finns *en* säkerhetspolitik i regeringen, och både jag och statsministern ger naturligtvis uttryck för den. Den handlar om att säkerhet byggs tillsammans med andra. Vår politik är baserad på gemensamt ansvarstagande, engagemang och solidaritet. Betoningen på gemensam säkerhet innebär att vi fördjupar våra samarbeten, både bilateralt och multilateralt. Vår utrikes- och säkerhetspolitik vilar på sammanhållningen i EU och samarbeten på bred front.

Just när det gäller EU–Nato-samarbetet är regeringen positivt inställd till ett fördjupat EU–Nato-samarbete. Jag kan också berätta att jag och den finska utrikesministern för bara en vecka sedan, eller möjligen för två veckor sedan, var inbjudna till Natos utrikesministermöte tillsammans med EU:s höge representant för att delta i Natos Rysslandsdiskussion, vilket visar just att man önskar ett sådant fördjupat samarbete. Vi samarbetar om en rad olika frågor. Det handlar om operativt samarbete i fält och gemensamma övningar men också hybridhot och annat.

När vi säger att vi har en gemensam säkerhet betyder det också att vi vill stärka det försvars- och säkerhetspolitiska samarbetet i EU men också understryka den transatlantiska länken.

Jag kan väl avslöja för Pål Jonson att det inte finns *en* färdig definition av vad strategisk autonomi är. Vi har diskuterat det i olika omgångar med EU:s utrikesministrar. Det är ett favoritdiskussionsämne i politiska tanke- medjor. Jag har själv varit inbjuden och kan konstatera att olika länder har olika synpunkter. Till exempel sammanfaller vår syn inte alltid med Frankrikes syn på vad strategisk autonomi är.

För oss är det viktigt att säga att vi vill att strategisk autonomi ska vara med partner när helst det är möjligt, på egen hand om nödvändigt. Det tycker jag är en väldigt bra sammanfattning av hur vi ser på EU:s strategiska autonomi.

Anf. 54 PÅL JONSON (M):

Fru talman! Om inte utrikesministern kan ge mig vägledning om hur jag ska tolka statsministern när han gör ett uttalande i *Ekot* om att ett kraftfullt EU militärt skulle kunna hota andra länder, då vet jag faktiskt inte vem som ska vägleda mig.

Låt oss då ta begreppet gemensam säkerhet. Det var ju det statsministern refererade till i återsrapporten från Europeiska rådets möte – att EU ska verka för avspänning och gemensam säkerhet i ett globalt perspektiv. Utrikesministern var förvisso inne på vad man lägger i begreppet gemensam säkerhet, men när statsministern talar om avspänning förutsätter jag att det är avspänning i förhållande till relationen med Ryssland.

Vi vet ju båda varifrån begreppet gemensam säkerhet kommer historiskt. Det kommer naturligtvis från Palmekommissionen 1982. Då handlade det mycket om att återupprätta kärnvapenfria zoner, om kärnvapen- nedrustning och konventionell nedrustning och om trupptillbakadraganden. Det var också kraftigt influerat av Willy Brandt, dåvarande förbundskansler i Västtyskland, som talade om Ostpolitik och så vidare.

Vi kan säkert ha olika uppfattningar om detta var en bra idé då. Men när vi pratar om gemensam säkerhet i dag skulle jag vilja ha lite bättre vägledning om hur regeringen resonerar om det.

Vi har tidigare inte haft någon skiljelinje i den här kammaren i fråga om Rysslandspolitiken. Det förutsätter jag att vi fortfarande har samsyn kring. Den ska vila på de fem grundläggande principer som EU har i sin gemensamma Rysslandspolitik. Det handlar om att vi ska stå upp för de mänskliga rättigheterna, att vi ska fördöma folkrättsbrotten och den illegala annekteringen av Krim och att sanktionerna ska vara kvar.

Jag hör ibland andra politiska aktörer inom EU prata mycket om gemensam säkerhet tillsammans med Ryssland. Då tänker jag faktiskt främst på president Macron, som tid efter annan har sagt att nu är det dags för en återstart i relationerna med Ryssland. Man pratar om att kanske luckra upp sanktionsregimer och annat. Jag tror inte att detta vore en klok politik att bedriva. Det skulle skicka en signal till Ryssland att EU nu backar hem.

I grunden handlar detta om att Ryssland precis som alla andra länder måste bedömas för sitt internationella agerande. Det internationella agerandet lämnar mycket att önska, fru talman. Det senaste i raden är behandlingen av Aleksej Navalnyj, men vi ser nu också oroväckande trupprörelser utmed gränsen till Ukraina. Gång efter annan har Ryssland visat sig benäget att utmana internationell rätt och invadera och ockupera andra länder. Det är totalt oacceptabelt.

Låt mig återigen ställa frågan till utrikesministern: När regeringen pratar om gemensam säkerhet i en global kontext och att det är en roll för EU, har det alltså ingenting att göra med global säkerhet på det sätt man pratade om för 20–30 år sedan? Det tror jag skulle vara helt malplacerat i förhållande till de säkerhetspolitiska utmaningar som Europa står inför i dag.

Anf. 55 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! När vi pratar om gemensam säkerhet menar vi att vi ska fördjupa våra samarbeten, både multilateralt och bilateralt, med alla de organisationer och länder som vi samarbetar med – inom EU, med Norge, i Östersjöområdet, inom FN, inom Europarådet, inom OSSE och med Nato. Vi har stora bilaterala samarbeten med både Storbritannien och USA, men det är det med Finland som är det viktigaste.

När det gäller Ryssland är det inte så att vi har något annat synsätt där. Jag har varit minister i snart fem år och haft det här uppe på olika EU-ministermöten och utrikesministermöten, och jag kan glädja Pål Jonson med att jag sällan upplevt att vi varit så eniga. Jag skulle säga att den spricka som Pål Jonson mer än antyder, den finns inte där längre. Det beror bland annat på att det blev en sådan väldigt stor enighet efter Borrells besök i Moskva, när EU slöt sig och sa att vi måste hålla oss till de fem principerna – som handlar om att vara tydliga när det gäller fortsatta sanktioner med anledning av annekteringen av Krim och aggressionen i östra Ukraina – men också föra dialog om till exempel miljö och klimat och hälsa.

I gemensam säkerhet ingår också ett stort element av nedrustning. Därför jobbar vi nu väldigt mycket med kärnvapenedrustning inom till exempel Stockholmsinitiativet inför NPT-konferensen, för gemensam säkerhet innebär också att vi vill att man ska minska och så småningom helt eliminera användandet av kärnvapen i världen.

Anf. 56 PÅL JONSON (M):

Fru talman! Borrells resa till Moskva borde ju ha hållt kallt vatten på alla aspirationer för dem som trodde att Ryssland hade något seriöst intresse av att återengagera sig i ett strategiskt partnerskap med EU. Jag finner heller inga skäl att belöna det mycket allvarliga ryska agerande som vi ser i dessa dagar, inte minst på marken i Ukraina.

Men, fru talman, efter att ha kritiserat två som jag tyckte otydliga ställningstaganden från statsministern ska jag ge honom rätt på en punkt: Vi behöver ha en välinformerad debatt i Sverige om EU:s roll i världen men även om begreppet strategisk autonomi.

Vi befinner oss i ett läge med ökad stormaktskonfrontation. Den ökar i både styrka och omfattning. Vi genomgår en pandemi som sannolikt är den största kris vi genomgått efter andra världskriget, politiskt, socialt och ekonomiskt. Vi har tyvärr också sett en åternationalisering av delar av EU-samarbetet under pandemin. Jag känner oro för både hur omvärlden ska se på EU på grund av detta och hur det påverkar den långsiktiga sammanhållningen inom EU.

När vi diskuterar strategisk autonomi behöver vi sätta problemen i centrum. Problemet för EU är enligt min uppfattning inte att EU inte är tillräckligt autonomt eller självständigt eller oberoende. Problemet är att EU inte är tillräckligt resursstarkt och att det inte finns en tillräckligt stark gemensam politisk vilja.

Nu är det på gång en strategisk kompass. Det skapar en hel del möjligheter för regeringen att driva på. Utrikesministern vet ju att en av de korgar som ligger i den strategiska kompassen är partnerskap. Det vore utmärkt om regeringen kunde ta initiativ för att bjuda in Storbritannien, USA och Norge till strategiska dialoger men också ge dem möjlighet att delta inom ramen för Pesco-projekt.

Tack, utrikesministern, för debatten!

Anf. 57 Utrikesminister ANN LINDE (S):

Fru talman! Tack, Pål Jonson, för att du tog upp denna viktiga fråga till diskussion!

Den internationella dimensionen av vår säkerhet blir allt viktigare. Sverige strävar efter gemensam säkerhet och vill bygga säkerhet i solidariskt samarbete med andra. Grundläggande är att hot mot freden och säkerheten bäst avvärjs i gemenskap och samverkan med andra länder och organisationer.

Det säkerhetspolitiska läget i Sveriges närområde och i Europa har över tid försämrats. Ett väpnat angrepp mot Sverige kan inte uteslutas. Som ett svar på utvecklingen genomför regeringen en historisk satsning på totalförsvaret samtidigt som våra internationella säkerhets- och försvarspolitiska samarbeten fördjupas.

EU är vår viktigaste utrikes- och säkerhetspolitiska plattform. Svenskt medlemskap i Europeiska unionen har stärkt både vårt välstånd och vår säkerhet. Samtidigt kan vi inte ta detta samarbete för givet. Det ligger i Sveriges intresse att vara en trovärdig, pålitlig och solidarisk samarbetspartner.

Rådande omvärldsläge understryker behovet av europeiskt samarbete då det är tydligt att ingen medlemsstat har förmågan eller resurserna att bemöta alla komplexa hot och utmaningar på egen hand. Att stärka EU:s

handlingsförmåga som säkerhetspolitisk aktör och därmed unionens förmåga att ta ansvar för sin egen säkerhet och säkerheten i sitt grannskap är avgörande. Likaså är det av vikt att samarbetet fortsatt utformas så att det europeiska och det transatlantiska samarbetet kan bli ömsesidigt förstärkande.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 16.00 på förslag av förste vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 18.00.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 18.00.

§ 18 Svar på interpellation 2020/21:577 om färdtjänst och funktionsrätt

Anf. 58 Infrastrukturminister TOMAS ENEROTH (S):

Fru talman! Jessica Thunander har ställt tre frågor till mig som handlar om rätten till färdtjänst.

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättning i samhället. Färdtjänsten bidrar till målet genom att ge möjlighet till särskilt anordnade transporter för personer med funktionsnedsättning. Färdtjänstillstånd ska enligt färdtjänstlagen ges för dem som på grund av funktionshinder har svårigheter att förflytta sig på egen hand eller att resa med kollektivtrafiken.

I färdtjänstlagen står det tydligt att varje kommun eller region ansvarar för att tillhandahålla färdtjänst av god kvalitet. Färdtjänstlagen trädde i kraft 1998 och är en ramlag. Det innebär att kommuner och regioner, med den närhet till medborgarna som det innebär, har ansvar och möjligheter att hantera och bestämma vilka villkor som ska gälla för den lokala färdtjänsten.

De rapporter som nu framkommer om att personer med uppenbar funktionsnedsättning nekas tillstånd till färdtjänst väcker frågor om tillämpningen av färdtjänstlagen. Jag kommer att följa den här frågan noga.

Anf. 59 JESSICA THUNANDER (V):

Fru talman! Tack, infrastrukturminister Eneroth, för svaret! Det gläder mig att ministern verkar se problemet med att färdtjänsten inte fungerar som den ska i hela landet och inte kommer alla som behöver den till del.

Svaret att regeringen kommer att följa frågan noga är jag dock inte helt nöjd med. Att färdtjänsten på många håll inte fungerar som den ska är inte något nytt problem. Jag förutsätter att inte bara den här regeringen utan

även tidigare regeringar, inklusive alliansregeringar, har varit medvetna om det. Att titta på när något inte fungerar och enbart notera att det inte fungerar är helt enkelt inte tillräckligt.

Färdtjänst ska vara en rättighet för personer som har väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand eller att resa med kollektivtrafiken – en rättighet att kunna röra sig fritt i likhet med personer utan funktionshinder. Men den lag som gäller sedan 1998 har gjort regelverket kring vem som har rätt till färdtjänst betydligt striktare, och tolkningen lämnar en del övrigt att önska. Numera är färdtjänsten snarare en trafikpolitisk åtgärd än en rättighet för att även de med funktionshinder av något slag ska ha friheten att röra sig i samhället och kunna resa till och från ett arbete och ha en meningsfull fritid.

Eftersom lagen innebär att färdtjänst ses som en trafikform, inte som en form av bistånd, uppstår problem med bedömningarna. En konsekvens blir att en person som fysiskt kan röra sig, åtminstone hjälpligt, men till exempel inte kan se och därmed inte kan röra sig i okända miljöer utan fara ofta nekas färdtjänst. Det antas att personen kan använda allmänna kommunikationer och därmed också kan orientera sig på stationer och busshållplatser utan att se. Äldre personer som har svårt att röra sig och som får svåra yrselanfall och som därför har svårt att använda kollektivtrafik utan fara för sig själva får också avslag.

Enligt Trafikanalys har antalet färdtjänstillstånd minskat med 25 procent sedan lagen om färdtjänst trädde i kraft 1998. Så är det trots befolkningsökning och en ökande andel äldre. Det är uppenbart att vi i dag har hamnat på en absolut miniminivå, som utesluter många som behöver färdtjänst från den rättigheten. Problemen är tilltagande och hindrar människor från att fritt bosätta sig, studera och ha en aktiv fritid, trots att detta borde vara en rättighet för alla.

Ministern hänvisar till att det är kommuner och regioner som ansvarar för att tillhandahålla färdtjänst av god kvalitet och att färdtjänstlagen är en ramlag. Detta är givetvis helt riktigt. Det finns kommuner och regioner som inte sköter detta på ett bra sätt. Samtidigt säger till exempel kollektivtrafikförvaltningen i Dalarna i ett inlägg i Sveriges Radio att problemet inte är deras hantering utan ett fel i lagen och att de bara följer den. Man kan anse att det är en ursäkt, men finns den typen av kryphål i en lagstiftning bör kanske lagen ses över.

Det är naturligtvis sant att nuvarande lagstiftning lägger ansvaret och hanteringen på regioner och kommuner – regioner och kommuner som ofta har dålig ekonomi och som får alltmer ansvar, som tidigare varit statligt, samtidigt som resurserna minskar. Men lagstiftningen i sig är regeringens och riksdagens ansvar, och regeringen kan föreslå ändringar om den vill.

Anser ministern att den nuvarande grunden för färdtjänstillstånd, som är en trafikpolitisk åtgärd snarare än en rättighet, är i linje med de funktionshinderspolitiska målen? Hur tänker ministern annars se till att bedömningen av vem som har rätt till tillstånd utgår från rättighetsperspektivet och de funktionshinderspolitiska målen och inte från trafikpolitiska mål?

Anf. 60 Infrastrukturminister TOMAS ENEROTH (S):

Fru talman! Tack, Jessica Thunander, för engagemang! Jag värdesätter det mycket. Detta är en otroligt viktig fråga. Färdtjänsten är väldigt viktig för många i vårt samhälle. Det handlar om att säkerställa bra till-

gänglighet och om att människor ska kunna ta sig till jobbet, fritidsaktiviteter eller annat.

Även om vi nu ska diskutera problem och utmaningar i färdtjänsten tror jag att det är bra för många att få reda på att den senaste kvalitetsundersökningen av färdtjänst och sjukresor visar att 92 procent av färdtjänstresenärerna och sjukresenärerna är nöjda med beställningar och resor. De är nöjda med beställningar och med förarens bemötande. Och 96 procent av resenärerna kom fram i tid. Låt inte det vara ett argument för att inte titta på förbättringar! Det är inte det jag menar. Men jag tänker att detta är en viktig signal till alla som arbetar med att organisera färdtjänsten, till alla chaufförer och till andra som gör ett fantastiskt gott jobb.

När det väl är sagt kan jag säga: Det är ingen tvekan om att det i den statliga utredning som jag tillsatte fanns önskemål om att man skulle ha en ökad samordning för att underlätta för den enskilde. Men det var också tydligt att det med de regler vi har i dag, med kommunalt självstyre, inte fanns förutsättningar att göra den obligatoriska samordning som kanske vore önskvärd.

Så länge vi inte för tillbaka hela arbetet och regleringen på kommunal nivå eller förstatligar hela verksamheten är det klart att vi har en ganska stor utmaning framför oss.

Det som är bekymmersamt är väl framför allt tillämpningen, och det är det jag tar sikte på i svaret. Under senare år har vi märkt att det sker en allt njuiggare tillämpning hos kommuner, moderatledda kommuner, som vill spara pengar. Eller man säger kanske att detta inte ryms inom ramen för lagstiftningen, och så prövar man det inte rättsligt. Det tycker jag är allvarligt.

Men jag vill inte gå den väg som vi riskerar att gå med det som Jessica Thunander eventuellt förespråkar. Då skulle vi gå från en ramlag, som ger ett handlingsutrymme, till en mer detaljerad lagstiftning. Vi har sett på andra politikområden hur svårt det är att förutse varje enskild detalj. Då blir det svårt att flexibelt kunna möta de behov som finns hos personer som vill använda sig av färdtjänsten.

Jag kommer naturligtvis att följa utvecklingen noggrant. Visar det sig att det blir fler kommuner och regioner som systematiskt utmanar regelverket och att domstolsutslag och rättsliga prövningar visar på en mycket striktare tillämpning måste vi agera. Jag bedömer att vi måste göra det. Men, som jag inledde med att säga, vi ser fortfarande att det finns en stor nöjdhet i ramlagen.

Jag välkomnar också att man väljer att pröva en del ärenden rättsligt.

Jag vill ändå säga det som står i förarbetena till propositionen, som kom 1996/97, och till lagen, som trädde i kraft 1998:

Om det finns otillgängligheter i de allmänna färdmedlen, i terminaler och vid hållplatser samt i den yttre miljön i anslutning till dessa som medför att den sökande, på grund av sitt handikapp, inte utan väsentliga svårigheter kan förflytta sig på egen hand eller resa med allmänna kommunikationer ska tillstånd till färdtjänst meddelas.

Det är ett väldigt viktigt och tydligt uttalande som görs i förarbetena, och jag förutsätter att det också är vägledande för kommuner och regioner vid tillämpning. Självklart förutsätter jag, och det gör vi nog alla, att det också tillämpas när frågorna ska avgöras rent rättsligt.

Anf. 61 JESSICA THUNANDER (V):

Fru talman! Tack, ministern, för vad jag tycker är ett bra svar!

Jag håller med om mycket av det som ministern säger men vill poängtera att jag inte talar om kvaliteten på färdtjänsten i sig, hur duktiga chaufförerna är och så vidare, utan jag talar om tillståndsgivningen. De som är nöjda med färdtjänsten är ju de som har fått färdtjänstillstånd. Sedan finns det brister i kvaliteten i vissa delar av landet. Det stora problemet är att det skiljer sig väldigt mycket mellan olika kommuner och regioner. Regelverket är inte detsamma oberoende av var man bor.

Det är ett problem att de som faktiskt får färdtjänstillstånd ändå inte alltid har de rättigheter som det borde innebära. Det beror som sagt väldigt mycket på vilken kommun och region man bor i, och det kan gälla både restriktioner kring resandet och priser. På vissa ställen är det väldigt dyrt att åka. Många av dem som reser har till exempel sjukersättning eller låga pensioner, och vi vet alla att det inte är speciellt fett.

Det finns lokala restriktioner som innebär att man får resa enbart under vissa tider, krav på förbokning, begränsade möjligheter att ta med sig ledsagare, förbud mot att göra stopp på vägen, begränsningar i antalet arbetsresor man får göra och så vidare. Det skiljer sig alltså åt över landet.

Detta kan avgöras utan att man ens behöver göra en analys av om det är förenligt med regeringens funktionsrättspolitiska mål och trots att det innebär omfattande risk för att syftet med färdtjänsten förfelas. Dessutom sätter varje kommun sina egna avgifter och begränsningar, och avgifterna höjs som sagt. Det är inte självklart att ha råd med färdtjänst.

Synskadades Riksförbund rapporterar också om att bedömningen i många fall inte längre görs utifrån individens förutsättningar, så som det ska göras, vilket ytterligare försämrar situationen. Tillståndsgivare och förvaltningsrätten motiverar allt oftare sina beslut med att färdtjänst inte är en form av bistånd utan ska ses som en trafikform och tolkar ”väsentliga svårigheter” utifrån det. Detta gör man utifrån en rad i förarbetena, med andra ord i propositionen. Det verkar alltså som om man kan välja ut vilka rader i propositionen man vill använda.

Man kan inte tro att resor med färdtjänst går att ersätta med resor med den allmänna kollektivtrafiken hur som helst. Kollektivtrafiken kan användas i vissa fall men behöver kompletteras med ett färdtjänstillstånd. Den allmänna kollektivtrafiken kommer aldrig att fullt ut kunna tillgodose resebehovet för personer med till exempel synnedsetning.

Anser ministern att det är rimligt att se färdtjänsten som en trafikform snarare än en rättighet för dem som behöver den? Tycker ministern att det synsättet främjar de funktionsrättspolitiska målen?

Hur ser ministern på de lokala restriktioner som finns på vissa ställen och som kraftigt begränsar rätten till färdtjänst även för dem som trots allt fått ett tillstånd? Är detta något som regeringen planerar att se över i lagstiftningen?

Hur tänker ministern se till att bedömningen av vem som ska ha rätt till tillstånd utgår från rättighetsperspektivet och de funktionsrättspolitiska målen och inte trafikpolitiska mål?

Anf. 62 Infrastrukturminister TOMAS ENEROTH (S):

Fru talman! Jag tycker som sagt att det är en utmaning och ett bekymmer om kommuner och regioner väljer att inte följa lagstiftningens inten-

tioner. Hela utgångspunkten är ju den gemensamma ansvarsfördelning som riksdagen har ställt sig bakom och inte heller ändrat. Riksdagen anser att det ska vara en ramlag, att kommuner och regioner ska ha ansvaret – precis som med kollektivtrafiken, för övrigt – och att man tar det ansvaret och fullföljer lagstiftningens intentioner.

Kan en person inte utan väsentliga svårigheter förflytta sig på egen hand eller resa med allmänna kommunikationer ska tillstånd till färdtjänst meddelas. Det måste vara utgångspunkten. Visar det sig att det då är fler som nekas får jag förutsätta att man också prövar ärendet. Det är så det måste gå till.

Den andra delen är att man politiskt i kommuner och regioner, där frågan hör hemma, driver och uppmärksammar detta. Jag har sagt det tidigare: Det går liksom inte att lagstifta bort moderata besparingar eller partier som driver att vi ska lägga mindre resurser på gemensamma färdmedel vare sig det handlar om kollektivtrafik eller färdtjänst.

Det bör dock tillkännages för medborgarna att kvaliteten i färdtjänst och i kollektivtrafik i grunden handlar om vilka resurser som ställs till förfogande. Det är klart att lagstiftningen ger förutsättningar, men det finns en tydlig vägledning, och det är upp till kommuner och regioner att leva upp till de förväntningar som finns.

Jag tror att bakgrunden till att riksdagen under alla dessa år inte har valt att gå över till en detaljerad lagstiftning, där staten ska reglera det som då blir varje detalj, är att det är upp till dem som i så fall nekas ett tillstånd att också få saken rättsligt prövad.

Jag vill ändå säga att när det väl diskuteras är huvuddelen av alla dem som åker med färdtjänst väldigt nöjda och ser att färdtjänsten fungerar väldigt väl i vårt samhälle. Det är en fantastisk möjlighet som ger ökad tillgänglighet till många.

Kommuner och regioner har ett ansvar att följa färdtjänstlagen. Skulle detta visa sig vara ett ökat bekymmer behöver vi naturligtvis analysera frågan vidare och ha beredskap att agera.

Anf. 63 JESSICA THUNANDER (V):

Fru talman! Jag kan börja med att påpeka att dagens regelverk och de förändringar i regelverket som skedde har gjort att kostnaderna har ökat väsentligt de senaste årtiondena, trots att antalet tillstånd har minskat med så mycket som en fjärdedel.

Färdtjänst ska, precis som ministern säger, vara till för dem som på grund av en funktionsnedsättning har svårt att på egen hand fysiskt förflytta sig, orientera sig eller använda den allmänna kollektivtrafiken. Färdtjänst ska bidra till att personer med funktionsnedsättning i likhet med andra fritt kan bosätta sig, arbeta, studera och ha en aktiv fritid.

Så är det inte i dag på grund av bristerna i tillståndsgivningen. Färdtjänsten kopplas till möjligheten att resa med den allmänna kollektivtrafiken, och denna koppling har blivit allt tydligare genom rättspraxis. Samhället behöver bestämma sig: Antingen är färdtjänst en rättighet för den som har svårt att röra sig på egen hand eller så är det en trafikform.

För mig är det en självklarhet att bedömningarna av vem som ska ha rätt till färdtjänst ska utgå från ett rättighets- och ett tillgänglighetsperspektiv och att det görs individuella rimlighetsbedömningar utifrån individens förutsättningar och inte utifrån trafikpolitik.

Jag tolkar Tomas Eneroth som att han kommer att följa frågan och är villig att analysera och se över lagstiftning och tillämpning om det skulle visa sig behövas. För detta tackar jag så mycket.

Prot. 2020/21:102

6 april

Svar på
interpellationer

Anf. 64 Infrastrukturminister TOMAS ENEROTH (S):

Fru talman! Tack, Jessica Thunander! Jag tror att vi har ett gemensamt intresse av att säkerställa att vi har en färdtjänst av god kvalitet för alla i hela landet. Det är en utmaning, för det är klart att det finns kommuner där man medvetet av ekonomiska och politiska skäl väljer att inte ställa de resurser som borde finnas till förfogande.

Vi har från regeringens sida, inte minst under pandemin, kraftigt ökat statsbidragen till kommuner och regioner. Jag tror att överskottet för 2020 är 51 miljarder kronor. Det finns alltså resurser och förutsättningar, och då är det upp till ansvariga politiker i regioner och kommuner att överväga hur man använder dessa resurser.

Vare sig vi talar om färdtjänst eller tillgänglighet för alla individer och vare sig man bor i en glesbygdskommun eller i Stockholms innerstad är det otroligt viktigt att vi ökar tillgängligheten snarare än minskar den för människor. Det är en viktig del, och det är också i grunden en rättighet vi alla ska ha som individer.

Jag tror att vi har samma uppfattningar och samma mål, men jag är angelägen om att det även i fortsättningen ska vara fråga om en ramlag och inte en detaljlagstiftning. Naturligtvis ska vi också se till att följa utvecklingen och ha beredskap att agera om det visar sig nödvändigt även på nationell nivå.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 19 Svar på interpellation 2020/21:580 om rasism och diskriminering inom offentlig verksamhet

Anf. 65 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP):

Fru talman! Momodou Malcolm Jallow har frågat mig om jag avser att ta några initiativ för att bekämpa förekomsten av institutionell rasism och diskriminering inom offentlig verksamhet och om jag avser att ta några initiativ för att tillsätta en kriskommission mot diskriminering.

Låt mig allra först vara glasklar. Rasismen har ingen plats i Sverige. Den ska bekämpas med samhällets fulla kraft och inom alla samhällsområden. Ingen ska behöva utsättas för rasism eller diskriminering.

Rasism och diskriminering är skadliga både för de enskilda som utsätts och för samhället som helhet. Det leder till att människor förvägras jämlika livschanser men riskerar också att urholka demokratin genom att människor tystnar eller förlorar tilliten till exempelvis myndigheter.

Vikten av att synliggöra och arbeta mot strukturell rasism framgår av regeringens nationella plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott. Forum för levande historia arbetar med att utbilda offentliga anställda om hur man genom arbete mot rasism kan kvalitetssäkra offentliga verksamheters bemötande av allmänheten. I slutet av förra året fick myndigheten även i uppdrag att genomföra en kartläggning av kunskap

om människors erfarenheter av rasism i kontakter med svenska myndigheter och andra offentliga verksamheter på nationell, regional och lokal nivå. Det finns i dag ingen samlad bild av vilken kunskap som finns om människors erfarenheter av rasism i kontakter med svenska myndigheter och andra offentliga verksamheter. Det nämnda uppdraget blir därför ett viktigt första steg i ett fortsatt arbete för att stödja myndigheter att säkerställa ett likvärdigt och rättssäkert bemötande av enskilda och att förhindra att människors tillgång till välfärd påverkas av faktorer såsom etnisk tillhörighet.

En effektiv och heltäckande diskrimineringslag med en effektiv tillsyn i de fall lagstiftningen inte följs är en viktig förutsättning för ett samhälle där människor behandlas jämlikt och har tillgång till samma livschanser.

Skyddet mot diskriminering i offentlig verksamhet ser i dag olika ut. Vid vissa myndigheter, däribland rättsvårdande myndigheter, finns ett svagare diskrimineringskydd för enskilda än vid andra myndigheter. Regeringen har därför gett utredningen om vissa frågor i diskrimineringslagen i uppdrag att ta ställning till hur diskrimineringskyddet i viss offentlig verksamhet kan ändras för att skyddet mot diskriminering ska bli så heltäckande som möjligt. Utredningen ska lämna sitt betänkande den 1 oktober 2021.

Alla arbetsgivare ska arbeta främjande och förebyggande mot diskriminering och på annat sätt verka för lika rättigheter och möjligheter oavsett bland annat etnisk tillhörighet. Diskrimineringsombudsmannen har tillsyn över att lagen följs. I ombudsmannens uppdrag ingår till exempel att följa forskning och utvecklingsarbete, hos regeringen föreslå författningsändringar eller andra åtgärder som kan motverka diskriminering och ta initiativ till andra lämpliga åtgärder.

Regeringen är alltid beredd att överväga om det krävs fler insatser och nya angreppssätt för att motverka rasism och diskriminering men har i nuläget inga planer på att tillsätta en kriskommission mot diskriminering.

Anf. 66 MOMODOU MALCOLM JALLOW (V):

Fru talman! Låt mig börja med att tacka statsrådet Märta Stenevi för svaret och för de satsningar och åtgärder som ministern nämnde i sitt svar. Men det är många med mig som kan vittna om att dessa är långt ifrån tillräckliga för att motverka den strukturella och institutionella rasism som drabbar människor i Sverige i dag. Den drabbar afrosvenskar, muslimer och andra rasifierade grupper i Sverige i dag. Rasismen skördar liv. Människor dör på grund av rasismen i Sverige.

Låt mig också konstatera att vi bor i samma land men på olika villkor. Det spelar roll vad man heter. Det spelar roll om man heter Momodou, som jag heter, om man heter Fatima, är muslim och har slöja, eller om man heter Märta Stenevi. Det spelar roll vilken hudfärg man har, och det spelar roll vilken trosuppfattning man har och hur man väljer att bära den.

Tillåt mig att ge några konkreta exempel. Det kan inte ha undgått någon att läsa om 16-åriga Kwakus tragiska bortgång till följd av att han nekades akut ambulansvård. När han blev sjuk ringde föräldrarna. Ambulansen kom, och ambulanspersonalen tittade på honom och bedömde att han inte var så sjuk som han "låtsades" vara. De lämnade honom där, och han dog. Han var bara 16 år gammal. Kwaku beredde sig på att börja gymnasiet; han hade sitt liv framför sig, men han dog. Man kan undra om föräldrarna

hade förlorat Kwaku om han inte hade varit en svart pojke på 16 år i Sverige. Det är den fråga man måste ställa sig.

Låt mig också ge ett annat exempel. Förstagångsföderskan Asha, 23 år gammal, skulle föda barn. I samband med förlossningen förlorade hon nästan sitt liv på grund av den allvarliga smärta hon fick. Asha påpekade gång på gång att hon upplevde hemska smärtor, men i stället för att bli undersökt och få vård fick hon höra nedsättande kommentarer kopplade till hennes etnicitet. Asha hamnade i septisk chock. Det är ett livshotande tillstånd, och alla organ sviktade. Asha fick en infektion i livmodern. Nio påsar blod gick åt, och Asha drabbades av hjärtstopp inte en gång utan två gånger.

En afrosvensk muslimsk man, som vi har läst om den senaste tiden, som själv var läkare, hade under en fotbollsmatch krockat och skadat sig. Nästa dag ringde man efter ambulans. När ambulansen som skickades ut med högsta prioritet anlände till bostaden var mannen medvetslös. Ambulanssjuksköterskan bedömde att mannen spelade medvetslös och att det var en ”kulturell” svimning, varför tillståndet prioriterades ned. Senare avled mannen till följd av hjärnblödning.

Exemplen är många och tyvärr ofta osynliggjorda, men det är dags att vi talar högt om dem i dag. Det är inte heller fråga om enskilda fall och undantag, utan de vittnar om ett strukturellt problem. Det är kollektiva erfarenheter av människor som är rasifierade i det här landet. Det går inte att blunda för att rasism och diskriminering på såväl individuell som strukturell nivå präglar det svenska samhället: i skolan, på bostadsmarknaden, i vården, inom polisen och även i arbetslivet. De kan inte heller reduceras till eller definieras som enskilda isolerade incidenter och erfarenheter. De är på riktigt, och de påverkar människor.

Därför vill jag gärna veta vad den ansvariga ministern tänker göra, inte bara med ord utan i handling, för att motverka denna tragedi, denna pandemi, som påverkar så många människor i det här landet.

Anf. 67 LORENA DELGADO VARAS (V):

Fru talman! Det blåser rasistiska vindar, och det som förr stoppades till viss del av en välbyggd samhällsgrund blåser igenom de krackelerande väggarna. Sprickorna fanns där tidigare, men de har vuxit så pass att vinden känns överallt – till och med i den här kammaren.

Statsrådet hänvisar till att man har gett Forum för levande historia uppdraget att kartlägga människors erfarenheter av rasism. Vi menar att det är långt ifrån tillräckligt. Det finns otaliga rapporter som pekar på strukturell rasism som rasifierade får utstå.

Jag tror att man skulle kunna använda dessa rapporter som underlag, och då skulle man redan nu kunna göra förändringar för att bryta ned strukturerna. De skulle kunna vara en del av kriskommissionens underlag.

I det avseendet skulle jag vilja lyfta småföretagarnas situation. Det handlar bland annat om att själva företagandet är en väg som många väljer när man möts av osäkra anställningar, outnyttjande av kompetens och i vissa fall arbetslöshet, det vill säga om man inte hade mötts av den rasistiska strukturen på arbetsmarknaden kanske man hade valt en annan väg än att vara småföretagare.

Där har man i politiken snarare än att åtgärda de rasistiska strukturerna hänskjutit ansvaret till individen. Regeringarna har ofta pekat på att man ska öka företagandet bland utrikes födda så att man minskar arbetslös-

heten. Man pekar på att rasifierade företagare kommer att anställa fler rasifierade. Företagandet blir en vinn-vinnsituation i statistiken.

Men som rasifierad företagare möter man hinder, precis som i andra delar av samhället. Det är sedan länge känt att många rasifierade företagare möter hinder i form av nekande av banklån i högre grad. Det finns skillnader i hur banklånet beviljas när det gäller krav och ränta.

Det är i och för sig sant att rasifierade företagare i högre grad anställer rasifierade. Men det visar att det behövs en ordentlig satsning inom näringslivet på hur man anställer och vilka man anställer om vi inte vill försöka fortsätta att öka på vi-och-dom-samhället.

Ansvaret måste läggas på majoritetssamhället, men vi behöver vara mycket tydligare med vad det innebär att diskriminera och vilka konsekvenser det ger. Vi kan inte lägga ansvaret på individen när det gäller att konfrontera den strukturella rasismen.

En annan fråga jag vill passa på att lyfta är det diskriminerande pensionsystemet. Vi är många barn till utrikes födda pensionärer som ser hur våra föräldrar lever i fattigdom på grund av pensionsystemet. Det blir ett genomgående systematiskt fel. Dels hinner några inte arbeta till sig en värdig pension, dels möts man av diskriminering på arbetsmarknaden. Det tas inte hänsyn till yrke och kompetens, och det avspeglar sig såklart i pensionen.

Precis som i andra delar av samhället är det både den strukturella rasismen och den patriarkala strukturen som är högst närvarande i de orättvisa pensionerna. Det är vår roll som politiker att ställa det här till rätta. Hur många generationer ska behöva leva som fattigpensionärer?

Anf. 68 TONY HADDOU (V):

Fru talman! Tack, statsrådet, för svaret! Jag tycker att det är positivt att statsrådet är beredd att överväga om det krävs fler insatser för att motverka rasism och diskriminering. Vi är övertygade om att det behövs fler.

Men jag måste säga att det är beklagligt att statsrådet avslutar med att säga att hon inte har några planer på att tillsätta en kriskommission mot diskriminering. Å ena sidan hör vi statsrådet säga att ingen ska behöva utsättas för rasism och diskriminering, å andra sidan säger hon att det inte behövs en kriskommission. Men vi vet ju hur utbredd rasismen i Sverige är; det har varenda rapport, mycket forskning och flera tusen vittnesmål gång på gång slagit fast! Vi hörde det också nyss här i inledningen.

Det är därför vi står här och kräver en kriskommission. Rasismen är en nationell kris. Sverige och resten av Europa präglas av strukturell och institutionell rasism, och det krävs tydliga, konkreta och riktade åtgärder. Vi bor i samma land men lever under olika villkor, och dessa är livsavgörande. En antirasistisk politik måste se detta och vilja göra något åt det på alla nivåer.

Jag vill också säga att det här inte handlar om enskilda personer som kan kallas rasister eller inte, utan det handlar om ett helt system med rasistiska föreställningar som lever kvar sedan kolonialismens uppkomst. Därför måste rasismen sättas i sin historiska kontext. Det handlar om västvärldens ekonomiska och sociala exploatering och hur den ytrar sig i dag. Det handlar om makt och strukturer som gör att personer konsekvent, medvetet eller omedvetet, missgynnas på grund av sin hudfärg eller etnicitet inom arbetslivet, på bostadsmarknaden, i skolan och så vidare.

Att den här debatten inte förs på bredare front är ett bevis i sig för hos vem makten ligger. När det kommer till just makten handlar det också om vem som tillhör de övre klasspositionerna och som kan exploatera och påverka klassvillkoren, som är utmärkande för rasismen.

Detta får mig också att tänka på maktbalansen mellan arbetsgivare och anställda, som den här regeringen mycket tydligt vill tippa över till arbetsgivarens håll genom att vilja slå sönder anställningsskyddet – det anställningsskydd som vi i årtionden både fackligt och politiskt har kämpat för.

Det kommer att leda till otrygga och tysta arbetsplatser. Det leder till splittring och ökade klasskillnader. För när ojämlikheten ökar gror och reproduceras också rasistiska föreställningar om icke-vita – just för att exploatera, just för att ge sämre villkor och löner och för att bryta ut och sortera ut människor på arbetsmarknaden.

Historiskt sett har våra framgångar grundat sig på att aldrig låta löntagarkollektivet splittras. Vi har mött förtrycket med solidaritet, genom att ta kampen för allas rätt till trygghet på arbetsplatserna och med den gemenskap som arbetare behöver på arbetsplatserna. När tryggheten slås sönder riskerar också splittringen att öka och orättvisorna att cementeras på arbetsmarknaden.

Hur går det här ihop med statsrådets ord om att ingen ska behöva utsättas för rasism och diskriminering? På vilket sätt vill regeringen skydda arbetare när ni i praktiken vill slå sönder den här tryggheten för löntagarkollektivet? Detta ökar endast polariseringen på arbetsmarknaden.

Anf. 69 DANIEL RIAZAT (V):

Fru talman! Jag vill tacka ministern för svaret. I den här debatten kan det framstå som att vi är förbannade, att vi är trötta och att vi är frustrerade. Och det är precis det som är meningen, för vi är förbannade, vi är trötta på det här och vi är väldigt frustrerade.

Oftast när vi pratar om rasismen i Sverige tenderar diskussionen att hamna i Sverigedemokraterna. Det är en kamp som vi fyra som är med i debatten i dag, och jag vet även Märta Stenevi, är med i. Vi tar tydlig ställning mot det rasistiska parti som vi har i Sveriges riksdag. Men problematiken med rasism är betydligt större än så. Den har funnits betydligt längre än så, och den kommer tyvärr – om vi inte gör någonting politiskt – att finnas under mycket lång tid framöver.

När vi pratar om historien glömmet vi ibland Sveriges del i den transatlantiska slavhandeln. Vi glömmet hur Sverige har behandlat, och faktiskt än i dag behandlar, den samiska urbefolkningen. Rasismen och föraktet mot samer har förekommit i Sverige under väldigt lång tid. Senast i december fick Sverige kritik för att man helt enkelt inte respekterar urbefolkningens rättigheter i vårt land. FN:s rasdiskrimineringskommitté har gång på gång riktat skarp kritik som handlar om att Sverige på olika sätt bryter mot urfolkens rättigheter.

Hatet mot samerna ökar, och diskrimineringen av dem ökar. De får sämre villkor för sin rennäring och fiskenäring. De får sämre skolgång. Det här är frågor som vi har tagit upp gång på gång, men ingenting händer.

När jag ändå är inne på frågan om skolgång vill jag prata om skolan i ett större perspektiv. När stiftelsen Friends släppte sin senaste rapport konstaterade man att den vanligaste förekomsten av trakasserier i skolan var

av rasistisk karaktär. Det handlade om etnicitet, och det handlade om hudfärg.

Än i dag har regeringen ingen arbetsplan för hur vi ska tackla den strukturella rasism som förekommer i vår skola. Föräldrar till afrosvenska barn har genom föreningen Forum för föräldrar till afrosvenska barn tagit initiativ till att samla in tiotusentals namn landet över för att visa på att nog är nog. Man sa: Det räcker nu, våra barn ska inte ska bli behandlade rasistiskt i skolan! Regeringen valde att göra exakt ingenting.

Vi ser också hur marknadslogiken och hela affärssystemet kring svensk skola leder till fruktansvärda uppdelningar bland elever. Vi ser till och med hur detta har lett till en uppdelning där föräldrar går ut och samlar namnunderskrifter för att deras barn inte ska gå i samma skola som barn med utländsk bakgrund. Vad är detta om inte rasifiering? Och vad är detta om inte en katastrof för en demokrati som Sverige?

När vi pratar om detta kan man ju tänka att Sveriges regering har tagit ställning mot rasism och att Sveriges regering uttalar att den står emot ett fascistiskt parti i Sveriges riksdag, men vad händer med den strukturella rasismen inom alla dessa områden?

Det finns fler områden. Vi kan ta polisen, eller rättsväsendet, som ett exempel. När ungdomar i förorten blir tvångsvisiterade och utkörda till skogen flera mil hemifrån och tvingas att promenera tillbaka, vem ställer vi till svars då? Ingen – hittills är det inte en enda polis som har behövt åka dit för de här sakerna.

Regeringen har ett ansvar, och det är ett ansvar som ni inte har tagit ännu. Vi kräver helt enkelt en politisk förändring i dessa frågor.

Anf. 70 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP):

Fru talman! Det var många frågor – jag ska försöka att få något slags struktur på mitt svar.

Först vill jag säga att jag delar den bild som interpellanten och frågeställarna målar upp av den strukturella rasismen och av den diskriminering som sker, så vi är inte oense när det gäller problembeskrivningen. Jag skulle också vilja säga att vi har mycket kvar att göra och att jag välkomnar denna diskussion. Jag tycker att den är viktig och tror att vi behöver ha den, både för att synliggöra och ta diskussionen om de problem som uppstår och för att ha en bra debatt och diskussion om vad som behöver göras.

Vi arbetar utifrån den strategi som finns inom fem olika områden med att motverka rasismen. Vi arbetar strukturerat med kunskap, utbildning och forskning för att lägga ut uppdrag. Vi har tidigare lagt ut uppdrag om antisemitism till Brottsförebyggande rådet. Vi har precis fått tillbaka rapporten om islamofobi, och vi har lagt ut uppdraget om afrofofi. Vi kommer att behöva fortsätta att bena ut detta. Det är viktigt att se både likheterna och skillnaderna i hur rasism i Sverige tar sig uttryck, för det har betydelse för vad vi kan göra och hur vi kan komma åt problemen.

Vi arbetar med förbättrad samordning och uppföljning för att få myndigheterna att arbeta tillsammans, för att få fler myndigheter att kroka arm och för att kunna ge fler uppdrag och ta vara på den kunskap som kommer fram. Inte minst handlar det om att till exempel Polismyndigheten behöver arbeta ytterligare – och ska arbeta ytterligare – med den utbildning och det medvetandegörande som behövs för att vi ska komma åt de missförhållanden som dyker upp där.

Vi var inne på ökat företagande som ett sätt att komma bort från diskriminering på arbetsplatsen. Jag skulle säga att jag ser positivt på ett ökat företagande bland utrikes födda men inte som svar på diskrimineringen på arbetsplatserna.

Betänkandet i samband med utredningen gällande Diskrimineringsombudsmannen är just nu ute på remiss. Ett av förslagen är att ge fackförbunden rätt att väcka frågan om vite direkt i nämnden. Jag tror att detta är ett bra förslag och hoppas att vi ska kunna gå vidare med det, just för att stärka möjligheten att inte bara ha en lagstiftning mot diskriminering och om aktiva åtgärder utan också lägga tryck bakom så att de förebyggande insatser som varje arbetsgivare i Sverige är skyldig att arbeta med också får tryck bakom sig.

Jag vill också nämna Barnombudsmannens uppdrag när det gäller att kartlägga, undersöka och samla in vad barn och unga i dag upplever i form av rasism. Vi vet att den ser ut på väldigt olika sätt. I Malmö har vi situationer där offer och förövare möter varandra i ombytta roller.

Det är otroligt viktigt att vi hela tiden möter och aldrig väjer för den rasism som sker i våra skolor om våra barn ska ha möjlighet att få en likvärdig utbildning, för precis som flera av frågeställarna har lyft fram har vi inte jämlika villkor i dag. Makten är inte jämnt fördelad i Sverige i dag – hur mycket skit höger trollen än kastar på mig på Twitter för det uttalandet är det fortfarande så att makten inte är jämnt fördelad. Ska vi komma till rätta med detta behöver vi kunskap om hur det ser ut, och vi behöver sedan också förstå vad vi behöver göra åt det.

Anf. 71 MOMODOU MALCOLM JALLOW (V):

Fru talman! Tack så mycket, ministern, för svaret!

Alla dessa satsningar är väldigt välkomna. Jag tycker att det är väldigt viktigt att man gör de här satsningarna och ger alla de uppdrag som nämndes. Jag hade en väldigt bra dialog med ministrarnas föregångare Åsa Lindhagen, och jag hoppas att vi kommer att fortsätta ha den typen av dialog i just dessa frågor.

Det som gör att vi står här i dag är, precis som min kollega Daniel nämnde tidigare, att vi är frustrerade. Vi är arga och helt desperata, för vi ser att människor dör. Det handlar om liv och död nu. Vi kan inte säga att vi måste ha en lång utredning och vänta på att det ska beredas. Vi måste agera nu, för det är kris.

Det är därför Vänsterpartiet föreslår en kriskommission som ska sätta sig ned och samordnat titta på offentlig verksamhet. Vi ska inte ha små uppdrag här och där, och vi ska inte ha det så att vi inte vet hur länge det kommer att ta innan uppdragen kommer och så att det hela sedan ska beredas. Dessa olika processer kan ta väldigt lång tid.

Det här är en verklighet för många människor, och därför måste vi agera. Precis som nämndes handlar det inte om isolerade incidenter utan om kollektiv erfarenhet. Det är många människor i det här landet som varje dag vaknar, går till jobbet och utsätts för detta.

Låt mig komma med några exempel. När det gäller rasismen inom vården, som jag nämnde, gav jag ett enskilt exempel. I ett nytt utrop kräver över 1 000 läkare och läkarstudenter att vi ska agera och vidta åtgärder mot rasism inom vården. Vittnesmålen om rasismen inom svensk sjukvård är många och väldokumenterade; det vet vi. Patienterna far illa, och de dör

på grund av sin hudfärg. Läkare utsätts för rasism av både patienter och kollegor. Patienterna väljer bort läkare på grund av deras namn eller utseende. Detta står i uppropet, som publicerades på Expressens debattsida. Det spelar ingen roll om det handlar om patienter eller läkare.

Man utbildar sig. Man får höra att invandrare inte utbildar sig och att invandrare är lata, så man går och utbildar sig och blir läkare. Men inte ens då får man möjlighet att jobba som läkare utan att bli diskriminerad.

Patienter behöver vård, och det pratas om jämlik vård. Men inte ens då får man vård, utan man riskerar att dö – inte på grund av komplikationer till följd av sjukdomen utan på grund av människors fördomar mot en på grund av ens hudfärg.

Detta kan inte vara acceptabelt i ett demokratiskt samhälle. Vi kan inte vänta; vi måste agera nu. Vi måste ta till riktiga, verkliga åtgärder och handlingar – inte snygga ord och retorik som alla kan hålla med om. Vi kan alla säga att alla människor är lika mycket värda, och vi kan alla säga att vi är antirasister. Men det är inte det som gör skillnad, utan det som gör skillnad är vad vi faktiskt gör.

Det är därför vi står här och frågar den ansvariga ministern: Vad tänker den ansvariga ministern göra? Om hon inte vet vad hon ska göra har vi ett förslag om en kriskommission – inte bara en kommission utan en kriskommission – som ska arbeta snabbt och ta reda på omfattningen och förekomsten av institutionell rasism i offentlig verksamhet. Kriskommissionen ska också ta fram förslag på åtgärder för att människor som lever i det här landet ska leva här på lika villkor, oavsett hur man ser ut, oavsett om man är man eller kvinna, oavsett om man är muslim eller icke-muslim och oavsett om man är svart eller vit.

Det är detta man begär, och det tycker jag är rimligt att begära i ett demokratiskt samhälle som Sverige.

Vad avser ministern att göra för att bekämpa förekomsten av institutionell rasism i offentlig verksamhet? Avser ministern att ta det förslag som vi har lagt fram och se till att det finns en kommission som ska titta på inte bara sjukvården utan även polisen och rasprofilering inom skolan och på arbetsmarknaden? Det är väldigt viktigt att man gör detta samordnat, så att man vet hur det ser ut och lägger fram konkreta åtgärder.

Anf. 72 LORENA DELGADO VARAS (V):

Fru talman! Vi är generationer som har fått leva med detta. Mina föräldrar stod ut i förhoppning om att jag och mina systrar inte skulle få uppleva det. I dag är det våra barn som får leva under de rasistiska strukturerna.

Fler och fler städer segregeras utifrån vi och de. Det är vi som kallas för de etniska svenskarna, och det är de som är de rasifierade, sådana som jag och mina kamrater.

Segregationen dras som en knivskarp linje genom stadens gränser. Den går från en tunnelbanestation till en annan.

När det pratas om det här pratas det oftast inte om de strukturella hinder som finns i samhället. Det har blivit rätt lätt att peka på ansvaret för segregationen, och det ansvaret ska bäras av oss som bor ute i orterna. Det är vi som inte tar ansvar för vår ekonomiska utveckling, det är vi som inte tar ansvar för att välja rätt skola till våra barn, det är vi som inte tar ansvar för vår hälsa och det är vi som inte tar ansvar för språket, säger rasisterna.

Få gånger pratas det om avsaknaden av bostadspolitik, ett bra skol-system som mina kamrater pekar på, de osäkra anställningarna som erbjuds eller varför det är skillnad på vården som vi får, för det är skillnad. Det är skillnad på tillgängligheten, på vilka diagnoser som ställs, om det skrivs in i journalen att man har kulturell svimning eller inte och om patienten får fullvärdig information eller inte.

Rasistiska strukturer påverkar människors materiella villkor, trygghet, delaktighet, inflytande, mänskliga rättigheter och tillgång till makt.

Så kan vi inte ha det, så låt oss syna den rasistiska strukturen och riva upp den. Kriskommission nu, tack!

Anf. 73 TONY HADDOU (V):

Fru talman! Det är skickligt av statsrådet att inte svara på frågan om hon vill slå sönder anställningsskyddet, för det är ju en ytterst politisk fråga hur den här regeringen vill försäkra för landets löntagarkollektiv och därmed skapa splittring mellan oss. Det är ju i den splittringen som rasismen ökar i Sverige. Det är i den ojämlikheten rasismen ökar. I stället får vi svar som att synliggöra rasism, att myndigheter ska kroka arm och så vidare. Men vill man göra politik av detta och ta fram åtgärder? Gör då antirasismen till ett självklart politikområde!

Detta har varit till hälften ett sidouppdrag. Det är provocerande att när ni vill förstöra anställningsskyddet, vilket exempelvis polariserar människor, skapar splittring och skapar ännu mer rasism, får vi höra om fler sidouppdrag i stället för riktade åtgärder.

Vi tror på en stark och robust välfärdsstat, och det är det som vi i Vänsterpartiet eftersträvar. Där måste garanteras allas lika rätt till utbildning, till vård, till trygghet och till arbete. Då behövs en aktiv politik som skapar jämlikhet, inte som drar isär människor. Men det vi i stället ser är de djupa orättvisorna – ekonomiska, sociala och kraftfullt på arbetsmarknaden – som ni går fram med. Slutligen handlar det om uteblivna livschanser, och det kan vi inte acceptera.

Vi ser en splittring. Rasismen gör att människor marginaliseras, ställs utanför, exkluderas, får försämrade välfärd och inskränkta rättigheter och används som billig arbetskraft. Men inte ett enda svar kring detta fick vi här.

Anf. 74 DANIEL RIAZAT (V):

Fru talman! Vi kan titta på medellivslängden. Precis som min kollega Lorena Delgado Varas berättade kan den alltså skilja sig flera år bara några tunnelbanestationer längre bort. Beroende på om man bor i Vårby gård eller om man bor i Danderyd kan det skilja sig uppemot tio år i levnadslängd. Vad har det att göra med? Vad kan vi dra för slutsatser av att vi inom alla olika områden i vårt samhälle, såväl inom det offentliga som inom det privata, får sämre livsmöjligheter? Vad kan vi koppla det till att vi aldrig någonsin har hört talas om att en polis har blivit fälld för att ha behandlat ungdomar rasistiskt? Vad kan vi dra för slutsatser när tusentals människor skickar in anmälningar till såväl Diskrimineringsombudsmannen som Barnombudsmannen och andra institutioner i vårt samhälle, men det ändå inte händer någonting i praktiken? Då räcker det inte med sidouppdragen. Då räcker det inte att vi har en minister som står här och säger: Ja, det finns ett problem.

Vi har inte samma situation och villkor, och det har vi vetat under hela vårt liv i det här landet. Vad krävs det då för förändring? Varför vill regeringen inte gå med på att ha jämlikhetsdata för att visa på vilka diskrimineringar som sker mest i vårt samhälle? Varför vill inte regeringen gå med på det som Momodou Malcolm Jallow föreslår i interpellationen?

Regeringen kan inte bara prata om att man står upp mot rasismen. Den strukturella rasismen bär regeringen själv också ett ansvar för.

Anf. 75 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP):

Fru talman! Det har varit intressant att läsa den motion som interpellanten pekar på, inte minst det som man beskriver att kriskommissionen skulle göra: bland annat att ta vara på den omfattande akademiska kunskapen om diskrimineringsfrågor och arbetsmiljöfrågor, att lämna förslag på konkret och framsynt politik och att ha ett särskilt fokus på de sektorer som är ett direkt offentligt ansvar. Man vill också se över diskrimineringsärendena. Men det som föreslås i motionen är sådant som redan pågår. Jag är inte övertygad om att det blir färre utredningar eller färre dragningar i långbänk för att vi inrättar en struktur för detta.

Jag tycker att vi ska komma vidare med de uppdrag som är påbörjade. Jag menar att vi ska komma vidare med det uppdrag till Diskrimineringsombudsmannen som kan stärka möjligheten att förebygga och motverka diskriminering på arbetsplatser.

En sak som vi behöver ha klart för oss är att diskriminering inte är lagligt i Sverige i dag. Det vi behöver få till stånd är ett tryck bakom den lagstiftning som finns. Det är inte lagligt med etnisk profilering av ungdomar, så då måste vi komma åt varför lagen inte följs. Det är inte lagligt att neka någon vård på grund av etnisk tillhörighet, eller av någon annan diskrimineringsgrund för den delen, och det behöver vi komma vidare med.

Jag vill också samla den kunskap som finns. Jag tycker att det är oerhört viktigt att vi kommer vidare med diskrimineringsåtgärderna. Däremot är jag inte övertygad om att en kommission i den form som Vänsterpartiet föreslår skulle göra att arbetet går snabbare framåt.

Anf. 76 MOMODOU MALCOLM JALLOW (V):

Fru talman! Det är inte lagligt att diskriminera i Sverige, och det vet vi alla. Men diskriminerar man folk i Sverige? Ja, det vet vi alla.

Om vi har en lagstiftning som säger att man inte får diskrimineras men folk systematiskt missgynnas, vilket leder till att människor dör, då är det någonting som inte stämmer. Då är det någonting i lagstiftningen som inte räcker, som vi måste titta på och ändra. Det är ingenting som vi måste vänta på. När folk dör måste vi agera snabbt, för då är det akut. Det är därför vi står här, och det är därför vi inte vill vänta till efter valet. Vi vill inte vänta tio år, för vi vet inte hur många människor som riskerar livet när vi står här i dag på grund av att de ser ut som jag. Det är en verklighet. Precis som nämndes här har vi sett den här problematiken inom vården, inom polisen, inom skolan och på arbetsmarknaden.

Uppsala universitet tog fram en rapport på uppdrag av Länsstyrelsen Stockholm. Den visar att afrosvenskar har lägre lön än övrig svensk befolkning med samma utbildning. Dessutom är det nära tio gånger så vanligt att personer ur den övriga befolkningen uppnår chefspositioner än att afrosvenskar gör det. Studien visar också på stora skillnader mellan afro-

svenskar och övrig befolkning inom alla undersökta områden: arbetslöshet, bruttolön, disponibel inkomst, tillgång till låg- och högstatusyrken och möjlighet att göra karriär. Det här är en verklighet för många människor.

Det handlar om grundläggande mänskliga rättigheter, värderingar och principer som borde vara självklara i all offentlig verksamhet. Tyvärr är det inte så. I Sverige möts detta ofta av tystnadskultur, förnekelse och färgblindhet. Det måste vi ändra på.

År 2020 skrev flera medarbetare inom Sveriges Radio under ett protestupprop, vilket de straffades för. Detta måste ändras.

Anf. 77 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP):

Fru talman! Ja, Sverige ska vara fritt från rasism och hatbrott. Nej, den lagstiftning vi har i dag räcker inte. Vi har inte kommit i mål.

Det finns en tudelad utveckling i dagens Sverige. Å ena sidan visar undersökningar att stöd för öppenhet och inkludering har ökat över tid. Samtidigt vittnar så många om ett mer hästskt samhällsklimat där rasismen visar sig allt tydligare. Under det senaste året med coronapandemin har näthatet ökat lavinartat. Antisemitiska troper som vi inte har sett brett i samhället sedan andra världskriget sprider sig in i de rum som påstår sig vara icke-rasistiska.

Vi ser hur antisemitismen, antiziganismen, afrofofin, islamofobin och rasismen mot samer ökar. Vi ser en kraftigt ökad rasism mot asiater, framför allt östasiater, i dagens Sverige, Europa och världen.

Dessa socialt konstruerade föreställningar om olika gruppers inneboende egenskaper har ingen plats i vårt samhälle. Vi måste därför komma i mål, och vartenda ett av de uppdrag som är lagda till varenda myndighet måste hållas i, komma fram och omsättas i praktiken.

Om vi behöver ett paraply över dem när vi har kommit i mål återkommer jag gärna och diskuterar det. Men först vill jag ha det här på plats, för jag delar bilden av att det är bråttom, att människor dör och att vi behöver få detta snabbt i mål.

Rasism är ett gift i samhällskroppen, och regeringen kommer att fortsätta att arbeta mot rasism hela vägen.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 20 Svar på interpellation 2020/21:585 om definitionen av rasism i nationell plan

Anf. 78 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP):

Fru talman! Ludvig Aspling har frågat mig om jag anser att definitionen av och exempel på vad som innebär rasism i regeringens nationella plan är ändamålsenligt utformade samt om jag kommer att verka för att definitionen utvärderas och eventuellt förändras.

I den nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott, som beslutades i november 2016, anger regeringen att när den använder begreppet rasism i planen avses uppfattningar om att människor på grund av föreställningar om ras, nationellt, kulturellt eller etniskt ur-

sprung, religion, hudfärg eller annat liknande förhållande är väsensskilda från varandra och att de därmed kan eller bör behandlas på olika sätt.

Att betrakta kulturer som oföränderliga och oförenliga och individers kulturella tillhörighet som oföränderlig och nedärvd såväl som att anse att olika kulturer inte kan samexistera har kommit att bli uttryck för rasism i dag. Det kan ta sig uttryck i att såväl individer som grupper uppfattas som främmande eller oönskade i ett samhälle. Rasism kan leda till handlingar som hatbrott eller diskriminering.

Ett viktigt perspektiv är att det finns strukturell rasism. Regeringen använder i den nationella planen begreppet strukturell rasism i betydelsen att rasistiska handlingar inte alltid baseras på en individs politiska övertygelse utan kan ske omedvetet. Det innebär att rasism, i olika former, finns som en del av samhällets strukturer.

Det får till följd att människor får olika tillgång till rättigheter och möjligheter samt makt och inflytande på grund av andras medvetna eller omedvetna föreställning om en individs grupptillhörighet. Ett strukturellt perspektiv innebär också att individuella fall av diskriminering eller hatbrott inte ska ses som isolerade händelser utan ingår i ett större sammanhang.

Det finns olika former av rasism, till exempel afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi och rasism mot samer. Rasism tar sig också andra uttryck.

Regeringen använder i planen dessa begrepp i betydelsen ideologier, uppfattningar eller värderingar som ger uttryck för fientlighet mot afrosvenskar, judar, romer, muslimer eller samer. Planen omfattar alla former av rasism, det vill säga inte endast de former som uttryckligen nämns.

Definitioner av begrepp som rasism är föremål för ständig utveckling och diskussion.

Jag anser att den definition som regeringen anger i den nationella planen mot rasism är ändamålsenligt utformad för planens genomförande. Jag planerar inte i nuläget att verka för att definitionen utvärderas och eventuellt förändras.

Anf. 79 LUDVIG ASPLING (SD):

Fru talman! Till att börja med vill jag säga att jag verkligen önskar att regeringen tog den här frågan på allvar och att man hade en verklig ambition om att identifiera och motverka rasism och diskriminering. Men läser man dokumentet som heter *Samlat grepp mot rasism och hatbrott – Nationell plan mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott* framgår det med all önskvärd tydlighet att så inte är fallet.

Den här frågan är först och främst viktig ur ett ideologiskt perspektiv. Ingen människa kan rå för hur hon ser ut eller att hon pratar med en lite ovanlig dialekt, och att behandla människor sämre på grund av sådana egenskaper är givetvis en allvarlig orättvisa.

För mig finns det också en lite personlig dimension. Jag har tre icke-vita barn, och i den mån Sverige blir mer rasistiskt kommer det i det långa loppet även att påverka mig.

Problemet med hur regeringen hanterar den här frågan ligger dock i att man definierar begreppet rasism alldeles för brett, vilket leder till att rasismen finns överallt hela tiden. Det gör att arbetet blir dels stötande för

personer som helt utan grund anklagas för att vara rasister, dels helt verkningsslöst vad gäller att faktiskt åtgärda denna typ av problem.

Jag ska därför ta några konkreta exempel ur planen och ställa några enkla frågor. Jag hoppas att statsrådet gör ett ärligt försök att svara.

Kapitel två i planen heter Rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott i dagens Sverige. Det ska ge en lägesbild av hur allvarligt problemet är, bland annat genom att se på så kallade attitydundersökningar. Jag läser innantill: ”Ett sätt att få en indikation på hur utbredda olika attityder är i samhället och hur de utvecklas över tid är attitydundersökningar. Det är viktigt att synliggöra rasistiska och fientliga attityder.”

Ett exempel på sådana attityder hittar man på sidan 27. Där står att år 2015 låg andelen som ansåg att det var ett bra förslag att ta emot färre flyktingar på 40 procent. Den gruppen hade för övrigt ökat till 52 procent vid senaste undersökningstillfället.

Här måste man fråga sig två saker. Är det rimligt att påstå att alla som vill ta emot färre asylsökande är rasister? Jag företräder ett parti som har omkring 1 miljon väljare i dag. Vi vill ta emot färre asylsökande på grund av att det innebär en enorm finansiell och kulturell belastning. Men det har inget med personernas utseende eller fysiska egenskaper att göra.

Nästa fråga man måste ställa sig är om den här regeln gäller alla. I januari 2020 uttalade sig statsminister Stefan Löfven så här i tidningen Dagens Nyheter i en intervju angående just asylmottagandet: ”Vi ska visa att antalet asylsökande blir färre – rejält många färre.”

Frågan man då måste ställa är denna: Hur påverkas regeringens trovärdighet i den här frågan av att statsministern enligt regeringens egen definition av rasism själv är en rasist?

Anf. 80 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP):

Fru talman! Jag tror att interpellanten bör ställa frågor till statsministern till statsministern själv.

När det däremot gäller hur definitionen av rasism är formulerad är det precis som interpellanten noterar så att den sträcker sig förbi hudfärg och brytning därför att det finns en uppfattning i samhället att kulturella egenskaper är oföränderliga och därmed obrytbara, vilket diskriminerar och till exempel innebär att kvinnor som väljer att bära slöja blir attackerade, får slöjan avriven och blir spottade på. Det innebär att judiska barn som inte nödvändigtvis ser ut på något annat sätt fortfarande blir utsatta för rasistiska hatbrott i skolan. Det innebär att samer möter rasism varje dag i sin verklighet. Det innebär också att vi nu ser en ökande rasism mot personer med ursprung i Östasien, till exempel.

Jag har lite svårt att förstå varför Ludvig Aspling, om han nu är ute efter att visa att han representerar ett antirasistiskt parti, i definitionen vill bortse från yttringar av afrofobi, antiziganism, antisemitism, rasism mot romer och rasism mot samer. Det är inte så att vi har skrivit in att attityder är en ensambärande faktor kring flyktingmottagandet, utan jag har precis läst upp hela den definition som finns.

Däremot kan man konstatera att den diskurs som bland annat interpellantens parti hela tiden driver när man pratar om kulturella belastningar, när man pratar om en religion som förskräcklig och när man hela tiden målar ut grupper på grund av deras kultur, på grund av deras bakgrund och på grund av deras etnicitet skapar en ökande rasism i samhället. Dessa

samband är väldigt tydliga, och jag har svårt att tro att Ludvig Aspling kommer att stå i denna kammare och förneka dem.

Anf. 81 LUDVIG ASPLING (SD):

Fru talman! Det är kanske inte mitt jobb att upplysa statsrådet om hur Regeringskansliet är organiserat. Man kan inte ställa interpellationer till statsministern. Om man gör det skickar han hit ett av sina statsråd, och det är därför statsrådet är här. Man kan inte slingra sig genom att säga att man inte kan svara för det som statsministern säger. Det är rent trams, men okej. Regeln är alltså sådan att om en vanlig människa säger att han vill att vi ska ta emot färre asylsökande är han rasist, men om statsministern säger exakt samma sak är statsministern inte det. Alla är jämlika, men vissa är lite mer jämlika än andra, som man brukar säga.

Vi går vidare. Ytterligare en attitydundersökning som regeringen pekar ut som ett tecken på rasism är Mångfaldsbarometern från 2016. Jag läser i den att en av de större förändringar som framkommer i studien är att andelen tillfrågade som tycker att nyanlända ska ha samma sociala rättigheter som personer födda i Sverige har minskat från 77 procent till 55 procent. Sociala rättigheter syftar här på tillgång till de olika välfärdssystemen.

Det kan vara intressant att kika lite i propositionen 2016/17:154 *Begränsningar i föräldrapenningen för föräldrar som kommer till Sverige med barn*. I den föreslår regeringen bland annat att om en person bosätter sig i Sverige med barn efter att barnet har fyllt två år ska föräldrapenning lämnas under högst 100 dagar sammanlagt för föräldrarna, alltså betydligt lägre än för andra föräldrar, alltså en tydlig begränsning av nyanländas sociala rättigheter. Vilken brutal rasist är det då som har hittat på detta? Jo, propositionen beställdes av Annika Strandhäll, tidigare statsråd för Socialdemokraterna. Propositionen fick dessutom stöd av hela Miljöpartiets riksdagsgrupp och de miljöpartistiska statsråden.

En uppenbar fråga här blir: Om det nu är så att personer som tycker att sociala rättigheter för nyanlända ska begränsas är rasister, vilket planen slår fast, och om regeringen sedan lägger fram ett förslag som syftar just till att begränsa de sociala rättigheterna för nyanlända, innebär då inte detta att regeringen enligt sin egen definition är en rasistisk regering? Jo, det gör det.

Ett uppenbart motargument från statsrådet är naturligtvis att miljöpartistiska statsråd eller riksdagsledamöter inte läser möteshandlingar och inte har någon aning om vad de röstar för eller emot och att det är därför man hamnar i denna situation. Men som vi fastslog i det förra inlägget är regeln om vem som är rasist och vem som inte är det uppenbarligen väldigt elastisk. Statsråden har själva möjlighet att göra sådana uttalanden, men om vanliga människor säger exakt samma sak är de rasister.

Statsrådet måste någonstans förstå att hon genom att bete sig på detta sätt drar ett löjes skimmer över regeringens arbete på detta område, och det tycker jag är synd. Jag tycker att det är tråkigt att Miljöpartiet aldrig kan ta något på allvar.

Anf. 82 Statsrådet MÅRTA STENEVI (MP):

Fru talman! Jag tänker nöja mig med att jag tycker att det är otroligt sorgligt att vi står i denna kammare under förespeglningen att vi ska diskutera rasism och definitionen av rasism och att interpellanten i stället ägnar

sin värdefulla tid här åt att försöka förminska och förlöjliga de faktiska upplevelser som beskrivs i planen, de åtgärder som krävs och de handlingsplaner som vi behöver få fram för att minska rasismen. Han vill avgränsa innehållet till att handla om hur personer ser ut och låter.

Jag undrar hur interpellanten, genom att föra fram och önska den definitionen och diskutera att detta borde vara den rätta diskussionen därför att vi annars inte tar frågan på allvar, tänker sig att han ska ta på allvar alla de berättelser som vi bara för en liten stund sedan hörde i denna kammare och hur vi ska möta den rasism som finns i olika delar av vårt samhälle därför att det finns en strukturell rasism som är baserad på kultur och på etnisk bakgrund – alla parametrar, inte enbart de enstaka parametrar som interpellanten nu lyfte fram – och varför han i hela fridens namn inte i stället vill diskutera hur vi kan komma till rätta med den uppenbara strukturella rasism som förekommer i Sverige och som drabbar på långt fler diskrimineringsgrunder än enbart hudfärg och brytning.

Anf. 83 LUDVIG ASPLING (SD):

Fru talman! Jag har satt mig in i detta i alla fall ytligt, och jag kan säga att det inte finns någon trovärdig undersökning som visar att strukturell rasism finns på riktigt. Det är en fiktion som man har uppfunnit för att bortförklara misslyckanden inom migrationspolitiken generellt. Interpellationen handlar dock inte om detta, utan interpellationen handlar om det som står i frågan. Jag önskar att statsrådet kunde försöka hålla sig till ämnet.

En sista sak som jag skulle vilja anmärka på vad gäller planens definition av rasism är det som står på sidan 11: ”att anse att olika kulturer inte kan samexistera, har kommit att bli uttryck för rasism i dag”.

Först och främst är det inkorrekt att beskriva kritik av kulturer som ett uttryck för rasism. Rasism syftar på fysiska egenskaper som människor har, medan kulturer syftar på värderingar, normer och livsmönster som människor har. En stor skillnad är att de ena är föränderliga medan de andra inte är föränderliga.

I vanlig ordning vad gäller dokument från Miljöpartiet är det ganska slarvigt skrivet. Påståendet kan vara sant eller falskt beroende på hur det tolkas. Det finns naturligtvis kulturer som både kan och inte kan samexistera.

Låt mig ta ett enkelt exempel. Islamiska staten har en egen distinkt kultur som finns på flera platser i Sverige. En grundpelare för denna kultur går ut på att Gud har skrivit en bok med perfekta regler som omfattar precis allt, både privat och i samhället. Ytterligare en grundpelare är att den som tror på Gud ska upprätta en stat som är baserad på dessa regler och som ska ersätta demokratin. Personen ska också använda alla tillgängliga medel, inklusive urskillningslöst våld, för att nå detta mål.

För mig är det ganska uppenbart att denna kultur inte är förenlig med den kultur som vi i Sverige lever i – det demokratiska samhället – eftersom själva syftet är att förstöra detta samhälle. Jag skulle vilja höra vad statsrådet säger här. Är den kultur som kommer till uttryck i till exempel Islamiska staten förenlig med det demokratiska samhället i Sverige?

Anf. 84 Statsrådet MÅRTA STENEVI (MP):

Fru talman! Det är väldigt enkelt att svara på det. Jag ska först bara påpeka att det inte är Miljöpartiets dokument utan regeringens. Det kan vara bra att notera, eftersom interpellanten brukar vara noga med den typen av detaljer.

Nej, det som Islamiska staten ger uttryck för är inte förenligt med den lagstiftning som vi har i Sverige och med den värdegrund som vi har i Sverige.

Islam är däremot en religion som tar sig uttryck på väldigt många olika sätt. Det finns ett stort antal muslimer i Sverige i dag som lever fullständigt i linje med våra lagar och med våra värderingar och ändå utövar sin religion.

När man däremot börjar uttrycka sig som att muslimer är på ett visst sätt, eller när muslimer blir attackerade på öppen gata därför att vi har politiska företrädare i vårt samhälle som eldar under bilden av att en religion inte är föränderlig och att människor som lever i en kultur eller i en religion inte skulle kunna samexistera med oss andra, är det väldigt fel. Detta är ett stort problem i dag, och det är ett stort problem med Sverigedemokraterna.

Jag tycker att detta är en viktig fråga. Någonstans hade det varit fint om jag trodde att Ludvig Aspling faktiskt brann för att vara med oss i kampen mot rasismen och i kampen mot diskrimineringen varje dag. Jag skulle uppmuntra det, och jag skulle uppmuntra det ännu mer om det innebar att han till exempel verkade för att revidera sitt eget partis rasistiska program eller uppmunade sitt partis ledande företrädare att sluta hetsa mot invandrare för att de har en annan religion eller en annan kultur än majoritetssamhället. Om vi skulle se en sådan förändring välkomnar jag det. Jag ser inte det hända. Och regeringens linje är klar och tydlig: Vi kommer inte att backa en millimeter i kampen mot rasismen. Det innebär också ett avståndstagande från den typen av uttalanden.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 21 Bordläggning och beslut om förkortad motionstid

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Propositioner

2020/21:158 Skärpt kontroll över explosiva varor

2020/21:161 Löneutmätning och digitala ansökningar i utsökningsförfarandet

2020/21:163 Förebyggande av våld i nära relationer

2020/21:165 Utvidgade möjligheter att utreda förlisningen av passagerarfartyget Estonia

2020/21:166 Extra ändringsbudget för 2021 – Förlängda ersättningar på sjukförsäkringsområdet, stöd till företag, kultur och idrott samt andra åtgärder med anledning av coronaviruset

2020/21:168 Undantag från sekretess för beslut om stöd vid korttidsarbete

2020/21:170 Barn som bevittnar brott

Kammaren biföll regeringens förslag att motionstiden för prop. 2020/21:166 skulle förkortas till sex dagar.

Motioner

med anledning av prop. 2020/21:97 Slopad nedsättning av energiskatt på bränslen i vissa sektorer

2020/21:3900 av Eric Westroth m.fl. (SD)

2020/21:3912 av Niklas Wykman m.fl. (M)

med anledning av prop. 2020/21:110 Ytterligare förstärkt nedsättning av arbetsgivaravgifter för personer som arbetar med forskning eller utveckling

2020/21:3903 av Julia Kronlid m.fl. (SD)

2020/21:3906 av Ida Gabrielsson m.fl. (V)

med anledning av prop. 2020/21:112 En heltäckande tobaksbeskattning – för ökad tydlighet och enhetlighet

2020/21: 3915 av Hampus Hagman m.fl. (KD)

med anledning av prop. 2020/21:113 Utökad befrielse från energiskatt för egenproducerad el

2020/21:3901 av Eric Westroth m.fl. (SD)

med anledning av prop. 2020/21:118 Tillfällig nedsättning av arbetsgivaravgifter för upp till två anställda

2020/21:3905 av Ida Gabrielsson m.fl. (V)

med anledning av prop. 2020/21:119 En ny fastighetsmäklarlag – förstärkt tillsyn över fastighetsmäklarbranschen

2020/21:3898 av Mikael Eskilander m.fl. (SD)

med anledning av prop. 2020/21:120 Ökad säkerhet för vissa identitets- och uppehållshandlingar – anpassning av svensk rätt till en ny EU-förordning

2020/21:3894 av Jonas Andersson i Skellefteå och Jennie Åfeldt (båda SD)

med anledning av prop. 2020/21:123 Undantag för deltidbrandmän vid beräkning av arbetslöshetsersättning

2020/21:3913 av Mats Green m.fl. (M)

med anledning av prop. 2020/21:124 Transportstyrelsens olycksdatabas

2020/21:3882 av Thomas Morell m.fl. (SD)

med anledning av prop. 2020/21:125 Stärkt skydd för geografiska beteckningar och tydligare regler vid registrering av varumärken och företagsnamn i ond tro

2020/21:3899 av Lars Hjalmered m.fl. (M)
2020/21:3916 av Camilla Brodin m.fl. (KD)

med anledning av prop. 2020/21:134 Förbud mot otillbörliga handelsmetoder vid köp av jordbruks- och livsmedelsprodukter

2020/21:3908 av Elin Segerlind m.fl. (V)
2020/21:3911 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M)
2020/21:3914 av Martin Kinnunen m.fl. (SD)
2020/21:3917 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD)

med anledning av prop. 2020/21:136 Möjlighet för regeringen att tillfälligt frångå huvudregeln för fördelning av platser vid urval till högskolan vid extraordinära händelser i fredstid

2020/21:3884 av Ilona Szatmari Waldau m.fl. (V)

med anledning av skr. 2020/21:103 Kommittéberättelse – kommittéernas verksamhet under 2020

2020/21:3895 av Matheus Enholm m.fl. (SD)

med anledning av skr. 2020/21:106 Verksamheten inom Europarådets ministerkommitté under andra halvåret 2019 och helåret 2020

2020/21:3918 av Markus Wiechel m.fl. (SD)

med anledning av skr. 2020/21:108 Riksrevisionens rapport om Polismyndighetens arbete i utsatta områden

2020/21:3883 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V)
2020/21:3887 av Johan Hedin och Helena Vilhelmsson (båda C)
2020/21:3889 av Johan Pehrson m.fl. (L)
2020/21:3891 av Adam Marttinen m.fl. (SD)
2020/21:3892 av Andreas Carlson m.fl. (KD)

med anledning av skr. 2020/21:116 Riksrevisionens rapport om granskningsnämndens granskning av public service

2020/21:3904 av Aron Emilsson m.fl. (SD)

Finansutskottets betänkande

2020/21:FiU46 Ändringar i statens budget för 2021 – Stöd till äldreomsorgen med anledning av coronaviruset

§ 22 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 26 mars

2020/21:602 Återstart för de minsta företagen efter pandemin

av *Alexander Christiansson* (SD)

till näringsminister *Ibrahim Baylan* (S)

2020/21:603 Förslaget om nya förmånsregler för tjänstebilar

av *Thomas Morell* (SD)

till finansminister Magdalena Andersson (S)

2020/21:604 Småföretagens deltagande i offentliga upphandlingar

av *Alexander Christiansson* (SD)

till statsrådet Lena Micko (S)

den 30 mars

2020/21:605 Ett polariserande debattklimat

av *Markus Wiechel* (SD)

till kultur- och demokratiminister Amanda Lind (MP)

2020/21:606 Barndomsgaranti

av *Mikael Eskilandersson* (SD)

till statsrådet Märta Stenevi (MP)

2020/21:607 Åtgärder för regelförenkling

av *Tobias Andersson* (SD)

till näringsminister Ibrahim Baylan (S)

2020/21:608 Den framtida a-kassan

av *Lars Beckman* (M)

till arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S)

2020/21:609 Kommunala lantmäterimyndigheter

av *Lars Beckman* (M)

till statsrådet Märta Stenevi (MP)

2020/21:610 Svensk lag och Encrochat

av *Arin Karapet* (M)

till statsrådet Mikael Damberg (S)

2020/21:611 Handläggning och utbetalning av permitteringsersättningar

av *Arin Karapet* (M)

till näringsminister Ibrahim Baylan (S)

den 31 mars

2020/21:612 Coronafonden

av *Tobias Andersson* (SD)

till statsrådet Hans Dahlgren (S)

2020/21:613 Marknadshyror

av *Amineh Kakabaveh* (-)

till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2020/21:614 Den nationella planen för transportinfrastruktur

av *Jens Holm* (V)

till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)

2020/21:615 EU:s återhämtningsmedel och nya klimatinsatser

av *Jens Holm* (V)

till miljö- och klimatminister Per Bolund (MP)

2020/21:616 Sommarens revision av kärnkraften

av *Lars Hjulmered* (M)

till statsrådet Anders Ygeman (S)

Prot. 2020/21:102

6 april

Prot. 2020/21:102
6 april

2020/21:617 Konsumenters ansvar för arbetsmiljön vid delad entreprenad

av *Lars Beckman* (M)

till arbetsmarknadsminister *Eva Nordmark* (S)

den 1 april

2020/21:618 Vägunderhållet i Värmland

av *Marléne Lund Kopparklint* (M)

till infrastrukturminister *Tomas Eneroth* (S)

2020/21:619 Bristerna i det värmländska vägnätet

av *Pål Jonson* (M)

till infrastrukturminister *Tomas Eneroth* (S)

§ 23 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 26 mars

2020/21:2343 Fängslandet av kurdiska ledare i Turkiet

av *Sara Gille* (SD)

till utrikesminister *Ann Linde* (S)

2020/21:2344 Övergången till standardtid

av *Jimmy Ståhl* (SD)

till infrastrukturminister *Tomas Eneroth* (S)

2020/21:2345 Beviskraven kring utreseförbud

av *Sara Gille* (SD)

till justitie- och migrationsminister *Morgan Johansson* (S)

2020/21:2346 Temaparker och begränsningsförelösa

av *Gudrun Brunegård* (KD)

till socialminister *Lena Hallengren* (S)

2020/21:2347 En återstart av möjligheten till träning för unga vuxna

av *Ann-Sofie Lifvenhage* (M)

till kultur- och demokratiminister *Amanda Lind* (MP)

2020/21:2348 Försäljningen av Metria

av *Lars Beckman* (M)

till näringsminister *Ibrahim Baylan* (S)

2020/21:2349 Ett förbud mot omvändelseterapi

av *Arman Teimouri* (L)

till justitie- och migrationsminister *Morgan Johansson* (S)

2020/21:2350 Arbetsmiljöansvar vid hemarbete

av *Malin Danielsson* (L)

till arbetsmarknadsminister *Eva Nordmark* (S)

2020/21:2351 Stärkta rättigheter för barn vid nationella adoptioner

av *Arman Teimouri* (L)

till socialminister *Lena Hallengren* (S)

2020/21:2352 Kinas bojkott av svenska företag

av *Björn Söder* (SD)

till statsrådet *Anna Hallberg* (S)

2020/21:2353 Åtgärder mot återfallsförbrytare

av *Björn Söder* (SD)

till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2020/21:2354 Antalet besökare vid religiösa sammankomster

av *Mikael Oscarsson* (KD)

till socialminister Lena Hallengren (S)

2020/21:2355 Kinas inflytande över företag verksamma i Sverige

av *Markus Wiechel* (SD)

till statsrådet Mikael Damberg (S)

2020/21:2356 Niqab-, burka- och slöjförbud i förskola, grundskola och gymnasieskola

av *Sara Gille* (SD)

till utbildningsminister Anna Ekström (S)

2020/21:2357 Det globala arbetet med vacciner

av *Hans Wallmark* (M)

till statsrådet Per Olsson Fridh (MP)

2020/21:2358 Import av varor som producerats genom slavarbete

av *Markus Wiechel* (SD)

till statsrådet Anna Hallberg (S)

2020/21:2359 Värnandet av de småskaliga vattenkraftverken

av *Sten Bergheden* (M)

till miljö- och klimatminister Per Bolund (MP)

2020/21:2360 Tillgången till ryskt och kinesiskt vaccin mot covid-19

av *Mats Nordberg* (SD)

till utrikesminister Ann Linde (S)

den 29 mars

2020/21:2361 Officiell ursäkt till dem som drabbades vid Vipeholmsanstalten

av *Bengt Eliasson* (L)

till socialminister Lena Hallengren (S)

den 30 mars

2020/21:2362 Fast läkarkontakt

av *Johan Hultberg* (M)

till socialminister Lena Hallengren (S)

2020/21:2363 Lägesrapport om de samiska språken

av *Cassandra Sundin* (SD)

till kultur- och demokratiminister Amanda Lind (MP)

2020/21:2364 Småskalig vattenkraft

av *Mikael Eskilandersson* (SD)

till miljö- och klimatminister Per Bolund (MP)

2020/21:2365 Klimattoppmöte

av *Björn Söder* (SD)

till miljö- och klimatminister Per Bolund (MP)

2020/21:2366 Regeringens tidsplan för vaccinering

av *Camilla Waltersson Grönvall* (M)

till socialminister Lena Hallengren (S)

2020/21:2367 Förutsättningarna för friluftsliv under pandemin
av *Jessica Rosencrantz* (M)
till socialminister *Lena Hallengren* (S)

den 31 mars

2020/21:2368 Hemlig dataavläsning

av *Johan Pehrson* (L)

till justitie- och migrationsminister *Morgan Johansson* (S)

2020/21:2369 Turkiets utträde ur Istanbulkonventionen

av *Boriana Åberg* (M)

till utrikesminister *Ann Linde* (S)

2020/21:2370 Neutralitet och opartiskhet hos public service

av *Boriana Åberg* (M)

till kultur- och demokratiminister *Amanda Lind* (MP)

2020/21:2371 En kartläggning av de näringspolitiska insatserna

av *Tobias Andersson* (SD)

till näringsminister *Ibrahim Baylan* (S)

2020/21:2372 Turkiets tillbakadragande från Istanbulkonventionen

av *Amineh Kakabaveh* (-)

till utrikesminister *Ann Linde* (S)

2020/21:2373 Försäkringskassans roll gällande undantag

av *Elisabeth Björnsdotter Rahm* (M)

till statsrådet *Ardalan Shekarabi* (S)

2020/21:2374 Försäkringskassans styrning och ledning

av *Elisabeth Björnsdotter Rahm* (M)

till statsrådet *Ardalan Shekarabi* (S)

2020/21:2375 Komplettering om aktivitetsbegränsning

av *Elisabeth Björnsdotter Rahm* (M)

till statsrådet *Ardalan Shekarabi* (S)

2020/21:2376 Försäkringskassans kommunikation

av *Elisabeth Björnsdotter Rahm* (M)

till statsrådet *Ardalan Shekarabi* (S)

2020/21:2377 Försäkringskassans utredningsskyldighet

av *Maria Malmer Stenergard* (M)

till statsrådet *Ardalan Shekarabi* (S)

2020/21:2378 Brister i Försäkringskassans underlag

av *Elisabeth Björnsdotter Rahm* (M)

till statsrådet *Ardalan Shekarabi* (S)

2020/21:2379 Kommissionens förslag om lönetransparens

av *Ludvig Aspling* (SD)

till statsrådet *Märta Stenevi* (MP)

2020/21:2380 Säkrare processer kring skuldärenden

av *Angelica Lundberg* (SD)

till finansminister *Magdalena Andersson* (S)

2020/21:2381 Aktiv dödshjälp

av *Helena Antoni* (M)

till socialminister *Lena Hallengren* (S)

2020/21:2382 Ökad samhällskunskapsutbildning om partihistoria

av *Björn Söder* (SD)

till utbildningsminister Anna Ekström (S)

2020/21:2383 Beskrivningen av kommunismen

av *Niklas Wykman* (M)

till kultur- och demokratiminister Amanda Lind (MP)

2020/21:2384 Näringsförbud för att begränsa häleriverksamhet

av *Tobias Andersson* (SD)

till statsrådet Mikael Damberg (S)

2020/21:2385 En kommission om Sveriges agerande gentemot kommunistdiktaturerna

av *Boriana Åberg* (M)

till statsminister Stefan Löfven (S)

2020/21:2386 Attacker mot kristna

av *Björn Söder* (SD)

till utrikesminister Ann Linde (S)

2020/21:2387 Markering mot kvinnofientliga regimer

av *Björn Söder* (SD)

till utrikesminister Ann Linde (S)

2020/21:2388 Hemresesamtal och fokus på utvandring

av *Björn Söder* (SD)

till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2020/21:2389 Förtroendet för Arbetsmiljöverket

av *Ciczie Weidby* (V)

till arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S)

2020/21:2390 En jämlik vård

av *Karin Rågsjö* (V)

till socialminister Lena Hallengren (S)

2020/21:2391 Utrivning av dammar

av *Mikael Dahlqvist* (S)

till miljö- och klimatminister Per Bolund (MP)

2020/21:2392 Förutsättningar för att fullfölja framtidsfullmakt

av *Hans Hoff* (S)

till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2020/21:2393 Försäkringskassans utredningar i ärenden där läkarintyg saknas

av *Elisabeth Björnsdotter Rahm* (M)

till statsrådet Ardalan Shekarabi (S)

2020/21:2394 Försäkringskassans utredningsskyldighet

av *Elisabeth Björnsdotter Rahm* (M)

till statsrådet Ardalan Shekarabi (S)

2020/21:2395 Företagshälsovårdens kompetensförsörjning av läkare

av *Saila Quicklund* (M)

till arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S)

2020/21:2396 Företagshälsovården

av *Saila Quicklund* (M)

till arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S)

Prot. 2020/21:102

6 april

- 2020/21:2397 Ansvar för utbyggnad av elektrifiering**
av *Marléne Lund Kopparklint* (M)
till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)
- 2020/21:2398 Säkerheten vid svenska vindkraftsverk**
av *Mattias Bäckström Johansson* (SD)
till statsrådet Anders Ygeman (S)
- 2020/21:2399 Utökat kontaktförbud för dömda brottslingar som förgripit sig på barn**
av *Marléne Lund Kopparklint* (M)
till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)
- 2020/21:2400 Säkerheten för svensk vindkraft**
av *Mattias Bäckström Johansson* (SD)
till arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S)
- 2020/21:2401 Tillgången på elkraft vid framtida elektrifiering av transporter**
av *Pål Jonson* (M)
till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)
- 2020/21:2402 Förslag om undersökningsplikt**
av *Sofia Westergren* (M)
till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)
- 2020/21:2403 Tillväxtverket och korttidsstödet**
av *Tobias Andersson* (SD)
till näringsminister Ibrahim Baylan (S)
- 2020/21:2404 Stöd till svensk plastindustri**
av *Markus Wiechel* (SD)
till miljö- och klimatminister Per Bolund (MP)
- 2020/21:2405 Förvaringsstraff för samhällsfarliga brottslingar**
av *Johan Forssell* (M)
till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)
- 2020/21:2406 Utvärderingen av det förstärkta folkinitiativet**
av *Fredrik Lindahl* (SD)
till kultur- och demokratiminister Amanda Lind (MP)
- 2020/21:2407 Möjlighet till förlängd markering i belastningsregistret för sexualbrottslingar**
av *Marléne Lund Kopparklint* (M)
till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)
- 2020/21:2408 Postservicen på landsbygden**
av *Mikael Larsson* (C)
till statsrådet Anders Ygeman (S)
- 2020/21:2409 Anställning av dömda sexualbrottslingar inom yrken som innefattar barn**
av *Marléne Lund Kopparklint* (M)
till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

den 1 april

- 2020/21:2410 Ändringar rörande platspåskatten**
av *Mats Nordberg* (SD)
till finansminister Magdalena Andersson (S)

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 31 mars

2020/21:2168 Förbättrad konsekvensanalys av de finansiella effekterna av Sveriges migrationspolitik

av *Charlotte Quensel* (SD)

till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2020/21:2183 Slutförvaring av kärnavfall

av *Lotta Olsson* (M)

till miljö- och klimatminister Per Bolund (MP)

2020/21:2283 Klassificeringen i EU:s utsläppshandelssystem

av *Lars Hjälmered* (M)

till miljö- och klimatminister Per Bolund (MP)

2020/21:2249 Konkreta åtgärder i Sveriges del av EU:s återhämtningspaket

av *Hampus Hagman* (KD)

till finansminister Magdalena Andersson (S)

2020/21:2250 Länsstyrelsernas arbete med näringslivet

av *Ann-Charlotte Hammar Johnsson* (M)

till näringsminister Ibrahim Baylan (S)

2020/21:2252 Länsstyrelserna och näringslivet

av *Ann-Charlotte Hammar Johnsson* (M)

till statsrådet Lena Micko (S)

2020/21:2192 Ett förbud mot antidemokratiska donationer

av *Markus Wiechel* (SD)

till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2020/21:2233 Donationer till moskéer

av *Björn Söder* (SD)

till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2020/21:2333 Utländsk finansiering av islamistiska organisationer i Sverige

av *Marléne Lund Kopparklint* (M)

till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2020/21:2253 Skatt på produkter hög elförbrukning

av *Hampus Hagman* (KD)

till finansminister Magdalena Andersson (S)

2020/21:2278 Kommunal skatteplanering

av *Ulla Andersson* (V)

till finansminister Magdalena Andersson (S)

2020/21:2251 Ungas fysiska och psykiska ohälsa i pandemin

av *Ulrika Jörgensen* (M)

till socialminister Lena Hallengren (S)

2020/21:2277 Ansvaret för ökade samhällsklyftor

av *Dennis Dioukarev* (SD)

till finansminister Magdalena Andersson (S)

2020/21:2254 Tobaksfri skoltid

av *Sofia Westergren* (M)

till utbildningsminister Anna Ekström (S)

2020/21:2279 Fördelning av kostnaderna för sjö- och flygräddning
av *Mikael Larsson* (C)
till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)

2020/21:2255 Klassningen av entreprenadberg som avfall
av *Camilla Brodin* (KD)
till miljö- och klimatminister Per Bolund (MP)

2020/21:2256 Aktivitetsersättning för personer med funktionsnedsättning
av *Saila Quicklund* (M)
till statsrådet Ardalan Shekarabi (S)

2020/21:2261 Export av klimatbonusbilar
av *Boriana Åberg* (M)
till miljö- och klimatminister Per Bolund (MP)

2020/21:2270 Barns och ungas idrottande
av *Ulrika Jörgensen* (M)
till kultur- och demokratiminister Amanda Lind (MP)

2020/21:2264 Lönekostnader för svenska företag
av *Markus Wiechel* (SD)
till finansminister Magdalena Andersson (S)

2020/21:2257 En avkriminalisering av för sent inlämnade årsredovisningar
av *Tobias Andersson* (SD)
till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2020/21:2259 Starta eget-bidrag till yrkesverksamma
av *Tobias Andersson* (SD)
till näringsminister Ibrahim Baylan (S)

2020/21:2266 Gui Minhai och Dawit Isaak
av *Hans Wallmark* (M)
till utrikesminister Ann Linde (S)

2020/21:2260 Krisstöd till företag
av *Edward Riedl* (M)
till finansminister Magdalena Andersson (S)

2020/21:2265 Lager för civil krishantering
av *Alexandra Anstrell* (M)
till statsrådet Mikael Damberg (S)

2020/21:2262 Förordningen om behörigheter för sjömän
av *Jimmy Ståhl* (SD)
till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)

2020/21:2263 Reglerna för omställningsstöd
av *Boriana Åberg* (M)
till finansminister Magdalena Andersson (S)

2020/21:2272 Munskydd i skolan
av *Markus Wiechel* (SD)
till utbildningsminister Anna Ekström (S)

2020/21:2267 En jämlik stomivård
av *Ulrika Jörgensen* (M)
till socialminister Lena Hallengren (S)

2020/21:2276 Skydd mot cyberangrepp för samhällsviktiga företag
av *Pål Jonson* (M)
till statsrådet Mikael Damberg (S)

2020/21:2271 Distansstudierav *Markus Wiechel* (SD)

till utbildningsminister Anna Ekström (S)

2020/21:2268 Datumet för byte till sommardäckav *Lars Beckman* (M)

till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)

2020/21:2258 En utredning om carry-back inom bolagsskattesystemetav *Tobias Andersson* (SD)

till finansminister Magdalena Andersson (S)

2020/21:2308 Framtidens järnvägsunderhållav *Maria Stockhaus* (M)

till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)

2020/21:2294 Brist på vaccin mot covid-19av *Ann-Christine From Utterstedt* (SD)

till socialminister Lena Hallengren (S)

2020/21:2304 Konsumentverket och tobaksförsäljningav *Lars Beckman* (M)

till statsrådet Lena Micko (S)

2020/21:2282 Säkrandet av bevis i molntjänsterav *Björn Söder* (SD)

till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2020/21:2306 Konsekvenser av försenade utbetalningarav *Magnus Persson* (SD)

till näringsminister Ibrahim Baylan (S)

2020/21:2296 SJ och Mälardalstrafikav *Magnus Stuart* (M)

till näringsminister Ibrahim Baylan (S)

2020/21:2280 Rapportering om missförhållanden på arbetsplatsenav *Arman Teimouri* (L)

till arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S)

2020/21:2302 Jaktbrottav *Lars Beckman* (M)

till statsrådet Mikael Damberg (S)

2020/21:2284 Behandling av SMA med Zolgensmaav *Serkan Köse* (S)

till socialminister Lena Hallengren (S)

2020/21:2298 Ett nytt stickårav *Kristina Yngwe* (C)

till finansminister Magdalena Andersson (S)

2020/21:2290 Ett ackumulerat säkerhetshotav *Björn Söder* (SD)

till statsrådet Mikael Damberg (S)

2020/21:2314 Kontrollstation för vattenkraftenav *Camilla Brodin* (KD)

till statsrådet Anders Ygeman (S)

2020/21:2300 Fortifikationsverkets organisatoriska hemvistav *Jörgen Berglund* (M)

till statsrådet Åsa Lindhagen (MP)

2020/21:2307 Stämmorav *David Josefsson* (M)

till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2020/21:2285 Anskaffningen av de nya Visbykorvetterna
av *Pål Jonson* (M)

till försvarsminister Peter Hultqvist (S)

2020/21:2310 En ny vägledning för enskilda avlopp
av *Betty Malmberg* (M)

till miljö- och klimatminister Per Bolund (MP)

2020/21:2289 Stöd vid sällsynta sjukdomar
av *Ann-Charlotte Hammar Johnsson* (M)

till statsrådet Ardalán Shekarabi (S)

2020/21:2287 Turkiets beslut att lämna Istanbulkonventionen
av *Markus Wiechel* (SD)

till utrikesminister Ann Linde (S)

**2020/21:2295 Konsekvenser av militärkuppen för utvecklingsamar-
betet i Myanmar**

av *Björn Söder* (SD)

till statsrådet Per Olsson Fridh (MP)

2020/21:2311 Ökande avgifter för kliniska provningar
av *Betty Malmberg* (M)

till socialminister Lena Hallengren (S)

2020/21:2299 Fasta räntesatser för Fortifikationsverket
av *Jörgen Berglund* (M)

till statsrådet Åsa Lindhagen (MP)

2020/21:2305 Rapporteringsplikten för företag
av *Magnus Persson* (SD)

till arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S)

2020/21:2281 Utvidgade åtgärder mot Kina
av *Markus Wiechel* (SD)

till utrikesminister Ann Linde (S)

2020/21:2301 Tidsplanen för etableringar av nya regementen
av *Jörgen Berglund* (M)

till försvarsminister Peter Hultqvist (S)

2020/21:2291 Utvecklingen på Malta
av *Hans Wallmark* (M)

till utrikesminister Ann Linde (S)

2020/21:2293 Kinesisk aggression till havs
av *Markus Wiechel* (SD)

till utrikesminister Ann Linde (S)

2020/21:2274 Elförsörjningen i Göteborg
av *Lars Hjalmered* (M)

till statsrådet Anders Ygeman (S)

2020/21:2288 Elförsörjning och driftssäkerhet i södra Sverige
av *Lars Hjalmered* (M)

till statsrådet Anders Ygeman (S)

2020/21:2303 Åtgärder för att dämpa arbetslösheten
av *Lotta Olsson* (M)

till arbetsmarknadsminister Eva Nordmark (S)

2020/21:2312 Korrekta uppgifter om HDA
av *Björn Söder* (SD)

till statsrådet Mikael Damberg (S)

2020/21:2275 Kostnader för digitala årsredovisningar

av *Lars Hjalmered* (M)

till näringsminister Ibrahim Baylan (S)

2020/21:2292 Importmomsen

av *Sofia Westergren* (M)

till finansminister Magdalena Andersson (S)

2020/21:2321 Sveriges skydd av säkerhetskänsliga verksamheter

av *Marléne Lund Kopparklint* (M)

till statsrådet Mikael Damberg (S)

2020/21:2324 Drivmedel till rimlig kostnad

av *Thomas Morell* (SD)

till statsrådet Anders Ygeman (S)

2020/21:2322 En stärkt Sverigebild

av *Markus Wiechel* (SD)

till utrikesminister Ann Linde (S)

2020/21:2325 Sverige bilden i Norden

av *Ann-Christine From Utterstedt* (SD)

till utrikesminister Ann Linde (S)

2020/21:2323 Tullverkets befogenheter att beslagta insmugglade hundar och andra djur

av *Marléne Lund Kopparklint* (M)

till finansminister Magdalena Andersson (S)

Prot. 2020/21:102

6 april

-----

§ 25 Kammaren åtskildes kl. 19.22.

Sammanträdet leddes

av tredje vice talmannen från dess början till och med § 13 anf. 20 (delvis),

av förste vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 16.00 och

av tredje vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

EMMA PAAKKINEN

/Olof Pilo

Innehållsförteckning

§ 1 Justering av protokoll	1
§ 2 Anmälan om återtagande av plats i riksdagen.....	1
§ 3 Avsägelse	1
§ 4 Anmälan om ersättare för statsministern vid regeringssammanträde.....	1
§ 5 Meddelande om frågestund	1
§ 6 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	2
§ 7 Anmälan om faktapromemorior	5
§ 8 Anmälan om återkallelse av proposition	6
§ 9 Anmälan om granskningsrapport.....	6
§ 10 Ärenden för bordläggning	6
§ 11 Svar på interpellation 2020/21:553 om kurderna och den svenska säkerhetspolisens praktik och inriktning	6
Anf. 1 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S).....	6
Anf. 2 AMINEH KAKABAVEH (-)	7
Anf. 3 TREDJE VICE TALMANNEN.....	9
Anf. 4 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S).....	9
Anf. 5 TREDJE VICE TALMANNEN.....	9
Anf. 6 AMINEH KAKABAVEH (-)	10
Anf. 7 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S).....	11
Anf. 8 AMINEH KAKABAVEH (-)	12
Anf. 9 Statsrådet MIKAEL DAMBERG (S).....	12
§ 12 Svar på interpellation 2020/21:578 om investerarskyddet i energistadgefördraget	13
Anf. 10 Statsrådet ANDERS YGEMAN (S).....	13
Anf. 11 JENS HOLM (V)	14
Anf. 12 LORENA DELGADO VARAS (V)	14
Anf. 13 Statsrådet ANDERS YGEMAN (S).....	15
Anf. 14 JENS HOLM (V)	16
Anf. 15 LORENA DELGADO VARAS (V)	17
Anf. 16 Statsrådet ANDERS YGEMAN (S).....	17
Anf. 17 JENS HOLM (V)	18
Anf. 18 Statsrådet ANDERS YGEMAN (S).....	19
§ 13 Svar på interpellation 2020/21:528 om Afghanistans konsulat	19
Anf. 19 Utrikesminister ANN LINDE (S)	19
Anf. 20 IDA DROUGGE (M).....	20
Anf. 21 Utrikesminister ANN LINDE (S)	21
Anf. 22 IDA DROUGGE (M).....	21
Anf. 23 Utrikesminister ANN LINDE (S)	22
Anf. 24 IDA DROUGGE (M).....	23
Anf. 25 Utrikesminister ANN LINDE (S)	23
§ 14 Svar på interpellation 2020/21:533 om kvinnorättsaktivisters situation och massavrättningarna i Iran.....	24
Anf. 26 Utrikesminister ANN LINDE (S)	24

Anf. 27	AMINEH KAKABAVEH (-)	25
Anf. 28	Utrikesminister ANN LINDE (S)	26
Anf. 29	AMINEH KAKABAVEH (-)	27
Anf. 30	Utrikesminister ANN LINDE (S)	28
Anf. 31	AMINEH KAKABAVEH (-)	28
Anf. 32	Utrikesminister ANN LINDE (S)	28
§ 15	Svar på interpellation 2020/21:542 om den politiska krisen i Georgien	29
Anf. 33	Utrikesminister ANN LINDE (S)	29
Anf. 34	HANS WALLMARK (M)	30
Anf. 35	KERSTIN LUNDGREN (C)	31
Anf. 36	Utrikesminister ANN LINDE (S)	32
Anf. 37	HANS WALLMARK (M)	33
Anf. 38	KERSTIN LUNDGREN (C)	34
Anf. 39	Utrikesminister ANN LINDE (S)	34
Anf. 40	HANS WALLMARK (M)	35
Anf. 41	Utrikesminister ANN LINDE (S)	35
§ 16	Svar på interpellation 2020/21:549 om situationen i Belarus	36
Anf. 42	Utrikesminister ANN LINDE (S)	36
Anf. 43	KERSTIN LUNDGREN (C)	37
Anf. 44	HANS WALLMARK (M)	38
Anf. 45	Utrikesminister ANN LINDE (S)	39
Anf. 46	KERSTIN LUNDGREN (C)	39
Anf. 47	HANS WALLMARK (M)	40
Anf. 48	Utrikesminister ANN LINDE (S)	41
Anf. 49	KERSTIN LUNDGREN (C)	41
Anf. 50	Utrikesminister ANN LINDE (S)	42
§ 17	Svar på interpellation 2020/21:555 om en europeisk strategisk autonomi	42
Anf. 51	Utrikesminister ANN LINDE (S)	42
Anf. 52	PÅL JONSON (M)	43
Anf. 53	Utrikesminister ANN LINDE (S)	45
Anf. 54	PÅL JONSON (M)	45
Anf. 55	Utrikesminister ANN LINDE (S)	46
Anf. 56	PÅL JONSON (M)	47
Anf. 57	Utrikesminister ANN LINDE (S)	47
Ajournering		48
Återupptaget sammanträde		48
§ 18	Svar på interpellation 2020/21:577 om färdtjänst och funktionsrätt	48
Anf. 58	Infrastrukturminister TOMAS ENEROTH (S)	48
Anf. 59	JESSICA THUNANDER (V)	48
Anf. 60	Infrastrukturminister TOMAS ENEROTH (S)	49
Anf. 61	JESSICA THUNANDER (V)	51
Anf. 62	Infrastrukturminister TOMAS ENEROTH (S)	51
Anf. 63	JESSICA THUNANDER (V)	52
Anf. 64	Infrastrukturminister TOMAS ENEROTH (S)	53
§ 19	Svar på interpellation 2020/21:580 om rasism och diskriminering inom offentlig verksamhet	53

Anf. 65 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP).....	53
Anf. 66 MOMODOU MALCOLM JALLOW (V)	54
Anf. 67 LORENA DELGADO VARAS (V)	55
Anf. 68 TONY HADDOU (V).....	56
Anf. 69 DANIEL RIAZAT (V).....	57
Anf. 70 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP).....	58
Anf. 71 MOMODOU MALCOLM JALLOW (V)	59
Anf. 72 LORENA DELGADO VARAS (V)	60
Anf. 73 TONY HADDOU (V).....	61
Anf. 74 DANIEL RIAZAT (V).....	61
Anf. 75 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP).....	62
Anf. 76 MOMODOU MALCOLM JALLOW (V)	62
Anf. 77 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP).....	63
§ 20 Svar på interpellation 2020/21:585 om definitionen av rasism i nationell plan	63
Anf. 78 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP).....	63
Anf. 79 LUDVIG ASPLING (SD).....	64
Anf. 80 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP).....	65
Anf. 81 LUDVIG ASPLING (SD).....	66
Anf. 82 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP).....	66
Anf. 83 LUDVIG ASPLING (SD).....	67
Anf. 84 Statsrådet MÄRTA STENEVI (MP).....	68
§ 21 Bordläggning och beslut om förkortad motionstid.....	68
§ 22 Anmälan om interpellationer	70
§ 23 Anmälan om frågor för skriftliga svar	72
§ 24 Anmälan om skriftliga svar på frågor	77
§ 25 Kammaren åtskildes kl. 19.22.	81